

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI
BEŞERİ VE İKTİSADİ COĞRAFYA BİLİM DALI

ELAZIĞ ŞEHİRİ'NİN EĞİTİM FONKSİYONU

YÜKSEKLİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç.Dr. İ. Oğuz AKDEMİR

HAZIRLAYAN
Berika ÖZDAL

ELAZIĞ-2010

T.C
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

ELAZIĞ ŞEHİRİ’NİN EĞİTİM FONKSİYONU
YÜKSEK LİSANS TESI

Bu tez 05/03/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile kabul edilmiştir.

Danışman	Üye	Üye
Yrd.Doç Dr. İlhan Oğuz Akdemir	Yrd Doç.Dr. Selçuk HAYLI	Yrd Doç.Dr. Sezgin GÜÇLÜAY

**Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun /..... /
Tarih ve /..... Sayılı kararıyla onaylanmıştır.**

Prof.Dr. Erdal AÇIKSES
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****ELAZIĞ ŞEHİRİ'NİN EĞİTİM FONKSİYONU****Berika ÖZDAL****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Coğrafya Anabilim Dalı****ELAZIĞ-2010, Sayfa: XV+111**

Eğitim fonksiyonu, şehrin hizmet üretiminde ve büyümesinde sınırlarının genişlemesinde işlev gören temel fonksiyonların başında yer alır. Eğitim fonksiyonu şehrin gelişmesine hâkim olan yön veren ve adeta şehri yaşatan bir işleve sahiptir. Yani şehrin hâkim olan fonksiyonudur. Şehrin eğitim fonksiyonu, civara ve uzak olan alanlara, dışarıya bağlayan bir niteliğe sahiptir. Şehrin en önemli hizmet ihtiyacının karşılanması, şehrin morfolojisini ve dokusunu etkiler. Eğitim fonksiyonu şehri şekillendiren, dönüştüren bir işleve de sahiptir.

Eğitim Fonksiyonu:

1-Var olması, gelişmesi ve büyümesi, yönü, toplanma ve dağılması ile mekâna ihtiyaç gösteren, mekânı tanzim eden düzenleyen,

2- Merkezi yer, fonksiyonel akım ve coğrafi çevresi büyük olması yönü ile mekânı aşan bir fonksiyonel karaktere sahiptir. Şehrin yakın ve uzak çevresinde etkili olması nedeni ile şehrin, şehir dışı çevresi ile olan ana bağlantılarından birisini meydana getiren fonksiyondur.

Elazığ'ın günümüzde üzerinde iskân edildiği yerleşmenin genişlediği sahanın özellikleri, tüm kentsel yaşamı etkilediği, her türlü doğal ve beşeri çevre özelliğini yapısal olarak dönüştürdüğü muhakkaktır. Nüfusun dağılışı, yerleşme dokusu, dikey ve yatay kentleşme eğilimleri, iktisadi faaliyetler, ulaşım ağı, Kuruluş yeri nitelikleri bilinmeden projelerin ortaya konamayacağı temel beşeri faaliyetlerdir. Doğal çevre özelliklerinin başında ise doğal çevrenin niteliklerini iyi tespit etmek gelmelidir

Eğitim fonksiyonu tarihi dönemlerde doğal çevre koşullarının etkisinde iken sanayi devrimi ve sonrasında yaşanan kentleşme süreci, Yapıyı tamamen tersine çevirmiştir. Dünyada nüfus dağılışı kentler lehine değişmiştir. Kentlerin pek çoğunda

kendine özgü sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinin gelişimi ile diğer fonksiyonlarında farklılıklar meydana gelmiştir. Öyle ki jeolojik ve jeomorfolojik açıdan uygun yerleşim şartlarına sahip olmayan pek çok yerleşim birimi ulaşım ağının kavşağında olması veya sanayi ve hizmetin merkezinde yer alması gibi nedenlerle fiziki çevre koşullarından bağımsız olarak büyümüştür.

Elazığ'ın eğitim fonksiyonuna dâhil alanlar oluşturulurken, idari, ekonomik, siyasi, teknolojik ve mimari boyutlarının yanında, kuruluş yerinin doğal ve beşeri özellikleri de planlanmalı ve Hem fiziki hem de antropojen boyutlar ve buna uygun yer seçimi, fonksiyonel akım değerlendirilmelidir.

Anahtar kelimeler: Coğrafya, Elazığ, Şehir, Beşeri Coğrafya, Şehrsel Fonksiyonlar, Eğitim Fonksiyonu, Eğitim

SUMMARY
Master Thesis

THE EDUCATION FUNCTION OF ELAZIG CITY

BERİKA ÖZDAL

The University of Firat
The Institute of Social Science
The Department of Geography

ELAZIĞ-2010, Page: XV+111

The function of education takes the first place among the basic functions that play role in the production of the city service, enlargement of it and expansion of the borders. The function of education has a role which prevails and directs the city development and fairly keeps the city alive. So, it is the dominant function of the city. The educational function of the city has a qualification that connects the city to the vicinity, the distant areas, the outside. The satisfaction of the most important service requirement affects the morphology and the texture of the city. The function of education has a role which formalize and converts.

The function of education:

1) With its existence, development and growth, way, accumulation and dispersion, it has a function that needs place, dispose and arrange the place.

2) In that its central place, functional movement and big geographical environment, it has a functional character that go beyond place. Because it is effective on the near and far neighbourhood of the city, it is the function of the city that generate the main connection to the out of town and environment of it.

It is unquestionable that the characterization of the field on which Elazığ is settled and expands, affects the whole urban life and transforms all kinds of natural and human environment features structurally. The distribution of population, settlement tissue, vertical and horizontal urbanization tendency, economical activities, transportation network, the characterizations of the place on which the city was founded are basic human activities that without being known it is impossible to produce projects. Good determination of the characteristics belong to natural environment should be at the top of the natural environment characteristics.

While the function of education was under the sway of the natural environment conditions, the industrial revolution and the urbanization process that was lived after the revolution inverted the structure completely. The distribution of the population in the world changed in favour of cities. Specific improvements of industry, commerce and service industry in cities changed the other functions of cities. So, many settlement units which don't have geologically and morphologically appropriate settlement conditions have expanded regardless of the physical environment conditions because of being on

the intersection of transportation network, taking place in the centre of industry and service, etc.

When the areas inside the educational function of Elazığ are constituted, as well as administrative, economical, political, technological, architectural dimensions; natural and human characteristics of the settlement place should be planned, both physical and antropogenic dimensions, selection of appropriate place and functional movement should be evaluated.

Key Words: Geography, Elazig, Urban, Human Geography, Functions of Urban, Educational Function , Education

İÇİNDEKİLER

ONAY FORMU	I
ÖZET	II
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	VIII
GRAFİKLER LİSTESİ	X
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	XII
ÖNSÖZ	XIV
I.GİRİŞ	1
1.1.Araştırma Alanının Yeri, Sınırları ve Genel Özellikleri.	1
1.2.Amaç ve Metot.....	4
1.3. Merkezi Yer Kavramının Açıklanması Ve Önemi	6
1.4.Merkezi Yer Olarak Elazığ.....	8
1.5.TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİ.....	11
1.5.1.Örgün Eğitim	12
1.5.1.1.Okul Öncesi Eğitim	12
1.5.1.2.İlköğretim (Temel Eğitim, Zorunlu Eğitim)	13
1.5.1.3. Ortaöğretim	13
1.5.1.4.Yükseköğretim	14
1.6. YAYGIN EĞİTİM.....	14
2. ELAZIĞ ŞEHİRİ'NDE EĞİTİM FONKSİYONUNUN TARİHİ GELİŞİMİ	16
3.EĞİTİM FONKSİYONU VE DOĞAL ÇEVRE İLİŞKİLERİ	22
3.1.EĞİTİM FONKSİYONU VE JEOLÖJİK-JEOMORFOLOJİK İLİŞKİLERİ	22
3.1.1. Eğitim Fonksiyonunun jeolojik boyutları.....	22
3.1.2. Elazığ'ın Eğitim Fonksiyonu ve Depremsellik	27
3.1.3. Elazığ'ın Eğitim Fonksiyonu ve Jeomorfolojik Boyutları	30
3.2.EĞİTİM FONKSİYONU VE İKLİM	36
3.3.EĞİTİM FONKSİYONU VE YEŞİL ALANLAR.....	37
4. EĞİTİM FONKSİYONU VE BEŞERİ ÇEVRE İLİŞKİLERİ	41
4.1. Elazığ Nüfusu ve Eğitim Fonksiyonu.....	41
4.2. Elazığ Şehri Arazi Kullanımı ve Eğitim Fonksiyonu	48
4.3.Elazığ Şehri ve Etki Sahası.....	50
4.4 Ulaşım ve Eğitim Arasındaki İlişkiler.....	59

4.5. Ekonomik Özellikler ile Eğitim arasındaki ilişkiler	62
5.EĞİTİM FONKSİYONUNU ALANLARI VE ÖZELLİKLERİ.....	66
5.1. Örgün Eğitim Hizmetleri	66
5.1.1. Okul Öncesi	66
5.1.2. İlköğretim	69
5.1.3. Ortaöğretim.....	74
5.1.4. Genel Liseler.....	77
5.1.5. Mesleki ve Teknik Liseler.....	82
5.1.6. Yükseköğretim.....	87
5.2. Yaygın Eğitim	93
5.2.1. Kamuya Ait Yaygın Eğitim Kurumları.....	93
5.2.3. Özel Dershaneler	94
5.2.4. Özel Kurslar ve Özel Eğitim.....	96
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	98
BİBLİYOGRAFYA	105
ÖZGEÇMİŞ	111

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Okur-yazar Nüfusun bitirilen Son Öğretim Kurumu ve Cinsiyete Göre Oranı (6 Yaş ve Üstü).....	19
Tablo 2:Elazığ'da Bitirilen eğitim düzeyi ve cinsiyete göre nüfus (6 +yaş , 2008)	20
Tablo 3: Elazığ'da Jeolojik formasyonların Zemin türlerine göre deprem büyüme katsayıları	30
Tablo 4: Elazığ İli Nüfus Artış Oranları ve Hızları	42
Tablo 5: Elazığ İl Nüfusu (1914-2008).....	42
Tablo 6 : 2000-2008 Yılı Nüfus Sayımı Okuma Yazma Bilen ve Bilmeyen Nüfus. ...	42
Tablo 7: 2007 Nüfus Sayımına Göre Türkiye Geneli ve Elazığ İli Okuma Yazma Bilmeyenler.	43
Tablo 8: Okur Yazar Nüfusun, Bitirilen Son Öğretim Kurumu ve Cinsiyete Göre Oranı (6 ve üstü yaşlar)	45
Tablo 9: 2007 Nüfus Sayımına Göre İlimiz Okuma Yazma Oranları.	45
Tablo 10: 2006-2007 ve 2007-2008 Eğitim-Öğretim Yılları İlimizde Açılan Birinci Kademe Okuma-Yazma Kursları.	45
Tablo 11: OKS Puan Türüne Göre Son 5 Yılın İlimiz Sıralaması (2004 – 2008).	46
Tablo 12: ÖSS Son 5 Yıllık İl Sıralaması (2004 – 2008).	46
Tablo 13:Son 5 Yılda İlimiz Okullaşma Oranları.....	47
Tablo 14: 2007 – 2008 Öğretim Yılı Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları	47
Tablo15: 2007 – 2008 Öğretim Yılı Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayıları	47
Tablo16: Normal Öğretime Geçmek İçin Gereken Derslik Sayısı	47
Tablo 17:2007-2008 Öğretim Yılı Taşınalı Eğitimde Taşınan Öğrenci Sayısı	48
Tablo 18: Normal Öğretime Geçiş ve 30 Kişilik Sınıfların Oluşturulması için Planlanan Mahallelere Göre Derslik Sayıları	50
Tablo 19: Yıllar itibariyle Elazığ ili Okul Öncesi Okullaşma Oranları (%).....	66
Tablo 20: Elazığ İli Çağ Nüfusu ve Okullaşma Oranı (2007- 2010).....	67
Tablo 21:Elazığ Şehrinde Yer Alan Bağımsız Anaokullarının Mahallere Göre Dağılışı	69
Tablo 22: Yıllar İtibariyle Elazığ İli İlköğretim Okulları Okullaşma Oranları	69
Tablo 23: Elazığ İli İlköğretim Okulları Çağ Nüfusu Ve Okullaşma Oranları.	69
Tablo 24: 2007-2008 Eğitim Öğretim Yılı İl Merkezi İlköğretim Okulları Öğrenci, Öğretmen Sayıları.....	69
Tablo 25: Elazığ Şehri 2000 ve 2007 Yılı Mahalle Nüfusları.	70
Tablo 26: 2008-2009 Öğretim Yılı Elazığ Şehir Merkezi İlköğretim Okulları Öğrenci Ve Öğretmen Sayıları	71
Tablo 27: Elazığ Şehrinde İlköğretim Okullarının Mahallelere Göre Dağılımı (2008-2009 Öğretim Yılı Baz alınarak Hazırlanmıştır).	71
Tablo 28: Yıllar İtibari İle Elazığ İli Ortaöğretim Okullaşma Oranları.....	75
Tablo 29: Elazığ Şehri Ortaöğretim Çağ nüfusu ve Okullaşma Oranları	75
Tablo 30: Elazığ Şehrinde Ortaöğretim Kurumlarının Mahallelere Dağılımı.....	76
Tablo 31: 2007 – 2008 Öğretim Yılı Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları	77
Tablo 32: 2007 – 2008 Öğretim Yılı Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayıları	77
Tablo 33: Yatılı ve Pansiyonlu Okullar ve Kapasite Kullanım Durumu (Merkez)	77
Tablo 34: 2007-2008 Öğretim Yılı Ortaöğretim Özel Öğrenci Yurtları ve Öğrenci Sayıları.....	77

Tablo 35: Elazığ Şehri Genel Liseler Okullaşma Oranları (%)	78
Tablo 36: Elazığ Şehri Genel Liseler Çağ Nüfusu ve Okullaşma Oranları	78
Tablo 37: Elazığ Şehrinde Genel Liselerin Mahallelere Dağılımı	78
Tablo 38: Elazığ Şehrinde Mesleki ve Teknik Lise Okullaşma Oranları (%)	83
Tablo 39: Elazığ Şehri Mesleki ve Teknik Lise Çağ Nüfusu ve Okullaşma Oranları...	83
Tablo 40: Elazığ Şehrinde Mesleki ve Teknik Liselerin Mahallelere Dağılımı	83
Tablo 41: Fırat Üniversitesi Öğrencilerinin Geldikleri İllere Göre Dağılımları.....	89
Tablo 42: Fırat Üniversitesi Öğrencilerinin Geldikleri İllere Göre Dağılımları.....	90
Tablo 43: Elazığ Şehrinde Açılan Kamuya Ait Yaygın Eğitim Kursları (2008-2009) .	93
Tablo 44: 2006-2007 Yılı ilimizde Bulunan Özel Kurs ve Öğrenci Sayıları.	96

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Elazığ Ovası ve Çevresinin Topografik Profili (Şengün 2007: 47’den değiştirilerek alınmıştır).....	31
Grafik 2 : İlköğretim Kurumları Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayılarının Mahallelere Dağılışı.....	74
Grafik 3: Ortaöğretim Kurumları Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayılarının Mahallelere Dağılışı.....	76
Grafik 4 : Genel Liseler Okul Öğretmen ve Öğrenci Sayılarının Mahallelere Dağılışı..	82
Grafik 5 : Mesleki ve Teknik Liseler Okul Öğretmen ve Öğrenci Sayılarının Mahallelere Dağılışı.....	84
Grafik 6: Kamuya Ait Yaygın Eğitim Kurumlarının Oransal Dağılışı.....	94
Grafik 7: Yaygın Eğitim Kurumlarının Oransal Dağılışı.....	97

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Araştırma Sahasının Yeri ve Sınırları.....	2
Harita 2 : Elazığ Şehrinde Anaokulların Dağılışı.....	68
Harita 3: Elazığ Şehrinde İlköğretim Okullarının Dağılışı.....	73
Harita 4 : Elazığ Şehrinde Genel Liselerin Dağılışı.....	81
Harita 5: Elazığ Şehrinde Meslek Liselerinin Dağılışı.....	86
Harita 6: 1999 - 2000 Yılı Fırat Üniversitesi Öğrencilerinin Geldikleri İller Yoğunluğu.....	88
Harita 7: 2009 - 2010 Yılı Fırat Üniversitesi Öğrencilerinin Geldikleri İller Yoğunluğu.....	92

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto 1: Elazığ şehri hükümet konağı	9
Foto 2: Ova ve çevresindeki az eğimli saha üzerinde gelişen Elazığ şehri, eğitim fonksiyonunun da yaygınlığına ve etki sahasının genişlemesine yardımcıdır....	10
Foto 3: Harput'taki Hristiyan okulları 1800'lü yıllar.....	17
Foto 4: Fırat Üniversitesi'nin kuzeyinde, Etek Düzlüğünde yüzeyleyen Elazığ Magmatitleri, Eğitim fonksiyonu alanı olarak uygun bir yer seçimine karşılık gelmektedir.....	24
Foto 5: Harami Formasyonu üzerinde, masif kireçtaşlı tepede kurulmuş olan Yavuz Selim Koleji ve Harput	25
Foto 6: Harput'ta 19.Yüzyılda Gürcübey Mahallesi, Harput platosu (Harami Formasyonu) üzerinde gelişmiş bir yerleşmedir. Fotoğrafta görüldüğü gibi Türk ve Azınlık okulları, zemin uygunluğu ve suyun fazlalığı nedeni ile yerleşim alanı olarak tercih etmişlerdir (Mahmut KAHRAMAN Arşivi).....	32
Foto 7: Elazığ'ın kuzeyindeki akarsuların biriktirdiği malzeme ile gelişen piedmont okulların kuruluş yeri seçiminde önemli paya sahiptir. Gazi Caddesi'nin güneyine kadar devam eden kuşak, Okulların ilk kurulduğu sahaya karşılık gelir (Fotoğraf Şengün 2007: 85'ten alınmıştır).....	35
Foto 8: Org. Bedrettin Demirel Lisesi. Geniş bir bahçesinin olmasına rağmen okul eklentilerinin olmadığı, okul bahçesinde yeşil dokuya önem verilmediğini gösteren güzel bir fotoğraf.	39
Foto 9: Fiziksel çevrenin olumsuzluklarından uzak,gürültü trafik ve kültür kirliliğinin olmadığı, şehir merkezinden uzak Harput'da bulunan Özel Yavuz Sultan Selim Koleji.....	40
Foto 10: Elazığ şehrinde Eğitim Fonksiyonunun Başlangıcını Sembolize eden Harput Mülkiye İdadisi	51
Foto 11: Atatürk ilkokulunun bulunduğu istasyon caddesi şehrin ilk nüvelerinin atıldığı dönemde henüz yerleşme dokusu tam teşekkül etmemiş.....	54
Foto 12: 1968'de Elazığ'ın havadan görünümü. Şehirleşme faaliyetlerinin hız kazandığı şehrin yerleşme dokusunun hızla genişlediğini gösteren güzel bir örnek.....	55
Foto 13: Abdullahpaşa Mahallesi çarşı okul ve caminin mahalle merkezinde kurulması ve etrafına imar edilen toplu konut yerleşmeleri.	56
Foto 14: Akgün AVM'nin kuzeyinde oluşturulmaya çalışılan eğitim kampüsü sonucu üç okul aynı alanda toplanmıştır. Çevresindeki boş alanlar dikkati çekmektedir.	58
Foto 15: Cumhuriyet Lisesi ve Cumhuriyet İlköğretim Okulu. şehrin en işlek caddelerinden biri olan Namık Çiftçi Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Bu okulların karşısında yine öğrenci sayısı oldukça fazla olan okullarımızdan Mezre İlköğretim Okulu bulunmaktadır.	61
Foto 16: Mezre İlköğretim Okulu.	61
Foto 17: Koç Vakfı tarafından yaptırılan tam donanımlı okullarımıza örnek teşkil eden bir İlköğretim Okulu Olma özelliği göstermektedir	64
Foto 18: Ahmet Kabaklı Anadolu Öğretmen Lisesi yeni oluşturulan eğitim kampüsü içerisinde yer alan okulun , fiziki eklentileri olmasına karşılık yeşil alan ve çevre düzenlemesi eksikliği dikkat çekmektedir.	64
Foto 19: Son dönemlerde okul bahçesinin çeşitli aktivitelerle kullanma eğilimi sonucu Öğretmen. Sıdika Avar Kız Meslek Lisesi bahçesinde oluşan otopark görüntüsü.	65

Foto 20: Son zamanlarda okullar gibi dershaneler de şehrin gelişmekte olan batı kesimine kaymaktadır. Malatya caddesinde açılan İstanbul Dershanesi 95

ÖNSÖZ

Kültürel Coğrafyanın araştırma konusu, mekân ilişkileri içerisinde insanların yeryüzündeki tesisleri yani yerleşmeleri, ekonomi ve toplumsal organizasyon şekilleridir. Coğrafya Bilimi şehri morfolojik ve fonksiyonel bir bütün olarak lokasyonu ve çevresi ile değerlendirir. Bu yönü ile diğer pek çok şehir ile ilgilenen farklı disiplinlerden ayrılır. Christaller'den günümüze şehir izah edilirken fonksiyonel nitelikleri, etki alanı, merkezi yer ve fonksiyonel akım, araştırmaları ile beraber izah edilmeye başlanmıştır.

Elazığ'ın eğitim fonksiyonunu ele alan bu çalışmada eğitim fonksiyonu izah edilmeye çalışılırken, diğer disiplinlerin eğitime yaklaşımında göz ardı ettikleri, eğitimin fonksiyon alanları ile coğrafi çevresini ve fonksiyonel akım niteliği beraber değerlendirilecektir. Eğitimin şehrsel alan dâhilinde farklı fonksiyon sahalarının tespiti ve dağılımlarının araştırılmasını izah etmek, çalışmanın en önemli boyutunu oluşturacaktır.

Bu çerçevede, Çalışmanın ikinci bölümünde, Tarihi süreç içerisinde eğitim fonksiyonunun ana aşamalarına, Harput Tarihi ile ilgili oldukça zengin bilimsel eser listesinden, bazılarına yapılan atıflarla birlikte yer verilmiştir. Günümüzde eğitim fonksiyonu ile tarihi arka planı arasında bağlantılar kurulmaya çalışılmıştır. Yeterince fazla kaynak olduğundan mümkün olduğunca kısa ve beşeri kaynaklara yer verilmeye çalışılmıştır. Daha Ayrıntılı bilgi bibliyografyaya yapılan atıflarda adı geçen eserlerden elde edilebilir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Eğitim fonksiyonu ile doğal çevre faktörleri arasındaki ilişkiler ayrıntıları ile ele alınmıştır. Amaç günümüze kadar, eğitim ile ilgili çalışmalarda kendisine yer bulamamış fakat hayati öneme sahip konuya dikkat çekmektir. Bölümde eğitim organizasyonları ile jeolojik jeomorfolojik bağlantıları ilk olarak bu kadar geniş şekilde yer almıştır. Konu açıklanırken yer bilimleri terminolojisi mümkün olduğu kadar sade kullanılmaya çalışılmıştır. Konunun hayati önemi fotoğraf ve grafik ve tablolar ile ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

Elazığ'da eğitim fonksiyonunun şekillenmesinde temel faktörler olan beşeri faktörlere çalışmanın dördüncü bölümünde ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Nüfus ile eğitim arasındaki zamana ve mekâna göre oldukça iç içe ve karmaşık ilişki izah edilmiş, Nüfusun büyüklüğü, yapısı ve nüfus hareketleri ile eğitim fonksiyonuna etkileri ve

değişkenler, nicelik ve nitelik olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Elazığ'ın yerleşme dokusu ile eğitim fonksiyonu arasındaki ilişkiler, Arazi kullanımı, merkezi yer ve etki sahası kavramları içerisinde verilmiştir. Bu nedenle ayrıca bir yerleşme coğrafyası başlığı verilmesine gerek duyulmamıştır. Mahallelerin alansal özelliklerinden, Yükseköğretimin il sınırlarını aşan etki sahasına kadar, yerleşmelerin eğitim fonksiyonu açısından tüm özelliklerine yer verilmiştir. Şehrin gelişimi ile eğitim fonksiyonu arasındaki doğru orantılı gelişme çarpıcı örneklerle sunulmuştur.

Çalışmanın beşinci bölümünde eğitim fonksiyonunun alansal ve yapısal özelliklerine değinilmiş ve kendi içinde bir kademelenme oluşturulmuştur. Eğitim kurumlarının coğrafi dağılışı bu kademelenme çevresinde analiz edilmiştir.

Oldukça uzun bir sürede ortaya çıkan zevkli fakat yorucu, çalışmada pek çok kişinin emeği vardır. Öncelikle danışman hocam Yrd. Doç. Dr. İlhan Oğuz AKDEMİR ve Yrd.Doç.Dr. Selçuk HAYLİ nezdinde, yetişmemde ve yüksek lisans çalışmalarımda emeği geçen bütün hocalarıma şükranlarımı sunuyorum. Benden desteklerini esirgemeyen öğretmen arkadaşlarıma ve öğrencilerime teşekkürlerimi iletiyorum. Eşim İbrahim ÖZDAL' ın çalışmama olan maddi ve manevi katkısı her şeyin üzerindedir. Bu nedenle onlara ayıracağım zamanlarda dahi çalışmama kolaylık sağlamaya çalışan aileme, çocuklarıma sevgilerin en büyüğünü gönderiyorum. Hepinize teşekkür ediyorum. Saygılarımla.

Berika ÖZDAL

Mart - 2010

GİRİŞ

Şehir yaşamı ve şehrin yerleşim sahası içindeki farklı görünüşleri, aslında birbirine bağlı, iç içe ve birbirlerinin neden ve sonuçları olan bir dokuya sahiptir. Ayrıca şehir tanımlarında ön plana çıkan iki önemli unsur “farklı fonksiyonların mevcudiyeti-Şehirsel yaşam” ve “mal ve hizmetlerin üretim, tüketim ve dağıtımını”, toplumun değişen ihtiyaçlarına cevap veren bir mekanizma olduğudur (Keleş 1972: 17). Yani bir yerleşmenin şehir olarak nitelenebilmesi için Dickinson’un “**fully fledged town**” olarak tarif ettiği, kapalı, sınırları belirli, toplu bir yerleşim yeri olması gereklidir (Denker 1976: 13). Şehrin merkezi yer olarak ortaya çıkmasında, mevcudiyetinde ve coğrafi çevresini etkilemesinin unsuru ise temel ve tali fonksiyonlarıdır.

Eğitim fonksiyonu, şehrin hizmet üretiminde ve büyümesinde sınırlarının genişlemesinde işlev gören temel fonksiyonların başında yer alır. Eğitim fonksiyonu şehrin gelişmesine hâkim olan yön veren ve adeta şehri yaşatan bir işleve sahiptir. Yani şehrin hâkim olan fonksiyonudur. Şehrin eğitim fonksiyonu, civara ve uzak olan alanlara, dışarıya bağlayan bir niteliğe sahiptir. Şehrin en önemli hizmet ihtiyacının karşılanması, şehrin morfolojisini ve dokusunu etkiler. Eğitim fonksiyonu şehri şekillendiren, dönüştüren bir işleve de sahiptir.

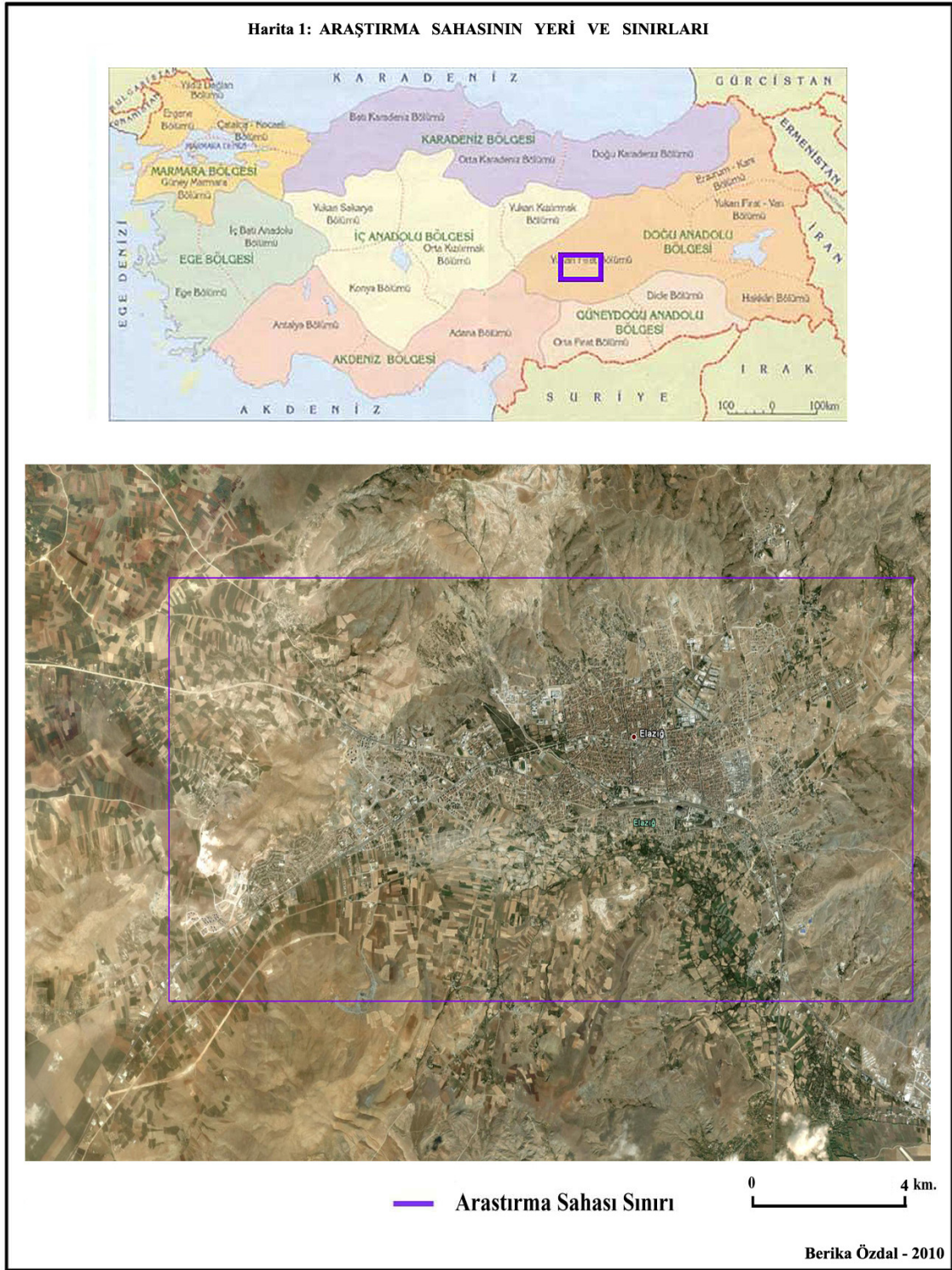
Eğitim Fonksiyonu:

1-Var olması, gelişmesi ve büyümesi, yönü, toplanma ve dağılması ile mekâna ihtiyaç gösteren, mekânı tanzim eden düzenleyen,

2- Merkezi yer, fonksiyonel akım ve coğrafi çevresi büyük olması yönü ile mekânı aşan bir fonksiyonel karaktere sahiptir. Şehrin yakın ve uzak çevresinde etkili olması nedeni ile şehrin, şehir dışı çevresi ile olan ana bağlantılarından birisini meydana getiren fonksiyondur.

1.1.ARAŞTIRMA ALANININ YERİ, SINIRLARI VE GENEL ÖZELLİKLERİ.

Elazığ Ovası, Güneydoğu Toros Kıvrım Sistemi içerisinde bulunur. Güneybatı-kuzeydoğu yönünde uzanan Elazığ Ovası’nın denizden yükseltisi güneyden kuzeye artarak 950-1067 metreler arasında değişir. Elazığ Ovası Uluova’nın kuzeye doğru sokulmuş bir parçasıdır. Uzun kenarı yaklaşık 12- 13 km, kısa kenarı ise bunun yarısı kadardır. Ovanın kapladığı alan 35-36 km² civarındadır (bkz. harita 1)

Harita 1: Araştırma Sahasının Yeri ve Sınırları

Ovanın kuzey kenarı boyunca örtü tabakasını etkilememiş faylar uzanır. Fayların örtü tabakasını etkilememiş olmaları tabidir. Zira bunlar, Harput çevresindeki aşınım yüzeyi yükselir ve güneye doğru çarpılırken meydana gelmiş ve Elazığ Ovası'nın bir

depresyon olarak derinleşmesine sebep olmuş, yani alüvyon örtüsünün birikmesinden önce belirmiş olan faylardır. Yükselen yontukdüzün güneyinde beliren çöküntüler ve faylanmalarla oluşmuş bulunan depresyonlar birer birikinti alanı haline gelmişler ve ondan sonradır ki çukurlukların derinliği oranında alüvyonlarla örtülmüşlerdir (Akkan, 1972:178).

Elazığ Doğu Anadolu'nun Yukarı Fırat Havzasında merkez ilçe dışında 10 ilçesi ve bunlara bağlı 10 bucak, 26 belde, 537 köy ve şehire bağlı 33 mahallesi bulunan doğu illerini yurdun diğer çeşitli bölgelerine bağlayan konumda bulunan illerimizden biridir.

Yukarı Fırat Bölümü ortasında yer alan Elazığ ili, aynı zamanda günümüzde de yararlanılan tarihi doğal yollar (Kervan) üzerinde bulunmaktadır. Bu yol Doğu Toros dağlarının çizdiği geniş kavisin kuzeyini izlemek suretiyle çeşitli düzlükleri birbiri ile doğal yollarla bağlamaktadır. Geniş düzlüklerinde kentlerin, küçüklerinde ise kasaba ve köylerin yer aldığı bu sistem İskenderun Körfezi, Kahraman Maraş, Malatya, Elazığ, Bingöl, Muşa Bağlamaktadır. Aynı zamanda Elazığ, diğer bir doğal yolla Diyarbakır ve Siirt'te bağlı bulunmaktadır. Bu durum Elazığ'ın nüfus ve yerleşme; dolayısıyla beşeri ve ekonomik yaşam açısından eskiliği kadar, taşıdığı sürekli önemi de belirlemektedir. Bunun yanında sahip olduğu coğrafi mevki itibariyle tarih öncesinden beri stratejik önem taşımaya ve farklı kültürlerle sahip devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerinde de büyük ölçüde etkilenmesine yol açmıştır.

Anadolu'yu İran ve Uzak Doğuya bağlayan doğal yollar ve geçitler üzerinde yer alan bu il, sahip olduğu olumlu koşullar ve konumun elverişliliği yanında, zamanla geniş bir bölgenin ticaret merkeziliğini ve Pazar fonksiyonunu çok uzun süre yürütmüştür. Bu gün il nüfusunun % 37'sinin yaşadığı Elazığ kenti yakın zamana kadar Harput'la işlevini uzun süre yürütmekle kalmamış, çevre ilişkilerine paralel olarak Doğu Anadolu'nun en büyük kentlerinden biri olma durumunu da sürdürmüştür (Emiroğlu 1986: 64-65).

Elazığ şehrinin doğusunda etkili olan Harput, ilk önceleri dönemin şartlarına uygun olarak Elazığ Ovasının kuzeyinde yer alan Harput dağlık kütlesi üzerine savunma kolaylığı nedeni ile kurulmuştur. Osmanlı Devleti'nin son döneminde bulunduğu yer itibari ile iç bölgede kalan Harput zamanla savunma fonksiyonunu yitirerek 19. yüzyılda (1833) aşağıdaki mezraya inmesiyle birlikte bugün ki Elazığ Şehri'nin ilk temelleri atılmış oldu. Yöneticilerin mezraya inmeleri tüm halkında hemen inmesini

sağlamadığından uzunca bir dönem (1833-1935) iki yer arasında mücadele devam etmiş ve şehrin gelişimi yavaş olmuştur. 1898'da 7500 olan nüfus 1909 yılında 8700'e çıkmıştır. Ancak beş mahallede gelişme sağlayabilmiştir. 1927 yılında 19216 kişilik nüfus ve yedi mahalleye ulaşabilmiştir. 1950 yılında 29317'ye yükselmiştir. 1965 yılında 78600 kişilik nüfus ve 14 mahalleye, 1975 yılında ise 131415 nüfus ve 21 mahalleye yükselmiştir. 1975 sonrasında üniversitenin oluşturulması ve sanayinin gelişmesi ile 1985 yılında 182296'lık nüfus ve 28 mahalleye 1997 yılında 244494 nüfus ve 31 adet mahalleye yükselmiştir. 2000 yılında ise 269647 nüfus ve 35 mahalleye yükselmiştir. 2009 yılı adrese dayalı nüfus sayımlarında 323??? Nüfus 38 mahalleye yükselmiştir.

1.2.AMAÇ VE METOT

Kentler, toplumların ve bireylerin bir arada bulundukları ve sosyalleştikleri, her türlü sosyal ve kültürel sınıftan farklı etnik gruplardan, birbirlerinden çok farklı özelliklere sahip insanların bir araya geldiği toplumun birbirlerinden başkalaşan kesimleri için bir buluşma alanı rolü üstlenen mekânlardır. Özellikle kamusal alanlar kentlerin oluşumu sürecinde önemli rol oynamıştır. Birey sosyo-kültürel yaşantısını, kentsel fiziksel çevre kurgusu içerisinde dış mekânlar, bu mekânlardaki yaşantı ve aktiviteler ile sürdürmektedir. Ancak günümüzde kontrolsüz gelişen metropollerin yaşamak için ideal bir çevre sunmadıkları, yapılar ve dış mekânlardan oluşan kurguların fiziksel özelliklerinin, kenti yaşayan kullanıcıların beklentilerine tam olarak cevap veremediği ve tasarımların dış mekân yaşantısına katkı anlamında eksiklikler ve hatalar içerdiği gözlenmektedir. Bununla beraber ortak kullanım alanlarının organize edilememesi sonucunda farklı sosyal gruplar arasındaki mekânsal sınırlar da gittikçe belirginleşmekte ve birbirlerinden ayrılmaktadır (Erdönmez, Akı 2005:1).

Bu çalışmanın yapılmasında temel amaç Elazığ şehrinde eğitim ordusunun coğrafi koşullarla etkileşimini saptamak ve böylece insan ile doğal çevre etkileşiminin değişik bir boyutunu ortaya çıkarmaktır.

Dünyamız hızlı bir gelişim ve değişim süreci içerisinde. Bu sürece bazı ülkeler ayak uydurabilirken bazıları ise bu sürece uyum sağlayamamaktadırlar. Bu ülkeler genelde kalkınamamış ülkelerdir. Ülkelerin kalkınabilmesi için doğal kaynaklar ve sermaye ne kadar önemli ise eğitimde o oranda önemlidir. Nitekim doğal kaynakları

ve sermayesi çok iyi olduğu halde kalkınamamış çok ülke vardır. Buna en güzel örnek komşumuz Irak'ı verebiliriz.

Eğitim ülkelerin sürekliliği açısından da önemlidir. Günümüzde dünyada söz sahibi ülkeler genellikle eğitim düzeyi yüksek orana sahip olanlardır. Bu gün ABD, Japonya gibi eğitime önem veren devletler dünyaya ekonomik yönden hükmetmektedirler. Eğitim ülkeler için Dünya Liderliği Konumuna gelebilmek bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Toplumsal açıdan yeri ve önemi inkâr edilemez olan eğitim, bireysel yaşam yönünden de çok kıymetlidir. Teknolojinin sürekli gelişim ve değişim gösterdiği dünyamızda teknik araç ve gereçler günlük yaşamın vazgeçilmez öğeleri haline gelmişlerdir. Günümüz teknolojik donanımlarından yararlanabilmek için yeterli düzeyde eğitim ve genel kültürümüzün olması gerekir.

Ülkeler açısından önemli olan sadece bireylerin değil, kitlelerin eğitimidir. Bir ülke, halkına ne kadar iyi eğitim- öğretim olanakları sunarsa, o derece şanslı sayılmaktadır. Çünkü gerçektende her işin başı eğitimidir. Birçok ülkede yaşanan terör, trafik, sağlık ve geçim sıkıntısı gibi problemlerin temelinde eğitimsizlik yatmaktadır. Bu nedenle devletlerin eğitime gerekli önemi vermeleri ve yeterli yatırımı yapmaları gerekmektedir. Bu şekilde pek çok sorunun da üstesinden gelinecektir. “Eğitim, yatırımlar içinde en karlı, en pahalı ve sonucu en geç alınanıdır. Önemiyle uyumlu faaliyetlere yer verilemez ve gerekli tedbirler alınmazsa zararında en korkunç olacağı malumdur” (M.E. B. Özel Eğt. K. Gnl. Müd. Özl. Ok 1995-1996:18).

Eğitim; “bireyde kendi yaşantısı ve kasıtlı kültürleme yoluyla istenilen davranış değişikliği meydana getirme sürecidir”(Demirel 1996:1). Öğretim ise “öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür” (Varış 1994:13). Demek ki öğretim, bireyin yaşam boyu süren eğitiminin okulda planlı ve programlı olarak yürütülen kısmıdır. Bu açıdan eğitimin yaşam boyu sürdüğü, zaman ve mekân yönünden öğretimden daha kapsamlı, daha uzun ve çok yönlü olduğu anlaşılmaktadır.

Coğrafya, “insanla doğal ortamı etkileşimleriyle birlikte dağılışı, karşılaştırma ve nedensellik ilkelerini kullanarak araştıran ve sonuçlarını sentez olarak veren bir bilimler topluluğudur” (Elibüyük 1995:23). İnsan ile doğal ortamın etkileşim sahalarından bir tanesi de eğitim alanında oraya çıkmaktadır. Bu etkileşimin olması” Eğitim Coğrafyası

Bilimi”ni ortaya çıkarmıştır. Eğitim Coğrafyası, Genel Coğrafyanın, Ekonomik Coğrafya bölümü içinde Hizmetler Coğrafyasının bir alt birim dalıdır. Eğitim Coğrafyası insanla doğal ortam arasındaki eğitim öğretim konusunu, coğrafyanın dağılışı, karşılaştırma ve nedensellik prensiplerine göre ele alıp sonuçlarını sentezler halinde sunar.

Araştırmada ilk önce veri toplanmıştır. Elazığ İl Milli eğitim Müdürlüğü, ARGE Birimi, İstatistik Birimi, TÜİK Verileri, Elazığ Meteoroloji Verileri, İl Sağlık Müdürlüğü verilerinden faydalanılmıştır.

Teze temel harita olan imar planı Elazığ Belediyesi İmar Müdürlüğünden temin edilmiştir. Ayrıca internetten birçok siteden toplanan veriler kullanılmıştır. Sistemli bir şekilde düzenlediğim veriler, birçok kaynaktan aldığım bilgiler, şehir içi arazi kullanımı ve fonksiyon alanları ile ilgili gözlemlerim coğrafyanın dağılışı, karşılaştırma ve nedensellik ilkelerine uygun bir şekilde düzenlenerek bu çalışma ortaya çıkarılmıştır.

1.3. MERKEZİ YER KAVRAMININ AÇIKLANMASI VE ÖNEMİ

Merkezi yer teorisini ortaya koyan W.Chirstaller Merkeziyet adı altında bir yerin kendisini çevreleyen bölge üzerinde nispi olarak önemi ve derecesini anlamaktadır. Bu bölge içerisinde şehir “merkezi” fonksiyonunu yerine getirmektedir. W.Christaller. Kırsal çevrelerin merkezi olan bütün yerleşimleri “şehir” olarak tarif etmektedir (Karaboran 1989: 94-95).

Merkezi yer çevresindeki diğer yerleşim merkezlerinin belirli fonksiyonlarını üstlenmekte ve kendi nüfusunun ihtiyaçlarına cevap vermesine ek olarak çevresine hizmet götürmek açısından da önem kazanmaktadır. Merkeziyet kavramı kasabaların şehirlerin ve şehirselleşmenin anlaşılmasında esas teşkil etmektedir (Karaboran 1990:145-147).

Gelişen merkezler çevreye hizmet dağıtmaktadırlar; bunların çeşitli fonksiyonları bünyelerinde bulundurmaları gerekmektedir. Bir bölgenin, herhangi bir yerleşim merkezindeki nüfusun günlük ihtiyaçtan lüks tüketim ihtiyaçlarına kadar olan talebi, her yerde tam anlamıyla memnuniyet verici karşılanamaz. Bir yerleşim yörenin nüfusu için, en çok gerekli hizmetler bir merkezi yerde oluşmuş bir ekonomik merkezde sunulmaktadır. Bu merkezi yer, çevresindeki yerleşim merkezlerinin belirli fonksiyonlarını üstlenmekte ve kendi nüfusunun ihtiyacına cevap

vermesine ek olarak, çevresine hizmet götürmesi açısından da ayrıca önem kazanmaktadır.

Bir merkezi yerin merkez olduğu bölge tamamlayıcı bölge olarak isimlendirilir. Bu bölge içerisinde mevcut olan ekonomik birlikler merkezi mal ve hizmetlere olan taleplerini böyle bir tamamlayıcı bölge şayet geniş bir sahaya yayılıyor ve suni olarak tespit edilmemiş ve bu şehir merkezince sunulan merkezi yerle olan ulaşım masrafları henüz kazançlı değil ve devamlı olarak artıyor ise bu bölge genel olarak Böbek tarafından tesir sahası olarak nitelendirilmektedir (Karaboran 1982:230-231).

Şehirsel fonksiyonların tespitinde merkezi yer ve etki sahası son derece önem arz etmektedir. Merkezi yerin tespitinde anketler uygulanmaktadır. Anket sonuçları ile anket formundaki sorular ihtiyaca göre çoğaltılabilir veya azaltılabilir. Ne kadar çok etki sahası bir noktada çakışıyorsa orası merkezi yeridir.

İ.MATHIESEN'e göre, "bir şehrin kapsamlı (ayrıntılı) tarifi ancak onun yaşama sahasını teşkil eden hinterlandı ile bağlantısı da coğrafya görüşü çevresinde beraberce düşünüldüğü zaman yapılabilir. Şehir manzarası belirli bir yöresel ve ekonomik yapı teşkil etmektedir. Merkez ile çevre arasındaki çeşitli bağlantılar ekonomik, sosyal, kültürel, idari ve benzeri yönden, istenildiği gibi araştırılabilir. Çok defa farklı ve münferit toplanama bölgelerinin üst üste yığılmalarından farklı basamak sıklıkları ile şehir tesir sahası meydana çıkmaktadır. İnsanın bütün hayat safhasında şehir ile çevresi arasında çok yakın irtibatlar bulunmaktadır. Bu bağılıklar çok şekilli, farklı sıklıkta ve geniş bir şekilde yayılmış çeşitli şekilleri teşkil eder. Merkezi fonksiyonların özelliklerinden şehirle ilgili merkezlik derecesini ortaya çıkarmak gayesiyle farklı taşınma sahaları için yalnızca mümkün olan bütün faktörler hususiyet olarak mahallerindeki (yöre) bağlantılarında araştırılırlar. Önce, yapılacak ve söz konusu olabilecek küçük yöresel araştırmalarda insani faaliyetlerin bütün sektörleri üzerinde çok sayıda mevcut olan ilişkiler göz önünde bulundurulmalıdır. Bu faaliyetlerde, şüphesiz gerçeğin arkasında gizlenen insani olarak bildirilen karıştırılmalara meydan verilmemesi gereklidir. Tesadüfler hariç bırakılarak doğru ve hatta diğer yöreler ile mukayese edilebilecek şehirsel tesir sahasına ulaşılır. Bu da yörede tesis edilmiş bir merkezi yerler düzeninin oluşmasını mümkün kılar"(Karaboran 1989:96).

1.4.MERKEZİ YER OLARAK ELAZIĞ

“Şehirler, çevresindeki kırsal alanlardaki halkın çeşitli ihtiyaçlarını karşılayan hizmetlere sahip bulunmaktadır. Hiçbir şehir kendi kendine yeterli değildir. Şehir, çevresindeki sahaların çeşitli hizmetlerinin odağı durumundadır. Çeşitli hizmetler ile şehir, çevresindeki sahayı dolaylı ve dolaysız olarak etkilemektedir. Bu hizmetler şehir dışında ne kadar uzaklara yayılır ise, şehrin önemi o derece büyüktür” (Karaboran 1989:82).

Bu nedenle şehir merkezleri çeşitli fonksiyonları bünyelerinde barındıran ve bu fonksiyonlardan yakın ve uzak çevresinin yararlandığı yerleşmeler olarak karşımıza çıkar. O halde şehir merkezi bir ekonomik merkez olarak, etki alanındaki yerleşmelerin bütün ihtiyaçlarını karşılama görevini üzerine alır (Karaboran 1989:88)

“Merkeziyet coğrafyaya yerleşme ile coğrafi çevrenin çeşitli ve farklı kısımları arasındaki karşılıklı ilişkiler üzerine yapılan çalışmalarla toplanan geniş bilgi deposunun düzenlenmesinde bir yardımcı olarak tanıtılan soyut bir kavramdır. Başka deyişle bir şehrsel yerde toplanmış merkezi fonksiyonların çokluğundan ve çeşitliliğinden meydana gelmiş ve o yerde toplanan bir ya da birkaç ulaşım sistemine dayanmaktadır. Yerleşmenin merkeziyetinin güçlü veya güçsüz olması şehrsel merkezde sunulan hizmetlere, orada yer alan faaliyetlerin hacmine, merkezin erişebilirlik durumuna bağlı olduğundan yerleşmelerin merkeziliği ile ilgili çalışmalarda o merkezin ticari çekim gücü, yerleşmenin nüfusu, fonksiyonların yapısı, sahip olduğu donatılar ve etkilediği sahalar göz önünde bulundurulmaktadır.” (Karakaş 2004:43)

Elazığ şehri de, her şehir gibi yalnız kendi kendine varlığını sürdürmeyip, çevresindeki yerleşmeleri etkilemekte bunun yanı sıra daha büyük şehirlerden de etkilenmektedir. Elazığ ve onun etki sahası beraberce fonksiyonel bir birlik teşkil etmektedir. Bu durum şehirle çevresi arasında olan karşılıklı ilişkiler sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Şehirler ise fonksiyonlarının belirginleştiği oranda çevresindeki alanlara çeşitli hizmetler verebilir. Dolayısıyla şehirler kendine has yaşam sahaları olan yerleşmeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Elazığ’ın fonksiyonlarındaki çeşitlenme, özellikle sağlık ve eğitim fonksiyonlarının, yakın çevresine nazaran çok gelişmiş olması şehrin etki sahasını genişletmektedir.

Elazığ Doğu Anadolu'nun Yukarı Fırat havzasında merkez ilçe dışında on ilçesi bulunan bunlara bağlı (10) bucak, (26) belde ve (537) köy, şehire bağlı (38) mahallesi bulunan, doğu illerini yurdun diğer çeşitli bölgelerine bağlayan önemli bir konuma sahip 2009 yılı verilerine göre idari bağları ile birlikte, 550 667 kişilik nüfusa hizmet eden ve 2009 sonu itibari ile 324.000 kişinin yaşadığı bir şehirdir. Merkez olma özelliği ile fonksiyonel olarak orta büyüklükteki şehirlerden birisidir. Elazığ şehrinin ve çevresindeki idari olarak bağlı veya fonksiyonel etki sahası kapsamında yer alan pek çok şehrin merkezi olması, eğitim fonksiyonunu büyütmüş ve eğitim fonksiyonundaki büyüme şehrinde büyümesine neden olmuştur.

Foto 1:Elazığ şehri hükümet konağı

***Foto 2:** Ova ve çevresindeki az eğimli saha üzerinde gelişen Elazığ şehri, eğitim fonksiyonunun da yaygınlığına ve etki sahasının genişlemesine yardımcıdır.*

Yukarı Fırat Bölümü ortasında yer alan Elazığ ili, aynı zamanda günümüzde de önemini koruyan, tarihi doğal yollar (kervan) üzerinde bulunmaktadır. Bu yol Doğu Toros Dağlarının çizdiği geniş kavisin kuzeyini izlemek suretiyle, çeşitli düzlükleri birbiri ile doğal yollarla bağlamaktadır. Geniş düzlüklerde kentlerin, küçüklerinde ise kasaba ve köylerin yer aldığı bu sistem İskenderun Körfezini Maraş, Malatya, Elazığ, Bingöl ve Muşla bağlamaktadır. Aynı zamanda Elazığ, diğer bir doğal yolla Diyarbakır ve Siirt'e bağlı bulunmaktadır. Bu durum Elazığ'ın nüfus ve yerleşme; dolayısıyla beşeri ve ekonomik yaşam açısından eskiliği kadar, taşıdığı sürekli önemini de belirlemektedir. Bunun yanında sahip olduğu coğrafi mevkii itibariyle tarih öncesinden beri stratejik önem taşımasına ve farklı kültürlerle sahip devletlerin birbiriyle olan ilişkilerinden de büyük ölçüde etkilenmesine yol açmıştır.

Anadolu'yu İran ve uzak doğuya bağlayan doğal yollar ve geçitler üzerinde yer alan bu il, sahip olduğu olumlu koşullar ve konumun elverişliliği yanında, zamanla geniş bir bölgenin ticaret merkezliğini ve pazar fonksiyonunu çok uzun süre yürütmüştür. Bugün il nüfusunun %37 'sinin yaşadığı Elazığ kenti yakın zamana kadar Harput'la işlerini uzun süre yürütmekle kalmamış çevre ile ilişkilerini paralel olarak,

Doğu Anadolu'nun en büyük kentlerinden biri olma durumunu da sürdürmüştür (Emiroğlu 1986:64-65).

“Devlet Planlama Teşkilat 1982 yılında “Türkiye Yerleşme Merkezlerinin kademelenmesi” adı altında bir araştırma yapmıştır bu çalışmalara göre Elazığ şehri bütün şehirler gibi ülkesel büyük kent İstanbul’a bağlıdır.

Elazığ 5. kademe Bölge Merkezidir. Bu merkezin konumu itibariyle doğrudan etkilediği alanlar; Elazığ ilinin tümü Pülümür ve Nazimiye hariç, ilçesi hariç tüm Tunceli ili ve Bingöl ilinin Kığı ilçesidir. 5. Kademe Bölge Merkezi olarak paylaşp etkilediği alanlar; Diyarbakır bölge merkezi, Bingöl merkez ilçesi ile genç ve Solhan ilçeleri ve Diyarbakır ve Erzurum bölge merkezleri ile birlikte Muş merkez ilçesidir” (Elazığ Projesi 1998:204).

Elazığ şehri, merkezi yer olarak kendi idari alanıyla sınırlı kalmayıp; özellikle sağlık, eğitim ve ticaret fonksiyonları bakımından bakımdan 1.derecede kendi ilçeleri dışında Tunceli ve Bingöl illerini etki sahası içerisine almaktadır. Elazığ ise büyük ölçüde İstanbul’un etki sahası içerisine girmektedir.

1.5.TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİ

“Eğitim, toplumun gelişme düzeyini gösteren kalkınmanın temel ve güdeleyici bir ögesi olan toplumdaki aydın tabakanın miktarını ve bu insanların karakterlerini geliştiren, milli birliği sağlayan önemli ve vazgeçilmez bir öğedir” (Sencer 1975:9).

Türk Milli Eğitim Sisteminin temeli 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile belirlenmiş sistem örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana bölümden meydana gelmiştir.

Türk Milli Eğitim Sistemi

1 — Örgün Eğitim

- Okul Öncesi (anaokulu, anasınıfı)
- İlköğretim
- Ortaöğretim (genel liseler, Mesleki ve teknik liseler)

2 — Yaygın Eğitim

- Pratik kız sanat okulları
- Olgunlaşma Enstitüleri
- Endüstri Pratik Kız Sanat Okulları
- Meslek Eğitim Merkezleri

Yükseköğretim (Erkek Teknik)

-Yetişkinler Teknik Eğitim

a) Üniversiteler

Merkezleri

b) Fakülteler

--Halk Eğitim Merkezleri

e) Yüksek Okullar

-Çıraklık eğitim merkezleri

d) Enstitüler -

-Özel Kurslar

e) Konservatuarlar -

-Özel Dershaneler

f) Meslek Yüksek Okulları

-Eğitim ve uygulama okulları

g) Uygulama ve Araştırma

-Meslek Okulları (özel Eğitim)

Merkezleri (Özel Eğitim)

-Mesleki Eğitim Merkezleri

(Özel Eğitim)

1.5.1.Örgün Eğitim

Örgün eğitim, belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla, okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimidir.

Örgün eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarının tümünü kapsar (M.E.B. 2000).

1.5.1.1.Okul Öncesi Eğitim

İsteğe bağlı olup zorunlu eğitim çağına gelmemiş çocukların (0-6 yaş) eğitimini sağlayan ve onları ilköğretime hazırlayan eğitim sürecidir.

Yapılan bilimsel çalışmalar ve çağdaş eğitime yönelik çeşitli uygulamalar, çocuğun öğrenmesinin en yoğun olduğu temel alışkanlıklarının, zihinsel yeteneklerinin en hızlı geliştiği ve biçimlendiği dönem, okul öncesi dönem olduğunu göstermiştir.

Hayatın ilk yıllarında alınan eğitimin ve geçirilen tecrübelerin, ileri yaşlardaki öğrenme yeteneği ve akademik başarı üzerinde önemli etkileri vardır. Bu nedenle 0-6 yaş dönemi, çocuğun gelişiminin en kritik, en ilginç, en çok dikkat isteyen ve ziyan edilmemesi gereken bir dönemdir.

“Yapılan araştırmalar, okul öncesi dönemi kapsayan 0-6 yaşlarındaki gelişmelerin çocuğun daha sonraki öğrenme ve büyüme yeteneklerini büyük ölçüde etkilediğini göstermektedir. Bloom’un yaptığı araştırmalara göre 17 yaşına kadar olan zihinsel gelişmenin %50’si dört yaşına, %30’u dört yaşından sekiz yaşına, %20’si ise sekiz yaşından 17 yaşına kadar oluşmaktadır. Ayrıca çocukların 18 yaşına kadar gösterdikleri okul başarısının %33’ü 0-6 yaş arasındaki başarı ile açıklanabilmektedir”(Elazığ Projesi 1998:111).

Okul öncesi eğitim hizmetleri Türkiye’de Milli Eğitim, Sağlık ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıklarınca verilebildiği gibi gönüllü kuruluşlar ve Üniversiteler tarafından da verilebilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı örgütünde, okul öncesi eğitim hizmetleri Mesleki ve Teknik Yüksek Eğitim, Kız Teknik Öğretim, İlk Öğretim ve Özel Öğretim Genel Müdürlüklerince yürütülmektedir. Sağlık Bakanlığınca okul öncesi eğitim çalışmaları kreş ve gündüz bakım evleri ile çocuk bakımı ve yetiştirme yurtlarında gerçekleştirilmektedir (Cicioğlu 1982:15).

1.5.1.2.İlköğretim (Temel Eğitim, Zorunlu Eğitim)

Zorunlu eğitim çağındaki (7-14 yaş) kız ve erkek çocuklarının eğitim ve öğretimini sağlamak üzere devlet tarafından açılan veya özel kanunla açılmasına izin verilen kurumlardaki 8 yıl süreli eğitim sürecidir.

1924 yılından itibaren ilköğretim 5 yıl olarak tespit edilmiş ve bu eğitim ilkokullarda yapılmıştır. 1973 yılında yürürlüğe giren Milli Eğitim Temel Kanunu’nda ilköğretim süresi 5 yıldan 8yıla çıkartılmış ve adı da “Temel Eğitim” olarak değiştirilmiştir (Cicioğlu 1982:15). 1997 yılında alınan bir kararla, temel eğitim zorunlu hale getirilmiştir. 1997-1998 öğretim yılından başlamak üzere. Türkiye’de 8 yıllık kesintisiz temel eğitim ortaya koyulmuştur. Bunun için ilköğretime bağlı olmayan bağımsız ortaokullar ile genel ve mesleki teknik liselere bağlı ortaokullar ilköğretim okullarına dönüştürülmüştür; bu okullara ek derslik, işlik ve tesisler yapılmıştır.

1.5.1.3. Ortaöğretim

Ortaöğretim, sekiz yıllık ilköğretim ardından, en az üç yıllık genel, mesleki ve teknik öğretim veren kurumlardaki eğitim sürecidir.

Ortaöğretimin amacı; öğrencilere asgari ortak bir genel kültür vermek, birey ve toplum sorunlarını tanıtmak ve çözüm yolları aramak, ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak bilinci kazandırarak öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda yüksek öğretime, hem mesleğe hem de geleceğe ve iş alanlarına hazırlamaktır. İlköğretime tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış her öğrenci ortaöğretime devam etme ve ortaöğretim olanaklarından ilgi, yeti ve yetenekleri ölçüsünde yararlanma hakkına sahiptir (M.E.B. 2000).

1.5.1.4.Yükseköğretim

Yükseköğretim, ortaöğretimden geçen bireylerin en az iki yıllık yükseköğretim veren; öğrencileri, önlisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde yetiştiren kurumlardaki eğitim sürecini kapsar.

Yükseköğretimin amacı; Ülkenin bilim politikasına, toplumun yüksek düzeyde ve çeşitli kademelerindeki insan gücü gereksinimine göre öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirmek, bilimsel alanlarda araştırmalar yapmak, araştırma-inceleme sonuçlarını gösteren ve bilim-teknik ilerlemesini sağlayan her türlü yayını yapmak, hükümetçe istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek, Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici ve kamuoyunu aydınlatıcı, bilimsel verileri sözle ve yazı ile halka yaymak ve yaygın eğitim hizmetinde bulunmaktır.

- * Yükseköğretim kurumları;
- * Üniversiteler,
- *Fakülteler,
- * Enstitüler,
- *Yüksekokullar,
- * Konservatuarlar,
- *Meslek Yüksek Okulları,
- *Uygulama ve Araştırma Merkezleridir.

1.6. YAYGIN EĞİTİM

Yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar.

Yaygın eğitimin özel amacı, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş olan veya herhangi bir kademesinde bulunan ya da bu kademedan çıkmış yurttaşlara örgün eğitimin yanında veya dışında;

- Okuma-yazma öğretmek, eksik eğitimlerini tamamlamaları için sürekli eğitim olanağı hazırlamak,

- Bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelere uyumlarını kolaylaştırıcı eğitim olanağı sağlamak,
- Mili kültür değerlerimizi koruyucu, geliştirici, tanıtımcı ve benimsetici nitelikte eğitim yapmak,
- Toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıkları kazandırmak,
- Ekonomik gelişimi doğrultusunda ve istihdam politikasına uygun meslek edinmelerini sağlayıcı olanaklar hazırlamak,
- Beslenme ve sağlıklı yaşam tarzını benimsemek,
- Çeşitli mesleklerde çalışanlara, gelişimleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak,
- Boş zamanlarını yararlı bir biçimde değerlendirme ve kalkınma alışkanlıkları kazandırmaktır (M.E.M. 2000).

2. ELAZIĞ ŞEHİRİ'NDE EĞİTİM FONKSİYONUNUN TARİHİ GELİŞİMİ

Elazığ'ın Osmanlılar öncesi dönemi kapsayan eğitim yapısıyla ilgili bilgiler günümüze ulaşmamıştır. Ancak, Harput'un Osmanlılar tarafından alındıktan sonraki bilgiler ışığında eğitim ile ilgili olarak şunları söylemek mümkündür.

Medreselerin asrın başından beri faaliyette bulunduğu İlimizde, toplam 28 medresenin olduğu bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde “Maarif Nezareti Teşkilatı” kurularak illerde Devlet tarafından yeni okullar açılması faaliyetlerine girişilmiştir. Bu tarihten Cumhuriyet'in ilanına kadar (1893-1921) toplam 37 iptidai mektebinin bulunduğu, 1880-1892 yılları arasında 7 rüştiye mektebi, 2 kız rüştiyesi açılmıştır. 1892 yılında 1 askeri rüştiye, 1886 yılında 1 idadi mektebi, 1903 yılında Darümuallimin Mektebi, 1915 yılında Darülhalife Medresesi, 1921 yılında Nafia Fen Mektebi Âlisi, 1940 Yılında Gedikli (Astsubay), 1909 yılında Darülharir (İpek Böcekçiliği) mekteplerinin kurulduğu görülmektedir.

1890 yılında Hristiyan mektepleri kurulmuştur. Meşrutiyet'in ilanından sonra bu sayının 6'ya ulaştığı görülmektedir. Yabancı okullar incelendiğinde; 1857 yılında Amerikan Koleji, 1869 yılında Fransız Koleji, 1895 yılında Alman Mektebi'nin açıldığı, bu okullarda ise Hristiyan çocukların okutulduğu bilinmektedir. Elazığ bugün de, eskiden olduğu gibi her kademedeki eğitim ve öğretim kurumları ile bu önemli özelliklerini devam ettirmektedir.

Harput'ta Ermeniler ve diğer gayrimüslimleri, özellikle dinsel alanda eğitmek ve aralarında milliyetçilik propagandası yapmak üzere bazı yabancı okul ve kolejlerin açılmış olduğunu görmekteyiz. Harput şehri özellikle 19.yy.da, yabancılar tarafından misyoner faaliyetler bakımından bir üs olarak önem kazanmıştır. Harput ve çevresindeki Ermeni nüfusun diğer illere oranla fazlalık arz etmesi, Harput'a 1-2 saatlik mesafe içinde, nüfusu 1000-5000 arasında değişen 60'dan fazla köyün bulunması, Harput'ta İslam âlimlerinin çokluğu ve yabancıların burada kozmopolit bir yapı oluşturmak istemeleri gibi sebeplerle Harput, yabancıların dikkatini çekmiş ve yoğun misyoner faaliyetlere maruz kalmıştır (Hayli 1998: 296).

Bu dönemde, Amerikan, Fransız ve Alman misyoner faaliyetleri neticesinde pek çok okul açılmıştır. Bu okulların temelleri, 1855 yılında kız ve erkeklerin birlikte ders

gördükleri bir Amerikan okulunun (American Board) kurulmasıyla atılmıştır. Daha sonra 1859'da erkekler için Ruhban Okulu ve 1862 yılında da kızlar için Hazırlama Okulu açılmıştır. Ruhban Okulu öğrencileri, tatil dönemlerinde ise, çevre köy ve kasabalarda açılan okullarda ders vermişlerdir. Harput'ta ve Harput'a bağlı 54 çevre okulundaki 2000-2500 öğrenci sayısı bu kolej, misyonerler için oldukça önemli bir role sahipti. Hatta 1866 yılında Malatya'da yeni açılan protestan okulundaki 18 öğretmenden 13'ü Harput'taki okullardan mezun olanlardı. Misyonerler, 1878 yılında, Hıristiyan liderler yetiştirmek amacıyla, Ermeni Koleji'ni açmışlar, Osmanlı yöneticilerin isteği üzerine 1888'de adı Fırat Koleji olarak değiştirilmiştir. 1901 yılında Robert Kolejinde 300'den biraz fazla öğrenci bulunurken, Fırat Kolejinde öğrenci sayısı 1000'in üzerinde idi. Ayrıca Türkiye'deki en büyük ikinci kolej Fırat Koleji idi (Foto 3). Sadece Beyrut'taki kolej, Fırat Kolejinden büyüktü. 1910 yılında kolejin 600'den fazla öğrencisi vardı. Fırat Koleji, 1921 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüş, Harput'un önemini yitirmesiyle kapanmıştır (Kocabaşoğlu 1989: 19).

1800'lü yılların sonuna doğru Harput Amerikan Okulları kız bölümü (Fırat Koleji)

Foto 3: Harput'taki Hıristiyan okulları 1800'lü yıllar.

Amerikan okullarının dışında, Fransız misyonerler 1868 yılından sonra Harput'ta, 100 öğrencisi bulunan 3 Kapuçin Okulu ve 50 öğrencisi bulunan 2 Fransızken Hemşire Okulu açmışlardır. Alman misyonerleri ise, 1895-1896 yıllarında, kız ve erkek öğrencilerin ayrı ayrı ders gördüğü ve 350- 400 öğrenci mevcudunun bulunduğu bir okul, sanat atölyesi, spor ve müzik salonu kurmuşlardır. Açılan tüm bu misyoner okullarına çok az sayıda Müslüman aile çocuğu gönderilmiş ve Müslüman unsur arasında pek fazla itibar görmemiştir. Kozmopolit bir ortam tesis ederek, millî kültürümüzü yok etmek ve uygulayacakları kültür emperyalizmi ile toplumumuzu kontrol altında bulundurma emelleri ile kurulmasına rağmen, tüm bu okulların açılmış olması, Harput'un kültür hayatında bir canlılık, bir çeşitlilik bulunduğunu, kısaca kültürel fonksiyonunun da çok güçlü olduğunu göstermektedir (Kılıç,1989:122, Akkan,1972: 194).

03 Mart 1924'de eğitimde birlik ilkesini içeren Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereğince tekke, medrese ve zaviyeler kapatılarak eğitim birliği bir sistem olarak benimsenmiş, bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na (Maarif Vekâleti) devredilmiştir. Eğitim ve kültür şehri olan İlimizde Milli Eğitim Müdürlüğü; 03 Mart 1924 tarihinde çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'ndan sonra El'aziz Maarif Müdürlüğü olarak kurulmuştur. 10.12.1937 İcra Vekilleri Heyeti kararıyla El'aziz ismi Elazığ'a çevrilerek Müdürlüğümüzün adı Elazığ Maarif Müdürlüğü olmuştur. 10 Ekim 1946'dan sonra Maarif Vekilliği ismi Milli Eğitim Bakanlığı adıyla değiştirildiğinden, Müdürlüğümüzün adı Elazığ Milli Eğitim Müdürlüğü olmuştur. 1983 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın Milli Eğitim Bakanlığı ile birleştirilmesi nedeniyle Müdürlüğümüzün adı Elazığ Milli Eğitim Gençlik ve Spor Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir. 02 Mart 1989 tarihinde gençlik ve spor hizmetleri, milli eğitim hizmetlerinden çıkarılmış, 3797 ve 4359 sayılı yasalar ile Kurum bugünkü şeklini alarak Elazığ Milli Eğitim Müdürlüğü adıyla hizmetine devam etmektedir.

Şehirler, üzerinde bulundukları sitin avantajlarıyla, tıpkı bir canlı organizma gibi uzun dönemler boyunca, devamlı gelişme ve değişme göstermişlerdir. Bu değişim nüfus açısından olduğu gibi mekânsal kullanılışta da kendini hissettirir (Hayli 1998:290). Elazığ şehrinde cumhuriyetle beraber her geçen gün nüfusu büyümüş 1935 yılında 39 516 olan kent nüfusu 2009 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre 323400

kişiyi ulaştırmıştır. Artan nüfusa paralel Şehirde çeşitli eğitim kurumları açılmış nüfusun okullaşma oranları her geçen gün artış kaydetmiştir (Tablo:1).

Elazığ şehrinde cumhuriyetten sonra kurulmuş olan en eski ilkokullar 1926 yılında açılan Ulukent mahallesinde Ulukent İlkokulu ve Yeni mahallede ki Cumhuriyet ilkokuludur. Bu iki okulu daha sonra İzzet paşa mahallesinde Dumlupınar (1932), 1937 yılında açılan Çarşı mahallesindeki Atatürk ilkokulu izlemiştir. 2007-2008 yılı itibarıyla Elazığ şehir merkezinde 11 adet okul öncesi 66 adet İlköğretim, 38 adet orta öğretim okulu bulunmaktadır. 85032 öğrenci, 4759 öğretmen sayısı ile şehrin bu gün geldiği nokta oldukça iyidir. Buna 23782 öğrenci ve 1470 akademik personel ile şehrin tek üniversitesi olan Fırat Üniversitesini de katarsak Elazığ'da şehrsel fonksiyonların gelişmesinde eğitim fonksiyonunun büyüklüğünü daha iyi anlaşılabilir.

1970 yılı Elazığ'ın eğitim fonksiyonu için Önemli bir tarihtir. Çünkü 1967'de kurulan Veteriner Fakültesi ve Mühendislik fakültesinde okuyan yükseköğretim mezunları ve Fakülteler Eğitim fonksiyonuna büyük bir dinamizm kazandırmıştır. 1970 yılı verilerine göre nüfusun yaklaşık %2'si üniversite mezunudur. 2008 Yılında Elazığ şehrinin Nüfusunun %6,8 Üniversite mezunu olmuştur. Tüm yaş grupları ve okuyanlar düşünüldüğünde oldukça yüksek bir oran kabul edilebilir. İl genel nüfusuna göre yükseköğretim mezunu oranı % 3,7 ye düşer.

Tablo 1: Okur-yazar Nüfusun bitirilen Son Öğretim Kurumu ve Cinsiyete Göre Oranı (6 Yaş ve Üstü)

Sayım Yılı	Toplam			Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olmayan		Okul Bitiren							
						İlkokul		Ortaokul ve Dengi		Lise ve Dengi		Yüksek Okul ve Fakülte	
	T	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
1970	141937	93877	48060	38314	24443	41362	17643	8078	2384	4852	2056	1276	1534
	Oran	66,1	33,9	27,0	17,2	29,1	12,4	5,7	1,7	3,4	1,4	0,9	1,1
1985	280590	167886	112704	41890	36467	80662	60220	20675	7412	19315	7376	5344	1229
	Oran	59,8	40,2	14,9	13,0	28,7	21,5	7,4	2,6	6,9	2,6	1,9	0,4
2008	547562	271330	276332	64151	109813	48773	55873	45189	32725	52412	28703	13913	6820
	Oran	49,6	50,5	11,7	20,1	8,9	10,2	8,3	6,0	9,6	5,2	2,5	1,2

Kaynak: DİE 1990 Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, 23-Elazığ 1990

Tablo 2:Elazığ'da Bitirilen eğitim düzeyi ve cinsiyete göre nüfus (6 +yaş , 2008)

Bitirilen eğitim düzeyi	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma yazma bilmeyen	63.007	11.586	51.421
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	110.957	52.565	58.392
İlkokul mezunu	104.646	48.773	55.873
İlköğretim mezunu	56.798	29.765	27.033
Ortaokul veya dengi okul mezunu	21.116	15.424	5.692
Lise veya dengi okul mezunu	81.115	52.412	28.703
Yüksekokul veya fakülte mezunu	20.733	13.913	6.820
Yüksek lisans mezunu	1.157	697	460
Doktora mezunu	693	546	147
Bilinmeyen	34.285	18.238	16.047
Toplam	494.507	243.919	250.588

Kaynak: <http://www.elazig.gov.tr>

Tablolardan da görüldüğü gibi Elazığ nüfusunun eğitim seviyesi her geçen gün artmaktadır. 1970 yılında bir öğretim kurumundan mezun olmayan erkeklerin oranı toplam nüfus içerisinde %40,81 kadınların oranı, %50,86 iken 2008 yılı itibariyle bu oran erkeklerde %23,64 kadınlarda ise %39,73' e düşmüştür. İlimizde okuma yazma bilmeyen nüfus içerisinde hala kadınların oranı çok yüksektir. 2008yılı itibariyle yine ilkokuldan sonraki kademelerde kadınların oranı erkelere göre bir hayli düşüktür. Fakat her geçen gün Elazığ şehri eğitim alanında yaptığı yeniliklerle eski Harput dönemindeki kültür şehri olma yolunda emin adımlarla ilerlemektedir. Sekiz yıllık zorunlu eğitimle beraber şehrimizde kızlarımızın okullaşma oranları da her geçen gün artmaktadır.

Elazığ Harput şehrinin mezraya inmesiyle oluşan şehirlerimizden birisidir. Aslında kökleri çok eski olan kültür ve tarih şehri Harput'un devamı olan Elazığ cumhuriyet dönemi öncesi oluşturduğu kültür şehri olma özelliğini günümüzde gösterememektedir. Elazığ şehri eğitim seviyesi bakımından günümüzde Türkiye içerisinde kötü bir yerde değil, fakat çok iyi bir yerde de değildir. Elazığ şehri tarihsel işlevini yerine getiremediğini üzülererek söyleyebiliriz

İlimizde Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından 2010 yılında hayata geçirilen stratejik planlama ile kaynakların akılcı kullanımına katkıda bulunulacak, eğitim

açısından kurumun vizyonu, misyonu ve değerleri belirlenerek hedefe ulaşma yolunda ulaşmak istenen noktaya nasıl gidileceğini, hedeflere varıştaki iç ve dış etkenleri değerlendirmede kaynak oluşturacaktır. Ve böylece şehrin yüzyıllardan süregelen kültür ve medeniyet mirası, gelecekte Elazığ şehrine damgasını vuracaktır.

3.EĞİTİM FONKSİYONU VE DOĞAL ÇEVRE İLİŞKİLERİ

Elazığ'ın günümüzde üzerinde iskân edildiği yerleşmenin genişlediği sahanın özellikleri, tüm kentsel yaşamı etkilediği, her türlü doğal ve beşeri çevre özelliğini yapısal olarak dönüştürdüğü muhakkaktır. Nüfusun dağılışı, yerleşme dokusu, dikey ve yatay kentleşme eğilimleri, iktisadi faaliyetler, ulaşım ağı, Kuruluş yeri nitelikleri bilinmeden projelerin ortaya konamayacağı temel beşeri faaliyetlerdir. Doğal çevre özelliklerinin başında ise doğal çevrenin niteliklerini iyi tespit etmek gelmelidir.

3.1.EĞİTİM FONKSİYONU VE JEOLJİK-JEOMORFOLOJİK İLİŞKİLERİ

Elazığ şehrinin eğitim fonksiyonunun dağılışında, derecesinde ve niteliğinde bu özelliklerin bilinmesi belki de, doğal çevre özelliklerinin, jeolojik ve jeomorfolojik karakterlerinin iyi analiz edilmesi hayati kriterdir. Çünkü günümüzde Elazığ'da yer alan 202 eğitim kurumunun 85738 öğrenci ve 4839 öğretmene ek olarak, yaklaşık 2 km²'lik bir alanı işgal etmiş olan 2 Kampüsü ve bağlı araştırma birimlerinde 1470 akademik 1135 idari personeli ve yaklaşık 22.000 öğrencisi ile pek çok ilçe merkezinin nüfusundan büyük olan nüfusu ile Fırat Üniversitesi eklenince ne kadar önemli olduğu çok daha fazla anlaşılabilir. Hayatının büyük bir bölümünü işgal eden eğitim faaliyetlerinin düzenli, sağlıklı ve güvenli yürütülmesi, her şeyden önce eğitim fonksiyon alanlarının yer seçiminin doğru yapılmasına bağlıdır. 2009 Yılı sonu itibarı ile 323.420 olan nüfusu düşünülür ise, toplam nüfusu 1/3'ü öğrencidir. Eğitim fonksiyonunun her türlü niteliği yaklaşık 110.000 kişinin hayatını direkt etkilemektedir.

3.1.1. EĞİTİM FONKSİYONUNUN JEOLJİK BOYUTLARI

Eğitim fonksiyonunun kuruluş ve gelişmesini etkileyecek kararlar alınırken, alınacak kararların ne kadar büyük bir kitleyi ilgilendireceği asla göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle eğitim fonksiyonunun altyapısını teşkil eden doğal çevre özellikleri, büyük nüfus kitlesi adına, hesaba katılmalı verilen kararların hayati olabileceği de öngörülmelidir. Çünkü tamamı DAF zonunda olan Elazığ şehri, jeolojik özellikleri ve deprem aktiviteleri ile kentsel yaşamın her aşamasında, doğal belirleyici etkisini göstermektedir.

Elazığ il merkezi yerleşim yeri ve yakın çevresinde yaşlıdan gence doğru aşağıdaki jeolojik birimler yüzeylerler (Palutoğlu ve Tanyolu 2006: 578)

1. Keban Metamorfitleleri (Permo – Triyas) :
2. Elazığ Mağmatitleri (Senoniyen)
3. Harami Formasyonu (Üst Maestrihtiyen)
4. Kırkgeçit Formasyonu (Orta Eosen–Üst Oligosen)
5. Karabakır Formasyonu (Üst Miyosen–Alt Pliyosen)
6. Alüvyonlar (Pleyistosen).

1-Keban Metamorfitleleri (Permo–Triyas;)

Birim, inceleme alanında iki ayrı kısımda yüzeyler; Abdullahpaşa-Sarıçubuk köyü ile Allahuekber Tepe arasındaki alanda ve Sürsürü Mahallesinin güneybatısında Meryem Dağı eteklerinde görülür.

Tektonik dokanakla Senoniyen yaşlı Elazığ Mağmatitleri'nin üzerine gelmiştir. Abdullahpaşa, Cumhuriyet Mah, Sarıçubuk ve Alahuekber Tepe arasındaki alanda Kırkgeçit Formasyonu tarafından açılal uyumsuzlukla, Meryem Dağı ve eteklerinde Karabakır Formasyonu tarafında uyumsuzlukla örtölür. Keban Metamorfitleleri; rekristalize kireçtaşları–kalkşist, mermer, metakonglomera kalkfillitlerden oluşur, ancak inceleme alanında rekristalize kireçtaşları ile temsil edilir (Palutoğlu ve Tanyolu 2006: 578).

Keban Metamorfitlelerinin yüzeylendiği sahalar deprensellik derecesinin düşük olduğu, yaşlı birimlerden oluşmuştur. Kabaca şehrin batısında yoğun yüzeylenen birimler, yerleşme dokusu ve eğitim fonksiyonuna dahil alanların seçiminde, güvenli alan olarak kendisini göstermektedir.

2-Elazığ Mağmatitleri (Senoniyen)

Perinçek tarafından Yüksekova Karmaşığı olarak adlandırılan ve Hakkâri–Elbistan arasında geniş yüzeyleyen bu birim, Elazığ civarındaki özellikleri belirlenerek Elazığ Mağmatitleri olarak adlandırılmıştır. Mağmatik kayalar Harput'un batısından itibaren Fevziçakmak Mahallesi kuzey kısmı, Esentepe Mahallesi, Safran Mahallesi,

Fırat Üniversitesi'nin kuzeyi, Cumhuriyet Mahallesi, Abdullahpaşa civarlarında, Şahinkaya Köyü'nün 1 km kadar doğusunda, inceleme alanın güneyinde Yeniköy Mahallesi, Yadigâr Mahallesi civarında, Keklik Tepe ve Karataş Tepe civarlarında, volkano-sedimanterler (Ke_1); Eski Beyyurdu-Karşıyaka Mahalleleri arasında yüzeyler. Elazığ Mağmatitleri litolojik olarak, tabanda gabro-diyoritlerden, bunların üzerinde bazaltik-andezitik volkanik kayalar ile volkanoklastiklerden ve bunların tümünü kesen granodiyorit-tonalitler ile dasit dayklarından oluşmaktadır (Palutoğlu ve Tanyolu 2006: 579).

Şehrin üzerine yerleştiği jeomorfolojik birimler açısından, kuzey etek düzlüklerine karşılık gelen Elazığ magmatitleri, Nüfusun ve yerleşmenin dağılışı ve yoğunluğuna ve eğitim fonksiyonu alanlarının kurulması ve gelişmesi için uygun olan diğer bir jeolojik birimdir (Bkz. Foto 4). Yaşlı ve dirençli yapıları ile temel arazileri oluşturan Keban Metamorfikleri ile Elazığ magmatitlerinin, yerleşmeye uygun yapıları bilinmeli ve mutlaka fonksiyonel planlarda bu durum göz ardı edilmemelidir.

Foto 4: Fırat Üniversitesi'nin kuzeyinde, Etek Düzlüğünde yüzeylenen Elazığ Magmatitleri, Eğitim fonksiyonu alanı olarak uygun bir yer seçimine karşılık gelmektedir.

3-Harami Formasyonu (Üst Maestrihtiyen);

Harput'un kuzey, güney ve doğusunda birkaç yüz metrekare büyüklükte adacıklar halinde yüzeyler. Elazığ Mağmatitleri'ni uyumlu olarak üzerleyen birim Kırkgeçit Formasyonu tarafından uyumsuzlukla örtülür.

Harami Formasyonu genellikle masif kireçtaşları ile temsil edilen bu birim Harput yakın çevresinde tabanda mercekli kırmızı konglomera ve kumtaşı, alt seviyelerde kumlu kireçtaşı ve masif kireçtaşlarından oluşmaktadır. İnceleme alanında

masif kireçtaşları yaklaşık 20 m kalınlıkta olup, aşınmaya dirençleri fazla olduğundan topografyada belirgin tepeler halindedir (Palutoğlu ve Tanyolu 2006: 579).

Masif niteliği ile okulların kuruluş yeri seçiminde, depreme karşı dirençli olabilecek yapı maalesef küçük tepeler ve yüzeyler halinde olması, üzerinde kurulabilecek güvenli okulların sayısının artmasına engeldir. Harput'ta kurulmuş olan Yavuz selim Koleji harami formasyonu üzerinde kurulmuş ve kuruluş yerinin doğal çevre ile olan uyumuna güzel bir örnektir (Foto 5).

Foto 5: Harami Formasyonu üzerinde, masif kireçtaşlı tepede kurulmuş olan Yavuz Selim Koleji ve Harput

4. Kırkgeçit Formasyonu (Orta Eosen–Üst Oligosen)

Van'a kadar uzanan geniş yayıllımlı Kırkgeçit Formasyonu, Virane Mahallesi kuzeyi, kuzeydoğu ve kuzeybatısında yüzeyler. Çakıltaşı–kumtaşı üyesi, Sarıçubuk ve Şahinkaya Köyleri ile Körpınar Mahallesi çevresinde, Cumhuriyet ve Safran Mahalleleri kuzeyinde, Harput'un kuzey ve kuzeydoğusunda, Marn üyesi ise Akyazı Sırtı kuzeyi ile Virane Mahallesi'nin yakın güneyinde ve 1 km kadar kuzeyinde yüzeyler (Palutoğlu ve Tanyolu 2006: 580).

Elazığ'ın kuzeyinde oldukça geniş bir alanda yayılan formasyon, yerleşmenin eğim nedeni ile azaldığı ve Elazığ ovasını kuzeyden çevreleyen etek düzlüğünün ve yamaçların kuzey sınırını oluşturur. Kuzeye doğru eğimli formasyon üzerinde nüfus ve yerleşme dokusu azalır. Buna bağlı olarak ta eğitim fonksiyon alanlarında azalma görülür.

5-Karabakır Formasyonu (Üst Miyosen–Alt Pliyosen)

Formasyon; volkanitler (Tkb_1), kireçtaşı (Tkb_2) ve çakıltası–kumtaşı (Tkb_3) olarak üç birim halinde görülür. Volkanitler; Yeniköy'ün bir km kadar doğusunda ve Yedigâr Mahallesi'nin batısında yüzeyler. Kireçtaşı üyesi; Rızvan Tepe ve Baz Tepe civarlarında ve Doğukent, Salıbaşı, Çatalçeşme Mahallesi batısında görülmektedir. Çakıltası–kumtaşı üyesi ise, Yeniköy Mahallesi'nin yakın kuzeyi ve kuzeydoğusunda, Yedigâr Mahallesi civarında bulunmaktadır (Palutoğlu ve Tanyolu 2006: 581).

Elazığ'ın doğu ve güneydoğusu boyunca yüzeylenen formasyon, çakıl taşı ve kumtaşı ve kireçtaşı ile az eğimli ve yumuşak bir yapı meydana getirir. Bu da depremsellik açısından dirençli olmayan bir zemine karşılık gelir. Maalesef, 75.Yıl lisesi, Doğukent ilköğretim okulu, Karşıyaka lisesi, Kazım Karabekir ilköğretim okulu gibi pek çok okul, jeolojik açıdan uygun olmayan bu formasyon üzerinde kurulmuştur.

6-Alüvyonlar (Pleyistosen);

İnceleme bölgesinde geniş alanlarda yayılım gösteren bu tortullar farklı litolojilerinden dolayı üç ayrı birim halinde sınıflandırılmıştır. Siltli kil; Sürsürü Mahallesi, Kültür Mahallesi, Olgunlar Mahallesi, Hicret Mahallesi, Akpınar Mahallesi, Sarayatık Mahallesi, Nailbey Mahallesi, Üniversite Mahallesi ve Çarşı Mahallesi'nin güneydoğusunda yüzeyler. Kumlu çakıllı kil; Sanayi Mahallesi, Küçük Sanayi Sitesi, Kırklar Mahallesi'nin güneyi, İzzetpaşa Mahallesi'nin orta ve kuzey kısmı, Yeni Mahalle, Fırat Üniversitesi Kampüsü'nün güneyi ve doğusu, Sürsürü Mahallesi'nin güney, kuzey ve kuzeybatısında, Abdullahpaşa Mahallesi'nin doğusu ve güneyinde, Yedigâr Mahallesi'nin yakın kuzeyinden Aksaray Mahallesi yönünde uzanarak yüzeylemektedir. Kum–çakıl istif ise, Abdullahpaşa Mahallesi'nin kuzeyinde ve kuzeybatısında, Cumhuriyet Mahallesi'nin güneyinde, Ulukent Mahallesi'nde, Yıldızbağları, Rızaiye Mahallesi'nde, İcadiye Mahallesi'nde, Mustafapaşa, Rüstempaşa,

Aksaray, Kızılay, Gümüşkavak, Sanayi Mahallesi kuzeyinde, Salıbaşı-Karşıyaka Mahalleleri arasında, Çatalçeşme, Doğukent Mahalleleri'nde görülmektedir (Palutoğlu ve Tanyolu 2006: 581).

Araştırma sahasının en yaygın birimleri olan alüvyon istifler, maalesef her türlü beşeri çevre unsurunun da yoğun olduğu alana karşılık gelmektedir. Kuruluş yeri olarak sadece ulaşım kolaylığına sahip Elazığ şehrinin jeolojik ve jeomorfolojik olarak uygun olmayan yeri, eğitim fonksiyonu kapsamında pek çok okulu bünyesinde barındırmaktadır. Okulların yer seçiminde jeolojik yön göz ardı edilmiştir. En azından bunun negatif etkisini azaltacak olan, sağlam güvenli okul inşaatı anlayışı yerleşmemiştir. Elazığ'da 21 Şubat 2007 yılında yaşanan deprem sonrası, Rızaiye Mahallesi'nde bulunan Fatih Mehmet İlköğretim Okulu'nda meydana gelen hasar Alüvyonlar üzerinde kurulabilecek okulları ne gibi tehlikelerin beklediğinin güzel bir göstergesidir.

3.1.2. Elazığ'ın Eğitim Fonksiyonu ve Depremsellik

Elazığ İl Merkezi'nin de dâhil olduğu Doğu Anadolu Fay Sistemi içinde yakın gelecekte önemli yıkımlar oluşturabilecek depremler yaşanması beklenir. Bu zonda oluşacak depremlerden etkilenebilecek kentlerin içerisinde Tunceli, Elazığ ve Adıyaman illeri ve ilçeleri de yer almaktadır. Bu kentlerimizin zemin özelliklerine rağmen, izlenen olumsuz kentleşme politikalarının olası yıkımı artıracığı açıktır.

Kalitesiz ve plansız yapılaşma ile jeolojik ve jeoteknik faktörler göz ardı edilerek yapılan yer seçimlerinin acı sonuçlarını bugüne kadar defalarca yaşadık. Aradan geçen zamanda görünen odur ki, halkın can ve mal güvenliğini bu derece etkileyen doğa olaylarının zararlarını azaltmak için gerekli yasal düzenlemeler hala yapılamamıştır. İmar yasası ve yapı denetim yasasında bu anlayışla oluşturulması beklenen değişiklikler gerçekleştirilmemiştir. Yerel yönetimlerin konuyla ilgili teknik eleman istihdamını sağlayacak yasal düzenlemeler tamamlanmamıştır. Siyasi ve maddi rant amaçlı imar aflarının doğrudan ve dolaylı olarak sürekli gündemde tutulması kaçak ve denetimsiz yapılaşmayı özendirilmektedir (<http://www.jmo.org.tr/resimler/ekler: 30-10-2009>).

Bu çerçevede DAF boyunca yer alan kentlerimizin yerel yöneticilerinin, yaşamsal öneme sahip olan bu konuya, gerekli hassasiyeti göstermeleri ve güvenli yapılaşmanın iki temel boyutu olan uygun yer seçimi ve nitelikli inşaat yapımıdır.

Bu günkü Elazığ, 1834 yılında Harput'ta ikamet edenlerin bir bölümünün ovaya taşınmasıyla kurulmuştur. Elazığ il merkezi fay kontrollü bir havza olup şehir bu havzada biriken alüvyal çökeller üzerinde yer almaktadır. Havzayı denetleyen faylar DAF zonuna yaklaşık paraleldir. Şehir merkezi 2. derece deprem bölgesinde olmasına karşın Arıcak, Karakocan, Kovancılar, Maden, Sivrice, Palu ilçeleri ve Gezin beldesi 1. derece deprem bölgesi kapsamında yer almaktadır. Elazığ'da da kentin ovaya doğru gelişimi tarım alanlarının tahribinin yanı sıra güvenli yapılaşma açısından riskler taşımaktadır. Güvenli yapılaşmanın en önemli boyutunu ise okulların bina ve çevre güvenliği oluşturmaktadır. Depremsellik ve kentsel hayat açısından üç temel öge oldukça önemlidir:

1-Fay sistemi

2- Zemin sıvılaşması

3- Deprem Büyütme Katsayısı

Depremselliğin fonksiyonlara etkisi bakımından bu üç kriterde okulların yer seçiminde temel belirleyici faktörlerdir. Elazığ'ın kuruluş yeri itibari ile fay kontrollü olan bir bölgede yer alması, şehrsel fonksiyonların gelişmesinde, deprem etkisini asla unutulmaması gerektiğinin göstergesidir.

Faylar, Ülkemizin jeolojik yapısının bir gerçekliği olarak görünmekte ve fayların oluşturacağı olumsuz coğrafi ortamda yaşamının, tedbirli olmanın hatırlatıcısı olarak görünmektedir. Fırat Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Jeoloji Mühendisliği Öğretim üyelerinden Palutoğlu ve Tanyolu, 2006 yılındaki bilimsel makalelerinde ilk olarak adlandırdıkları “Elazığ Fayı'nın” lokasyonunu tarif ederken şu tanıımı yapmışlardır.

“Elazığ İl Merkezi Yerleşim Alanında yaklaşık D–B doğrultusunda, inceleme alanı dışında KD–GB doğrultuda uzanmaktadır. Elazığ il merkezi yerleşim alanında Abdullahpaşa Mahallesi-Cumhuriyet Mahallesi-**Fırat Üniversitesi kampusü**-İzzetpaşa Mahallesi-Ulukent Mahallesi-Doğukent Mahallesi güzergâhından geçen bu fayın, Elazığ Fayı olarak isimlendirilmesi uygun bulunmuştur. Fayın devamı batıda **Harput Koleji'nin** yakın kuzeyinden, **Bilgem Koleji** alanından, Hilalkent üzerinden geçerek

Elazığ–Malatya Karayolu’nun yakın kuzeyinde yola yaklaşık paralel uzanmaktadır. **Fırat Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi** binası inşaatı temelinde ve Misland (Mis Holding Eğlence Merkezi) inşaatı kazısında 80° N eğimli ters fay özelliğinde fay düzlemleri belirlenmiştir. Arazi incelemelerimiz ve bazı sondaj verileri de Elazığ fayının bölgede D–B Elazığ İl Merkezi Yerleşim Alanının Depremselliği Miyosen–Alt Pliyosen veya daha genç olması gerekir”.

Yukarıdaki alıntıda lokasyon verilirken kullanılan mevkii adları dahi, Eğitim fonksiyonlarının yer seçiminde, dikkat edilmesi gerekli doğal çevre koşullarının güzel bir göstergesidir. Birisi Fırat Üniversitesi kampüsü olmak üzere tam 3 okulun isimi fayın geçtiği hat üzerinde zikredilmektedir. Elazığ fayı üzerinde olası depremde okulların yer seçimi ve bina kalitesi, yaşama şansını belirleyici unsur olacaktır. Nitekim aynı çalışmada Elazığ fayını geçtiği sahanın 1.derece deprem bölgesi olduğu ve 5,5 ve üzeri şiddette deprem oluşturabileceği tespitine yer verilmiştir (bkz. Palutoğlu ve Tanyolu 2006: 586).

Yapılar, üzerinde bulundukları zemin niteliklerine göre depremlerden az–çok etkilenir; zeminin türü, litolojisi, kalınlığı, yer altı su seviyesi, vb. en önemli etkenlerdir. Bilhassa kil, silt gibi mikron boyutlu çok ince daneli zeminler yer altı suyunun etkisiyle deprem sırasında (zemindeki titreşimlerle) sıvı–çamur özelliği göstermektedir. “Zeminin sıvılaşması” denilen bu olay meydana geldiğinde binaların dengeleri bozulduğundan yıkılmakta, yana yatmakta ve alt katları zemine gömülmektedir. Zemin sıvılaşma riski yüksek bölge, Emniyet Sarayı’nın güneyinde, Üniversite, Kültür, Nailbey, Olgunlar ve Akpınar Mahallelerinde yer yer biraz daralmaktadır (Palutoğlu ve Tanyolu 2006: 584-585). Aynı mahallelerde yeraltı suyu taban seviyesinin de yüksekliği, riski oldukça artırmaktadır. Bu mahalleler çevresinde bulunan okullarda, deprem sonrası zemin sıvılaşması için tedbirler alınmalıdır.

Zemini oluşturan malzemenin özellikleri depremin şiddetini arttırdığından üzerinde ya da içinde bulunan yapıları ve hasarı etkilemektedir. Bu da depremin şiddetinden daha fazla hasar vermesi anlamına gelir. Bu duruma zemin büyütme katsayısı denmektedir.

Okullar inşa edilirken yapı ile ilgili pek çok detay planlanırken, kurulduğu coğrafi ortam, coğrafi çevre dikkate alınmadığından deprem büyütme etkisi gibi, oldukça önemli temel unsurlar, Eğitim fonksiyonunun icrasında karar verme

pozisyonundaki MEB yöneticilerinin, inşaat dairelerinin, bu tarz riskleri düşünmediği anlaşılmaktadır. Deprem olduktan sonra kamu binaları ve okullarda yaşanan, görece fazla hasar, jeolojik elemanların düşünülmediğinin güzel bir kanıtıdır.

Tablo 3: Elazığ'da Jeolojik formasyonların Zemin türlerine göre deprem büyütme katsayıları

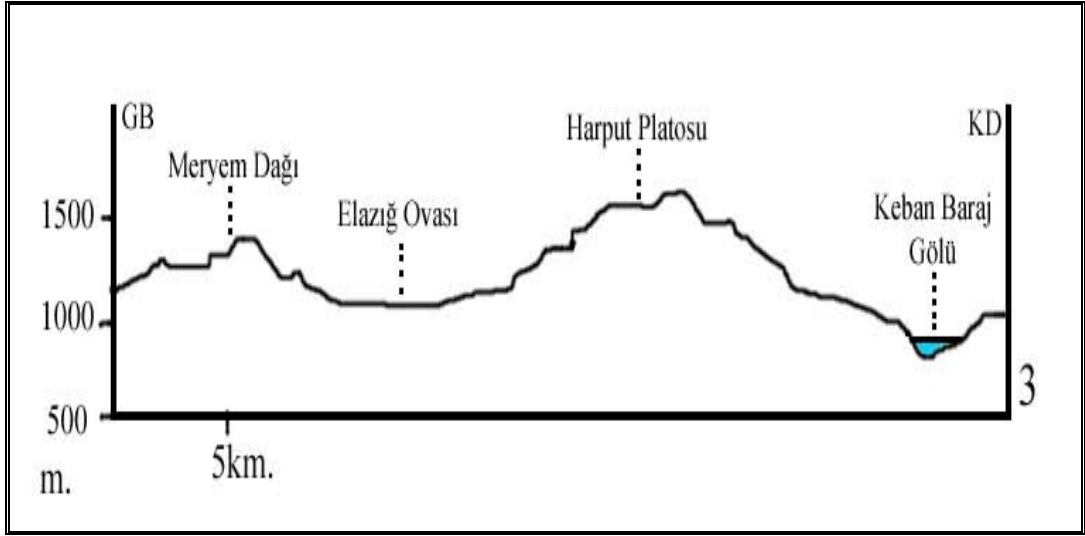
Zemin türü	Deprem büyütme katsayısı
Siltli kil	13-18
Kumlu çakıllı kil	7-12
Kum çakıl	7-12
Kırkgeçit Formasyonu	5-7
Karabakır Formasyonu	5-7
Elazığ Mağmatitleri	2-5
Harami Formasyonu	2-5

Kaynak: Palutoğlu ve Tanyolu 2006: 585'ten değiştirilerek alınmıştır.

Elazığ'daki eğitim fonksiyon alanları Gazi Caddesi'nin kuzeyindeki ve güneyindeki okullar olarak ikiye ayıracak olursak, Gazi Caddesinin güneyinde yer alan ve oldukça fazla sayıda öğrenci barındıran okulların, olası bir deprem riskinde ne kadar büyük bir tehlike içinde olabilecekleri daha iyi anlaşılabilir. Özellikle Pleistosen yaşlı alüvyonlar üzerinde inşa edilmiş olan okulların hem zemin sıvılaşması, hem de Deprem büyütme katsayısı nedeni ile çok daha büyük bir sıkıntıyı yaşama ihtimalleri oldukça yüksektir. Bu nedenle Elazığ'da eğitim fonksiyon alanları projelendirilirken jeolojik parametreler, temel öncüllerden birisi olmalıdır.

3.1.3. Elazığ'ın Eğitim Fonksiyonu ve Jeomorfolojik Boyutları

Eğitim fonksiyonunu yürüten alanların, yapısı, düzeni etki sahasının ve coğrafi çevresinin niteliği, fonksiyonun canlılığını yitirmemesi, fonksiyon alanının çevresi ile beraber ayrıntılı planlanması ile doğru orantılıdır. Şehir morfolojisinin genel planlaması ve bu arada fonksiyon alanlarını, bilinçli planı, kentsel yaşamın vazgeçilmezidir. Altyapının planlanması, yaşamı ve beşeri çevreyi sorunsuz, canlı hale getirecektir. Arazi kullanımının planlanması, şehrin geleceğinin planlanması anlamına gelmektedir. “Land Use kavramı bozulmuş düzeni yeniden düzeltmek ve eskisinden farklı şekilde kullanmak” anlamına geldiğine göre (Tunçdilek 1985: 4). Çalışmada Elazığ'da jeomorfolojik birimlerin eğitim fonksiyonu açısından uygun olan ve uygun olmayan durumları değerlendirilecektir.

Grafik 1: Elazığ Ovası ve Çevresinin Topografik Profili (Şengün 2007: 47’den değiştirilerek alınmıştır).

Plato sahaları, eğitim fonksiyonunun tarihi gelişim sürecinde başlangıç safha ve sahalarıdır. Şehirlerin, lokasyona hâkim, situasyon açısından avantajlı ve güvenliğin ön planda olduğu yerlere kurma anlayışı sonucunda, Elazığ’daki ilk inşa edilen okullar, Harput Platosu üzerinde ve *Harami* Formasyonuna ait kalkerlerin oluşturduğu tepeler civarında kurulmuştur. Harput platosunda suyun fazla olmaması nedeni ile kurulan Türk ve Azınlık okulları, suyun fazla olduğu *Harami* formasyonu üzerindeki yapısal düzlüklere kurulmuştur. Harput’ta Harput Kalesinin oturduğu kayalık ile Güneye doğru yükselen yamaç, Türk ve Azınlık okullarının kurulduğu yamaçtır.

Zeminin sağlamlığı ve suyun daha fazla bulunması okulların yer seçiminde etkilidir. Günümüzde de Harput Ekrem Uzel ilköğretim okulu ve Elazığ’a bakan aşınım yüzeyi üzerinde kurulmuş, Yavuz selim Koleji ve İlköğretim okulu kuruluş yeri ve günümüz okul anlayışına güzel bir örnek teşkil etmektedir. Çünkü tıpkı 19.yüzyılda olduğu gibi, günümüzde de okullar isabetli bir karar ile Elazığ şehrinin çevresinde, çevre sorunlarının az yaşandığı, zemin güvenliği ve sağlamlığı ön planda olan alanlara inşa edilmektedir (Bkz. Foto 6).

Foto 6: Harput'ta 19.Yüzyılda Gürcübey Mahallesi, Harput platosu (Harami Formasyonu) üzerinde gelişmiş bir yerleşmedir. Fotoğrafta görüldüğü gibi Türk ve Azınlık okulları, zemin uygunluğu ve suyun fazlalığı nedeni ile yerleşim alanı olarak tercih etmişlerdir (Mahmut KAHRAMAN Arşivi).

Eğitim fonksiyonu açısından önemli ve daha da önem kazanacak olan bir diğer jeomorfolojik birim yamaçlardır. Harput Platosu'nun güney yamaçlarında Yedigöz Köyünün doğusunda yüzeylemektedir. Bunlar sarımsı boz renkli, kum matriksli, tane destekli ve gevşek tutturulmuş konglomera ve kumtaşlarından oluşmaktadır (İnceöz,1994: 45). Ayrıca, Platonun güneyinde Elazığ Ovasının tabanını doldurmuş, fakat zamanla aşındırılarak günümüzde sadece ovanın güney ve doğu kenarlarında yer alan Kesrik- Aksaray mahalleleri ile Doğukent mahallesi çevresinde görülen, bütünüyle gölsel kireçtaşlarından meydana gelen Neojen'e ait birimler de Karabakır Formasyonu'na aittir (Şengün 2007: 33).

Elazığ'ın kabaca kuzey ve güneyini çevreleyen yamaçlar, eğim derecesinin arttığı, Nüfus ve yerleşmenin seyrekleştiği, evlerin kat sayılarının azaldığı ve şehrin az

gelişmiş sahalarını oluştururlar. Buna bağlı olarak, eğitim fonksiyonu icra eden, organizasyonlarda azalmaktadır. Günümüzde yamaçların ve yakınlarında gelişen aşınım yüzeylerinin, yeni okulların kuruluş yeri seçiminde kullanılması eğilimi artmıştır. Fakat bu eğitim fonksiyon alanlarının ova ve çevresinde yoğunlaşmış olma durumunu değiştirmemektedir.

Yamaçların üzerinde kurulmuş olan, Fevziçakmak Mahallesi kuzey kısmı, Esentepe Mahallesi, Safran Mahallesi, Fırat Üniversitesi'nin kuzeyi, Cumhuriyet Mahallesi, Abdullahpaşa civarlarında, Şahinkaya Köyü'nün Yeniköy Mahallesi, Yedigâr Mahallesi civarında, Keklik Tepe çevresinde, okulların azalması, Eğitim fonksiyonu açısından uygun yer olan yamaçların, fazla kullanılmadığının göstergesidir. Adı geçen mahallelerde, Abdullah paşa mahallesi dışında, okulların yoğunlaştığı bir alan yoktur. Oysa jeolojik, jeomorfolojik ve iklimik açıdan uygun olan sahalarda, eğitim kurumlarının fazla olmaması, okulların kuruluş yeri seçiminde, doğal çevre koşullarının, hesaba katılmadığının güzel bir göstergesidir. Fırat Üniversitesi'nin Su Ürünleri Fakültesi, İletişim Fakültesi ve Hayvan Hastanesi gibi birimleri Yeni inşa edilen ve etek düzlüğü ile yamaç arasında kurulan fakültelerdir. Oysa Fırat Üniversitesinin pek çok bölümü, doğal çevre faktörleri açısından avantajlı olan bu bölgeye kurulabilirdi.

Türkiye'nin düzlük sistemleri arasında özel bir yeri olan hafif eğimli etek düzlükleri, dikkat çekici bir özelliğe sahiptir. Genellikle kurak ve yarı kurak iklimlerin etkisi altında su süpürmesi, etek konisi oluşumu ve yanal akarsu erozyonuna ilişkin süreçlerin eseri olarak belirmiş iki bölümlü yamaçlar ve etek şekilleri olarak gelişen bu yer şekillerinin Anadolu'da çeşitli dönemlerde oluşmuş tipleri mevcuttur. Anadolu'da yaygın bir biçimde görülen etek düzlüğü sistemleri Alt Pliyosen sonlarında gelişmiştir. Anadolu'da gelişmiş bu etek düzlüğü sistemlerinin giderek boyutları küçülmektedir. Buna karşılık Üst Pliyosen düzlükleri kenarlarında da gelişmiş etek düzlüklerine rastlanmaktadır (Şengün 2007, Erol, 1973).

Harput Platosu'ndan Elazığ Ovasına doğru uzanan sırtlar ile ova tabanı arasında da etek düzlüğü sistemlerine rastlanmaktadır. Belirtilen alanlarda etek düzlükleri ile birikinti koni ve yelpazeleri adeta iç içe geçmiş bir görünüm sunmaktadır. Uluova ve Elazığ Ovası'nı kuzeyden kuşatan plato sahasından ova tabanına doğru geçişin başladığı alanlarda bu düzlükler, plato sahasından inen dereler tarafından parçalanmış ve güneye

doğru uzanan ince sırtlar halini almıştır. Gümüşkavak Boğazı'nın batı kısmından Hankendi Ovası'na doğru, Elazığ Ovası ile Uluova arasındaki eşik sahası oluşturan Meryem Dağı ve uzantılarının güney ve doğu bölümlerinde oluşan etek düzlükleri ise daha geniş alanlıdır. Bunlar Pliyosen aşınım yüzeyleri ile ova tabanı arasında geçiş yüzeylerini oluştururlar (Şengün 2007: 83).

Kuzey ve güney etek düzlükleri, farklı litolojilerde ve tektonik süreçlerin farklı işlemesi ile eğim değerleri ve büyüklükleri farklı olmuştur. Elazığ Şehri'nde Gazi Caddesi'nin kuzey bölümü etek düzlüğü üzerinde kurulmuştur. Nüfusun ve yerleşmenin sıklaştığı bölüm aynı zamanda Elazığ'ın en eski okullarının kuruluş alanıdır. Namık Kemal, Dumlupınar, Cumhuriyet, Murat, İsmetpaşa, Mezre Etek üzerinde kurulan ilköğretim okullarının en eskileri ve önemlileridir. Mehmet Akif Ersoy, Atatürk, Anadolu, 100.Yıl endüstri Meslek lisesi, Ortaöğretim kurumları ve Fırat Üniversitesi'nin tamamına yakını piedmont üzerinde kurulmuşlardır.

Elazığ Ovası, Güneydoğu Toros Kıvrım Sistemi içerisinde bulunur. Güneybatı-kuzeydoğu yönünde uzanan Elazığ Ovası'nın denizden yükseltisi güneyden kuzeye artarak 950-1050 m'ler arasında değişir. Elazığ Ovası Uluova'nın kuzeye doğru sokulmuş bir parçasıdır. Uzun kenarı yaklaşık 12- 13 km, kısa kenarı ise bunun yarısı kadardır. Ovanın kapladığı alan 35-36 km² civarındadır. Harput Platosu çevresindeki faylanma sonucunda, aşınım yüzeyi yükselir ve güneye doğru çarpılırken meydana gelmiş ve Elazığ Ovası'nın bir depresyon olarak derinleşmesine sebep olmuş, yani alüvyon örtüsünün birikmesinden önce belirmiş olan faylardır. Yükselen yontukdüzün güneyinde beliren çöküntüler ve faylanmalarla oluşmuş bulunan depresyonlar birer birikinti alanı haline gelmişler ve ondan sonradır ki çukurlukların derinliği oranında alüvyonlarla örtülmüşlerdir (Akkan 1972: 178).

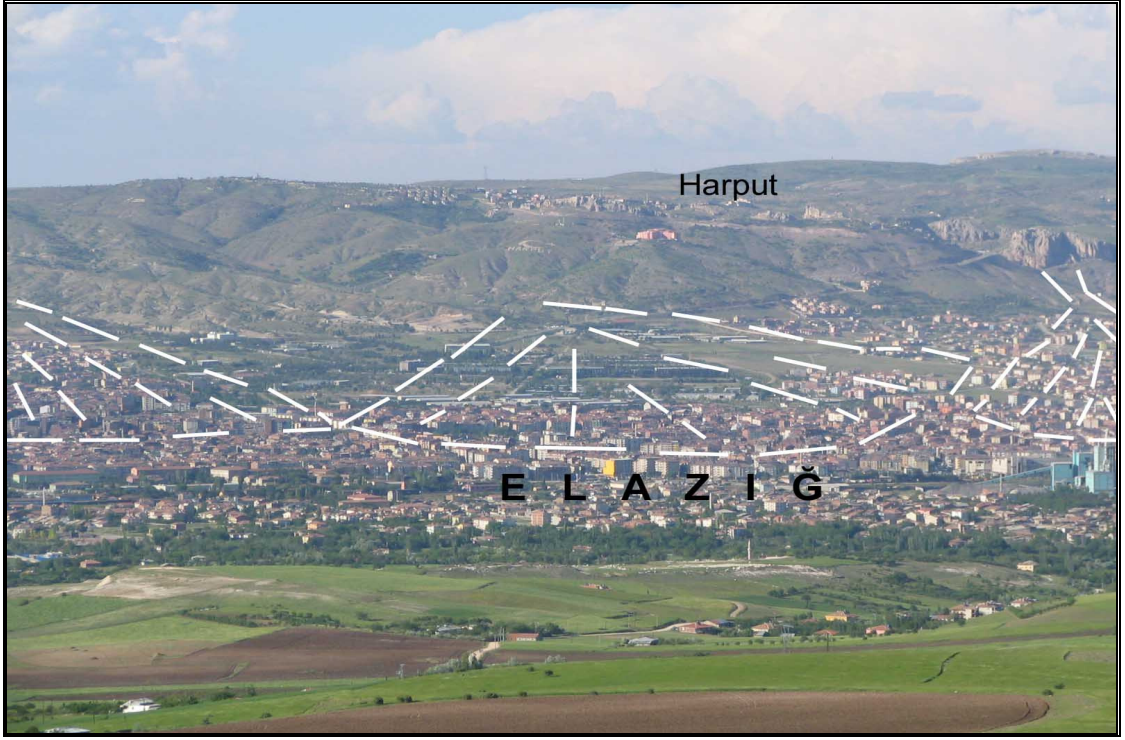

Foto 7: Elazığ'ın kuzeyindeki akarsuların biriktirdiği malzeme ile gelişen piedmont okulların kuruluş yeri seçiminde önemli paya sahiptir. Gazi Caddesi'nin güneyine kadar devam eden kuşak, Okulların ilk kurulduğu sahaya karşılık gelir (Fotoğraf Şengün 2007: 85'ten alınmıştır).

Ovayı örten Alüvyonların geçirgen özellik göstermesi nedeniyle Elazığ Ovasının tabanında oldukça zengin taban suları da meydana gelmiştir. Ovanın özellikle güney kesimlerinde taban suyu seviyesi oldukça yüksektir (Şengün 2007: 70-71).

Ova tabanı ile piedmont arasında belirgin bir geçiş zone saptamak oldukça güçtür. Bununla beraber eğitim fonksiyonunun geliştiği ve fonksiyonel akım bakımından bunu saptamak daha olağan gibidir. Çünkü etek düzlüğü ile ova tabanı arasındaki sınıra kabaca karşılık gelen Gazi caddesinin, güneyi ile kuzeyi arasında eğitim fonksiyonu açısından farklar vardır. Gazi caddesinin kuzeyi okulların, öğrenci nüfusunun fazla olduğu alana karşılık gelirken, Caddenin güneyi daha eski olmasına rağmen eğitim kurumlarının seyrek dokulu bir yapı sergilediği sahadır. Okul sayısının yoğunluğu nüfus ile ters orantılı olarak Ovanın güneyinde düşmektedir. Oysa 2007 Nüfus sayımına göre 27888 Nüfusa sahip Sürsürü Mahallesi Elazığ'ın en büyük nüfuslu mahallesidir. Fakat okulların dağılışında bu büyüklüğe göre pay almamıştır. Bununla ilgili olarak tezin farklı bölümlerinde fiziki ve beşeri unsurlardan kaynaklanan dağılış özellikleri nedenleri ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Ova tabanı, depremselliğin zemin sıvılaşması ve deprem büyütme katsayısının en yüksek olduğu alandır. Fakat Okulların sayısının daha az olmasının nedeni, ilk düşünülmesi gereken uygun olmayan doğal çevre koşulları değildir. Şehrin kuzeyinin, özellikle kuzeybatısının daha gelişmiş olması kuruluş yeri seçiminde temel etken olarak belirlemektedir. Şehrin okullarının yayılımı gösterdiği ova tabanı ve piedmont kuşağı, ulaşım açısından rahat, fakat jeolojik ve jeomorfolojik olarak riskli bir bölgedir.

3.2.EĞİTİM FONKSİYONU VE İKLİM

Elazığ ilinde genelde kara iklimi hüküm sürer karasal iklimin yanı sıra yer yer Akdeniz iklimi özelliği taşımaktadır. Bu iklim değişikliği keken barajı kurulduktan sonra meydana gelmiştir. Elazığ iklimi akdenizle karasal iklim arasında bir geçiş özelliği de gösterir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve sert geçer. Yıllık yağış ortalaması 433 mm.dir. Yıllık ortalama sıcaklık 13 C'dir. En soğuk ay ortalaması -1,3 C ile ocak ayı, en sıcak ay ortalaması 27,2 C ile ağustos ayıdır. İlde yağışlar genellikle kış aylarında kar şeklinde görülür. Yağışların %32,1 kış, %40,6'sı ilkbahar, %4,3 yaz, %23'ü sonbaharda düşer. En yağışlı ay (65,5 mm) ile ocak ayı, en kurak ay (1,4 mm) ile Ağustos ayıdır.

Görüldüğü gibi okulların açık olduğu dönemlerde Elazığ ilinin iklimi oldukça sert geçer. Buna bağlı olarak okullarda ısınma problemleri ortaya çıkmaktadır. Soğuk bölgelerin iklim şartlarına uygun olarak yapılmayan binalarda ısınma maliyetleri artmaktadır. Türkiye geneli okul binalarının sadece % 13,2'sinde duvar yalıtımı bulunmaktadır. Dolayısıyla okul binalarının yalıtılması ile %40'lara varan bir enerji tasarrufu sağlanabilir. Birçok eski okul ödenek geldikçe sadece camlarını PWC ile değiştirerek ısınma problemini azaltmaya çalışmaktadırlar. Yeni yapılan binalarda ise yalıtımın yapılmadığı sadece PWC doğrama yapılarak yalıtım yapılmaya çalışılmaktadır. Sınıfın aşırı sıcak olması ya da soğuk olması da öğrencilerin derse karşı dikkatlerini etkileyen değişkenler arasındadır. Isının aşırı yüksek olması fiziksel rahatsızlıklara, ilginin dağılmasına, zihnin gevşemesine ve bunların neden olduğu yansımış sorunlara neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra düşük ısı da öğrencilerin çabasını ısınmaya yöneltip, zihnin odaklaşmasını güçleştirmektedir. Diğer taraftan, okul binalarının soğuk, sıcak, güneşli, rutubetli olması gibi değişkenlerin öğretimin niteliğini, okulun iklimini ve bunların sonucu olarak da öğrenci performansını olumsuz yönde

etkileyen faktörler arasındadır.(Sadık, Akar 2003:13) Ayrıca okullar inşa edilirken doğal ışıklandırma kaynakları dengeli bir biçim de kullanılmalıdır. Doğal ışık kaynağı güneştir. Güneş ısınları aydınlatma dışında ısıtıcı ve biyolojik etki de gösterir. Yeryüzünü ve yeryüzü üzerinden yasayanları ısıtır. Mikropları öldürücü etki yapar deri altında provitamin halinde bulunan sterinleri D vitaminine dönüştürür. En önemlisi fotosentez olayının ancak güneş ısınları ile oluşumudur. Fizyolojik yönden insanların doğal ışığa özel bir gereksinimi vardır. Bu gereksinim en gelişmiş yapay ışık kaynakları ile bile sağlanamaz. Yapay ışık kaynağı, mum, petrol lambası, flüoresan lamba vs. dir. İç mekânlarda, aydınlatma amacı ile yapay ışıktan yararlanılmaktadır. Yapay ışık hiçbir zaman doğal ışığın yerini tutamaz, ancak kapalı yerlerde homojen bir aydınlık sağladığı için doğal ışığa yeğlenir. Kişinin bedensel ve ruhsal sağlığında ışığın yeri önemlidir. Yeterli olmayan bir aydınlatma gözde olumsuz etki yapar ve uyum bozukluklarına yol açar. Kişinin vejetatif ve hormonal sistemlerinin durumu ile ışık miktarı ve türü arasında ilişki olduğunu ve kuvvetli beyaz ışığın sempatik sistemi uyardığını; hafif ışığın ise vagatonik etki gösterdiği bilinmektedir. Karanlık ya da yeterince aydınlatılmamış yerlerde kişinin ruhsal durumu bozulur. Daha kolay sinirlenir ve yorulur.(Ekinci, Ozan 2006:4)

Dolayısıyla okul binaları yapılırken binanın inşa edileceği coğrafi çevre iyi tetkik edilmeli ve iklim elamanları incelenmeli binalar buna uygun yapılmalıdır. Ve gerekirse okulların açılış ve kapanış tarihleri iklim elemanları ile orantılı olarak esnek olabilmelidir.

3.3.EĞİTİM FONKSİYONU VE YEŞİL ALANLAR

İl topraklarının %25'i orman ve fundalık, %25'i ekili ve dikli arazi, %42'si çayır ve meradır. Ekime ve dikime müsait olmayan arazi %8'dir. Ormanlar bakımsızdır. Doğal bitki örtüsü, yerleşmeler ve tarım alanları çevresinde büyük ölçüde yok edildiğinden bozkır görünümündedir. Vadiler ve akarsu etrafı bitki örtüsü bakımından zengindir.

Şehir merkezine baktığımızda gerek doğal bitki örtüsü ve gerekse şehir peyzajı acısında oluşturulmuş yeşil alanlar yetersizdir. Özellikle Elazığ şehrinde 2000 yılı sonrasında peyzaj çalışmalarının hız kazandığını söyleyebiliriz. Şehirsellik açısından bile tam yerleşmeyen bu kültür okullar bazında hiç denecek kadar az gelişim göstermektedir. Doğa sevgisi kazandırmaya okul öncesi dönemden başlanması, bu

doğrultuda uygulamalı (yaparak ve yaşayarak) aktivitelerin geliştirilmesi, ilgili derslerin verimli hale getirilmesi, uygun eğitim materyallerinin hazırlanması ve bu konuda Çevre Bakanlığı ve gönüllü kuruluşlarla işbirliği yapılması gerekmektedir.

Yurtdışında, son yıllarda özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika’da peyzaj alanında çalışan profesyonel kesim, çevre eğitimi ve toplumda doğa koruma bilincinin geliştirilmesindeki katkısı yanında, sürdürülebilir kalkınma, estetik kalite ve düşük maliyetle tesis ve yönetim gibi kompleks hedeflere ulaşma kapsamında kentlerde doğal alanların ekolojik prensipler çerçevesinde artırılmasını öngören “doğal stil” peyzaj tasarımı ve uygulamalarını benimseyerek kent yeşil alanlarının tasarımında yoğunlukla kullanmaya başlamıştır. Söz konusu peyzaj tasarım trendi kapsamında özellikle okul ve oyun alanları ile diğer kent yeşil alanlarında yapılacak çalışmalarda ekolojik prensipler çerçevesinde habitat çeşitliliğini artırmanın ve uygulamada doğaya yakın yöntemleri kullanmanın desteklenmesi yanında, çevre ve doğa hakkında uygulamalı derslerin yapılabileceği merkezlerin bulunduğu doğa (ekoloji) parkları, içerisinde evcil hayvanların yetiştirildiği halka açık kent çiftlikleri, ve kentlerde doğayı destekleme ve doğa bilincini geliştirme amaçlı kent yaban hayatı grupları popüler hale gelmiştir. Çocukluk döneminde yaşam evrenini **oyun** oluşturduğu için, çocuğa doğa bilinci oyun üzerinden kazandırılmalıdır. Yakın çevreyle ve mekânla özdeşleşmek daha kolaydır. Bu nedenle insanın yakın çevresinde doğanın bulunması, yakından tanıma ve hakkında bilgi edinme (duyularıyla deneyimle bilgi elde etme) olanağı sunmaktadır. Dolayısıyla çocuğun konut yakın çevresinin, okulunun doğayı içerecek şekilde tasarlanması gereklidir. Doğayla duygusal ve akılcı bir deneyim sonucu, insan doğayı anlamayı öğrenebilir. (Özgüner Çukur, 2008 :181-183).

Yapılan anketlerde görülmüştür ki öğretmen öğrenci idareci vb. okulların yeşil alan içerisinde (ormanlık saha olabilir) yürüyüş parkurlarının, spor tesislerinin olduğu, oyun alanlarının, bisiklet yollarının, dinlenme alanlarının oluşturulduğu mekânlar olması taraftarındırlar. Fakat Elazığ’daki hemen bütün okullar saydığımız alanların mevcudiyetini bırakın bahçelerinde yeşil alanlarının bile olmaması ile dikkat çekmektedir (bkz.Foto 8).

Foto 8: Org. Bedrettin Demirel Lisesi. Geniş bir bahçesinin olmasına rağmen okul eklentilerinin olmadığı, okul bahçesinde yeşil dokuya önem verilmediğini gösteren güzel bir fotoğraf.

Çoğunlukla sınıflar ve okul bahçesi öğrencilere yetmez ikili öğretim yapılır. Okul bahçesi beton olan yerler çoktur. Bina gerekli düzenden yoksun olduğu gibi çoğu zaman yetersizdir. Hâlbuki okuldaki bütün görünüm, öğrenciye fiziksel bir mesaj vermektedir. Estetik ve sağlamlıktan, düzenden yoksun bir okul, çocuğun ruhunda ancak karmaşa uyandırabilir ve eksikliklere alışmasını sağlar. Bütün problem çözme önce, mevcuttaki düzensizliği görme ve ondan rahatsız olma ile başlar. Düzensizliğe alışan biri ise bu beceriye sahip olamaz. Öğrenci okula geldiğinde, eğitim-öğretim amaçları doğrultusunda okulda rahatça ve mutlu olarak devinebilmelidir, yaratıcılığını ortaya koyabilmelidir. Eğitim hizmetinin niteliğini artırmak için gerekenlerden biri de, sınıfın öğretim ortamının, amaçların gerçekleşmesine en üst düzeyde hizmet edebilecek hale getirilmesidir. Düzenden yoksun okul binası ve imkânları çocuğu ancak sınırlar, daraltır. Onun bedensel ve zihinsel açılımlarına izin vermez. Olumsuzluklar, öğrenmenin gerçekleşmesini engeller. Okulun, içine konuşlandığı fiziksel çevrenin olumsuzlukları, gürültü kirliliği, trafik düzensizlikleri, kültür kirlilikleri de okulu ve öğrencileri, öğretmenleri olumsuz yönde etkiler, öğrencilere kötü örnek olur (Duruhan, 2004 :8).

Okul bahçesinde yeşil dokuya yer verilmesi, öğrencilerin görsel konforu için gerekli olduğu kadar okul yapısının çevreden izolasyonunu da sağlayıcı niteliktedir. Okul yapıları öğretmen ve öğrencilerin günlerinin önemli bir bölümünü geçirdikleri yerlerdir. Birer “yer” olma özelliği gösterdiklerinden “ayırt edici karakterlerinin olması ve “ait olma duygusu”unun yaşanabilir olması gerekmektedir. Bu özellikler okul yapılarının atmosferini önemli kılmaktadır. Öğrenci anketlerinde okul içinde zengin ve canlı bir yaşam isteği, sınıftaki “diğerleri” nin varlığının önemsenmesi, en çok temiz, sıcak, lüks ve rahat ortamları olan mekânların beğenilmesi, okulun bir “yer” olarak algılanışının ve yaşanışının göstergeleridir. Buna göre, öğrencinin tüm eylemleri için yeterli donanımı okulda bulabilmesi önemlidir. İnce yapı, aydınlatma, yeşil, vb. ile oluşturulan atmosferin ve yuvarlak pencere gibi karakteristiklerle oluşturulan simgesel ve sahiplenilen bir dilin varlığı önem kazanmaktadır (Onat Dinç, 2002:52-53).

Elazığ’da bu kriterlere nispeten uyan okul Koç İlköğretim okuludur. Bunun dışında özel okullarda bu kriterleri taşımaktadır (bkz.Foto 9). Şehrin batı kısmında oluşturulmaya çalışılan eğitim kampüslerinde de yeşil alan eksikliği dikkat çekmektedir.

Foto 9: Fiziksel çevrenin olumsuzluklarından uzak,gürültü trafik ve kültür kirliliğinin olmadığı, şehir merkezinden uzak Harput’da bulunan Özel Yavuz Sultan Selim Koleji.

4. EĞİTİM FONKSİYONU VE BEŞERİ ÇEVRE İLİŞKİLERİ

Eğitim fonksiyonu tarihi dönemlerde doğal çevre koşullarının etkisinde iken sanayi devrimi ve sonrasında yaşanan kentleşme süreci, Yapıyı tamamen tersine çevirmiştir. Dünyada nüfus dağılışı kentler lehine değişmiştir. Kentlerin pek çoğunda kendine özgü sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinin gelişimi ile diğer fonksiyonlarında farklılıklar meydana gelmiştir. Öyle ki jeolojik ve jeomorfolojik açıdan uygun yerleşim şartlarına sahip olmayan pek çok yerleşim birimi ulaşım ağının kavşağında olması veya sanayi ve hizmetin merkezinde yer alması gibi nedenlerle fiziki çevre koşullarından bağımsız olarak büyümüştür.

Elazığ'da doğal koşullar açısından uygun olmayan ova ve etek düzlüğü ulaşımın ve ekonominin etkisi ile çok hızlı bir büyüme sürecine girmiştir. Eğitim fonksiyonu da bu mekanizma çerçevesinde nüfus, yerleşme ve iktisadi fonksiyonlara bağlı olarak başlamış, gelişmiş ve şekillenmiştir. Eğitim fonksiyonunda meydana gelen değişme ve gelişme, nüfusu yerleşmeyi ve arazi kullanımını etkileyerek birbiri ile iç içe ve paralel gelişen bir süreç sergilemektedir.

4.1. ELAZIĞ NÜFUSU VE EĞİTİM FONKSİYONU

Coğrafi özelliklerin, ulaşım kavşak noktalarından biri üzerinde bulunması ve zengin maden yatakları gibi özellikler, Elazığ'ın nüfusunda aktif rol oynamış ve bir hareketlilik kazandırmıştır. Cumhuriyet dönemiyle birlikte 1927'den itibaren düzenli olarak yapılan nüfus sayımları, Elazığ'ın son 70 yıla ilişkin nüfus bilgilerinin elde edilip değerlendirilmesine imkân sağlamıştır.

Elazığ nüfusunun cumhuriyet dönemindeki seyrine baktığımızda 1935- 1945 yılları arasındaki azalma dışında diğer dönemlerde nüfus, hızlı veya yavaş bir artışı günümüze kadar devam ettirmiştir. Nüfusun azaldığı dönem ise Elazığ ilinin idari yapısında yapılan değişiklik nedeniyledir. 1935-1945 dönemi dikkate alınmadığında Elazığ nüfusu 1927 den bu yana daima artmıştır.(Bkz. tablo 4) Fakat Türkiye nüfusundaki artış ile karşılaştırıldığında daha yavaş seyretmiş olduğu ortaya çıkar. Türkiye nüfusu 1927-1990 dönemi arasında yaklaşık 4,2 misli artış gösterirken, Elazığ nüfusu 2,3 misli 1940-1990 dönemi göz önüne alındığında ise 2,6 misli bir artış oranı göstermiştir

Tablo 4: Elazığ İli Nüfus Artış Oranları ve Hızları

Dönemler	ELAZIĞ İL GENELİ			ELAZIĞ ŞEHİRSEL			ELAZIĞ KIRSAL		
	Artış Mik	Atış Oran	Artış Hızı	Artış Mik	Atış Oran	Artış Hızı	Artış Mik	Atış Oran	Artış Hızı
1927-1935	42458	199,7	22,7	5099	148,1	17,2	37559	209,6	23,7
1935-1940	-65823	-256,9	-59,3	-3,205	-8131	-16,9	-62618	-288,9	-68,2
1940-1945	7715	40,5	7,9	1692	46,5	9,1	6023	39	7,6
1945-1950	15249	76,9	14,8	4183	110	20,8	11036	68,9	13,3
1950-1955	28949	135,7	25,4	17280	409,6	68,6	11699	68,3	13,2
1955-1960	36053	148,8	27,7	21757	365,8	62,3	14296	98,2	15
1960-1965	44395	159,5	29,5	24957	307,2	53,5	19438	98,6	18,8
1965-1970	54188	167,9	31	45375	427,3	71,1	8813	40,6	7,9
1970-1975	41009	106,8	20,6	24120	159,1	29,5	16889	74,9	14,4
1975-1980	22884	54,7	10,6	11350	64,6	12,5	11534	47,6	9,3
1980-1985	42907	97,3	18,5	17578	93,9	17,9	-3669	-14,5	-2,9
1985-1990	14510	29,9	5,9	65793	321,5	55,7	-24659	-98,5	-20,7
1990-1995	18658	37,4	7,3	64425	238,2	42,7	-43373	-192,3	-42,7
1927-1995	233348	76,9	12,5	23108	200,8	34,2	226769	10,1	-0,8

Kaynak: DİE Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

Tablo 5: Elazığ İl Nüfusu (1914-2008)

YIL	1914	1927	1940	1945	1950	1955	1960
NÜFUS	10000-12000	20052	25465	23695	29317	41667	60289

YIL	1965	1970	1975	1990	2000	2008
NÜFUS	78605	107364	131415	204603	269647	312574

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

Tablo 6 : 2000-2008 Yılı Nüfus Sayımı Okuma Yazma Bilen ve Bilmeyen Nüfus.

Yıllar	Toplam Nüfus			Okuma Yazma Bilmeyen				Okuma Yazma Bilen			
	E	K	T	E	%	K	%	E	%	K	%
2000	255632	249933	503565	20401	8,04	68622	27,46	233220	91,96	181261	72,54
2008	191364	192670	384034	5705	3	29480	15	154562	80,76	134556	69,83

Kaynak: Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları ve TÜİK Verileri.

(www.tuik.gov.tr 03.01.2010)

Tablo 7: 2007 Nüfus Sayımına Göre Türkiye Geneli ve Elazığ İli Okuma Yazma Bilmeyenler.

Türkiye Nüfusu (15+ Yaş)			Okuma Yazma Bilmeyen		
T	E	K	T	E	K
51943865	25805760	26136105	5071794	1036836	4034958
Elazığ Nüfusu (15+ Yaş)			Okuma Yazma Bilmeyen		
T	E	K	T	E	K
396311	192033	204278	65555	12048	53507

Kaynak: www.tuik.gov.tr 03.01.2010

1927-1935 yılan arasındaki devrede Elazığ il nüfusundaki hızlı artış, doğal nüfus artışının dışındadır. Bu duruma, 1927 sayımında tespit edilemeyen gizli nüfusun 1933 yılında çıkan af kanunu ile kaydedilmesi, Elazığ demir yolunun inşaatı dolayısıyla işçi sayısındaki artışlar sebep olmuştur. 1940 yılı nüfusu ise önemli bir miktarda düşüş ile 193 366 kişiye inmiştir. Bu durum Elazığ'ın idari yapısındaki değişiklikten kaynaklanmaktadır. Nitekim 1936 da Elazığ iline bağlı olan Çemişgezek, Hozat, Kalan, Mazgirt, Nazimiye, Ovacık, Pülümür ve Pertek gibi ilçeler yeni oluşturulan Tunceli iline bağlanmıştır. 1940-1945 yılları arasında nüfus artışı çok az miktarda gerçekleşmiştir. Artış hızı binde 8'dir. Bunun nedeni ise 2. Dünya Savaşı tehlikesinden dolayı erkek nüfusun askere alınmasıdır. 1950 yılından itibaren nüfus artışında bir hareketlilik görülmektedir. 1950-1955 döneminde ise binde 25,5'e yükselmiştir. 1955- 1960 yıllarından itibaren Türkiye genelinde yaşanan kentlere göç eğilimi, Elazığ'da da etkisini göstermiştir. 1965-1970 dönemi ise en yüksek nüfus artış hızının görüldüğü dönemdir. Keban baraj inşaatı nüfusa hareketlilik kazandırmıştır.

1970-1975 döneminde nüfus artışı yavaşlamıştır. Türkiye de en hızlı kentleşmenin yaşandığı bu dönemde Elazığ ilinin nüfus artışının ve kentleşme hızının nispeten azaldığı görülür. Bu durumun en önemli sebebi Keban barajı inşaatının tamamlanması ve göl sahası içinde kalan kırsal nüfusun Elazığ dışındaki yerleşme birimlerine göç etmiş olmasıdır. 1975-1990 yılları arasında Elazığ il nüfusu önemli bir artış göstermemiştir. Çünkü nüfus artışına ivme kazandıracak herhangi bir etken yoktur. Nüfus, kırsal ve kentsel nüfus arasında iç hareketlilik yaşamakta, çevre ile Elazığ arasında kayda değer bir nüfus hareketi olmamaktadır. 1990 yılında Elazığ nüfusu 498 225 olmuştur. Toplam alanı 9153 km kare olan ilde, km kareye düşen aritmetik nüfus yoğunluğu 54' dür.

Sonuç olarak 1927-1995 döneminde Elazığ nüfusu, ortalama her beş yılda 23 335 kişi çoğalarak 1927 den günümüze 2,6 misli, artış göstermiştir. İldeki ortalama yıllık nüfus artış oranı %77 civarında gerçekleşirken, ortalama yıllık nüfus artış hızı %12,5 olarak belirlenmiştir. Nüfus kendi içinde daimi veya geçici göç ile oldukça hareketli görünürken il, dışarıdan pek göç almamaktadır. Ancak göç olsa dahi verdiği göç ile nüfus dengelenmektedir. 1927 de halkın %84 ü kırsal alanda yaşarken, 1995 de halkın %64'ü şehirlerde yaşamaktadır. 1927'de 19 216 kişi olan şehir nüfusu 1995'de 270 396 ya çıkmıştır. Nüfus %1400 artmıştır. Aynı dönemde Elazığ il geneli nüfusunun %250 oranında artışı düşünülürse, meydana gelen hızlı kentleşme çok daha rahat anlaşılır.

Elazığ'da şehir nüfusu artarken, şehirlerin toplam nüfustaki payı da artmıştır. Bu durum aynı şekilde devam ettiği takdirde nüfus sayısı, Elazığ şehrinin besleyebileceği miktarın üzerine çıkacak ve kentsel mekânda, sosyal hayatta problemler meydana gelecektir (Elazığ Projesi (2000'li Yıllara Hazırlık Çalışması), 1998:202).

1990-1995 arası nüfusta 18658 kişilik bir artış olmuştur. Nüfus artış hızı %7,3 ve nüfus artış oranı %37,5 olarak belirlenmiştir. Aritmetik nüfus yoğunluğu ölçeğinde km² ye düşen kişi sayısı 56,5 civarına yükselmiştir (Elazığ Projesi (2000'li Yıllara Hazırlık Çalışması), 1998:100).

Osmanlı Devleti'nin son döneminde Harput'un 19. yüzyılda (1833) mezraya inmesi ile bugün ki Elazığ şehrinin temelleri atılmıştır. 1898 yılında 7500, 1909 yılında 8700 olan nüfus ilk nüfus sayımında 20052'ye yükselmiştir. Yerleşim durumu itibari ile nüfus yoğunluğunun şehir ve kasabalarda yaşadığı Elazığ'ın nüfusu (2008 yılı) TÜİK sonucuna göre 541 000'dir. Elazığ'ın nüfusu ilk nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılından buyana geçen 82 yıllık süre içinde % 163 artmıştır.

Türkiye'nin orta büyüklükteki şehirlerinden biri olan Elazığ şehrinde fonksiyonlar arsında bir dengelenme görülmektedir. Yani herhangi bir fonksiyonda aşırı bir toplanma veya düşük oranlara rastlanmamaktadır. Buda şehirleşme bakımından önemli bir konudur. Elazığ şehrine baktığımızda hizmet sektörünün ağırlıkta olduğu görülür bunda yönetim merkezi olması ve bu idari fonksiyon nedeniyle kamu gibi görevlerde çalışanların oranlarının fazlalığı bu sektörün ilk sırada yer almasını sağlamıştır (Yiğit Hayli Karakaş, 1995:346-356).

Eğitim fonksiyonunun hizmet sektörü içerisinde yer alması sebebiyle eğitim fonksiyonunun Elazığ şehrinde önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz yapılan anketlerle görülmüştür ki Elazığ şehrinde bulunan orta dereceli okullar genellikle yakın çevreden üniversite ise başta yine yakın çevre ve bölge olmak üzere Türkiye'nin hemen her yerinden öğrenci çekmektedir.

Tablo 8: Okur Yazar Nüfusun, Bitirilen Son Öğretim Kurumu ve Cinsiyete Göre Oranı (6 ve üstü yaşlar)

Sayım Yılı	Toplam			Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olmayan		Okul Bitiren							
						İlkokul		Ortaokul ve Dengi		Lise ve Dengi		Yüksek Okul ve Fakülte	
	T	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
1970	141937	93877	48060	38314	24443	41362	17643	8078	2384	4852	2056	1276	1534
	Oran	66,1	33,9	27,0	17,2	29,1	12,4	5,7	1,7	3,4	1,4	0,9	1,1
1985	280590	167886	112704	41890	36467	80662	60220	20675	7412	19315	7376	5344	1229
	Oran	59,8	40,2	14,9	13,0	28,7	21,5	7,4	2,6	6,9	2,6	1,9	0,4
2008	547562	271330	276332	64151	109813	48773	55873	45189	32725	52412	28703	13913	6820
	Oran	49,6	50,5	11,7	20,1	8,9	10,2	8,3	6,0	9,6	5,2	2,5	1,2

Kaynak: DİE 1990 Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, 23-Elazığ 1990

Şehir, gerek okur-yazar nüfus gerekse öğrenim bakımından Türkiye ortalamasının altındadır. Tablo 8'dende görüldüğü gibi okur-yazar oranı ve eğitim düzeyi her geçen gün biraz daha artmaktadır. Bunda kentleşme hızının her geçen gün artması büyük bir rol oynamaktadır.

Tablo 9: 2007 Nüfus Sayımına Göre İlimiz Okuma Yazma Oranları.

Erkek	% 93,72
Kadın	%73,80
Genel	%83,76

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

Özellikle ilimizde 2000 yılından sonra okuma-yazma oranları ve eğitim düzeyleri hızlı bir şekilde artmıştır. 2007 yılı sonunda ilimizde okuma yazma oranı erkeklerde %93.72 Kadınlarda ise %73,80, toplamda ise %83,76 olmuştur. Görüldüğü gibi kadınların okuma yazma oranı hala ilimizde düşüktür. Açılan okuma-yazma kursları ile bu oran yükseltilmeye çalışılmaktadır. (Bkz. tablo 9 ve 10)

Tablo 10: 2006-2007 ve 2007-2008 Eğitim-Öğretim Yılları İlimizde Açılan Birinci Kademe Okuma-Yazma Kursları.

Yıl	Açılan Kurs Sayısı	Erkek	Kadın	Toplam
2006-2007	83	156	1002	1158
2007-2008	169	226	1931	2157

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

İlde okuryazarlık oranı 1960'ların başına kadar %30'un altında kalmış sonra hızla yükselmiştir. 1975'de Elazığ'da kadınların % 7'si erkeklerin ise %41' Okuma yazma biliyordu. 2008'de ise bu oran erkeklerde %93,84, kadınlarda ise %74,79'a yükselmiştir.

1970 yılında okuma-yazma bilenlerin erkeklerde %41'i, kadınlarda %51'i hiçbir öğrenim kurumundan mezun olmamıştır. Bir öğretim kurumundan diploma alanlarında erkeklerde %44'ü, kadınlarda %37'si ilkokul, erkeklerin %8,60'ı, kadınların %5'i ortaokul ve erkeklerin %5,17'si, kadınların %4,28'i lise ve dengi yine erkeklerin %1,36'sı, kadınların %3,19' yüksek okul ve fakülte mezunuydu.(bkz Tablo 8)

İlimiz OKS ve ÖSS sıralamasında doğu illeri arasında iyi bir yerde olmasına rağmen özellikle son yıllarda OKS ve ÖSS'de Türkiye genelinde ortalama tablo 12'de görüldüğü gibi OKS' de 35. sırada, ÖSS'de ise tablo 13'de görüldüğü gibi 43. sırada yer almaktadır. Başarıyı artırıcı tedbirler alınmaya çalışılsa da yeteri olmadığı gözlenmektedir.

Tablo 11: OKS Puan Türüne Göre Son 5 Yılın İlimiz Sıralaması (2004 – 2008).

ELAZIĞ	2004 OKS		2005 OKS		2006 OKS		2007 OKS		2008 OKS	
	TM	MF	TM	MF	TM	MF	TM	MF	TM	MF
	Sıra	Sıra	Sıra	Sıra	Sıra	Sıra	Sıra	Sıra	Sıra	Sıra
	37	40	31	31	37	39	33	37	34	37

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

Tablo 12: ÖSS Son 5 Yıllık İl Sıralaması (2004 – 2008).

ELAZIĞ	SAYISAL					SÖZEL					EŞİT AĞIRLIK				
	2004	2005	2006	2007	2008	2004	2005	2006	2007	2008	2004	2005	2006	2007	2008
	17	23		26	39	24	22	33	30	44	19	20	27	31	45

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

Tablo 11, 12 ve 13'de görüldüğü üzere ilimizde okullaşma oranları hızla artış göstermesine rağmen bu artışa paralel başarı sıralaması OKS ve ÖSS'de yükselmekte aksine düşmektedir.

Tablo 13: Son 5 Yılda İlimiz Okullaşma Oranları.

Öğretim Yılı	Öğrenci Sayıları			Erkek kız Farkı	Okullaşma Oranları %	
	T	K	E		K	E
2003-2004	81157	38288	42959	4471	94,1	94,8
2004-2005	86326	40944	45382	4438	96	95,8
2005-2006	86428	41385	45043	3658	97,8	96,2
2006-2007	86086	41358	44728	3370	97,2	99,7
2007-2008	84970	41067	43903	2836	97,2	99,9

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri.

Tablo 14 ve 15’de görüldüğü üzere ilimiz derslik başına düşen öğrenci sayısı, öğretmen başına düşen öğrenci sayılarına göre Türkiye ortalamasında ve hatta biraz üzerindedir. Normal öğretime geçmek için toplam 411 dersliğe ihtiyaç duyulmaktadır. (tablo 16)

Tablo 14: 2007 – 2008 Öğretim Yılı Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları

Eğitim Kademesi	İlimiz	Türkiye
İlköğretim	31,8	33
Ortaöğretim	33,2	29

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri.

Tablo 15: 2007 – 2008 Öğretim Yılı Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayıları

Eğitim Kademesi	İlimiz	Türkiye
Okul Öncesi	17,9	16,7
İlköğretim	20,3	24
Ortaöğretim	14,5	15

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri.

Tablo 16: Normal Öğretime Geçmek İçin Gereken Derslik Sayısı

Eğitim Kademesi	Mevcut Derslik	2007-2008 Yılı Öğrenci Sayısı	Normal Öğretime Geçmek İçin Gereken derslik Sayısı	Yapılması Gereken Derslik Sayısı
İlköğretim	2494	83747	2792	298
Genel Ortaöğretim	510	18694	623	113
Toplam	3004	102441	3415	411

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri.

İlimizde hala taşınalı eğitim yapılmaktadır. Tablo 17’de görüldüğü gibi toplam 1562 öğrenci taşınalı eğitimden faydalanmaktadır. Bunlardan 714 öğrenci ilköğretim öğrencisi 848 öğrenci ise lise öğrencisidir.

Tablo 17:2007-2008 Öğretim Yılı Taşınmalı Eğitimde Taşınan Öğrenci Sayısı

İlçeler	Taşınan Okul Sayısı (Merkez)	Taşınan Okul Sayısı (Köy)	Taşınan Öğrenci Sayısı		
			1.Kademe	2.Kademe	Toplam
Merkez	15	78	714	848	1562

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri.

4.2. ELAZIĞ ŞEHİRİ ARAZİ KULLANIMI VE EĞİTİM FONKSİYONU

Elazığ şehrinin doğusunda olan Harput ilk önceleri dönemin şatlarına uygun olarak Elazığ ovasının kuzeyinde yer alan Harput dağlık kütlesi üzerine savunma kolaylığı nedeni ile kurulmuştur. Osmanlı Devleti'nin son döneminde bulunduğu yer itibari ile iç bölgede yer alan Harput zamanla savunma fonksiyonunu yitirerek 19. yüzyılda aşağıdaki mezraya inmesiyle bugün ki Elazığ şehrinin ilk temelleri atılmış oldu (Karakaş 1999:152).

Elazığ şehrinin kuruluşundan günümüze kadar geçirmiş olduğu dönemde okulların kuruluş yerleri ile şehrin gelişim yönü arasındaki fonksiyonu karşılaştırdığımızda şehrin gelişimini üç evreye ayırabiliriz.

Elazığ şehri uzunca bir dönem mezrada gelişme gösteremese de geçen süre zarfında özellikle 1975 yılında üniversitenin açılması ve sanayi faaliyetleri nedeni ile hızla nüfusu artmaya başlamıştır. Şehir önceleri merkezde birkaç mahalleden ibaretken kuzeye, güneye, doğuya ve günümüzde batıya doğru bir gelişme göstermiştir. Bugün geldiğimiz noktada ise şehir daha çok batı yönünde bir gelişme göstermektedir. Yeni yerleşim yerleri buralarda oluşturulmaktadır. Yerleşmeye bağlı olarak buralarda yeni fonksiyon alanları oluşturulmaktadır. Şehrin batıya doğru gelişim ve değişim göstermesi insanlar üzerinde de psikolojik bir etki yaratmaktadır. Hem gelişim ve değişimin olması hem de psikolojik faktörler nedeniyle kamu kurum ve kuruluşları özel kuruluşlar, okullar bu coğrafi alana doğru kaydırılmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin ve ailelerin birçoğunun buradaki okulların eğitim kalitesinin daha iyi olduğu düşüncesi varsayımıyla burada yer alan okullara bir yığılma gözlemlenmektedir. Son yıllarda adrese dayalı kayıt sistemiyle birlikte bir nebze olsa yığılmanın önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

Elazığ şehrinin batı kesimlerinde çeşitli fonksiyon alanlarının oluşturulması buraları cazibe merkezi haline getirmiştir. Öyle ki sınavla alınan birçok okul (Anadolu

Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi vb.) bu coğrafi alanda yerini almıştır. Ulaşımın sorun olmadığı günümüzde en kısa mesafede bile okul servislerinin tercih edilmesi buradaki okul kurs, dersane, özel okullar, özel eğitim merkezleri gibi kuruluşların öğrenci sayı ve tercihlerini azaltmamaktadır.

Okullaşma şehrin gelişimine paralel olarak verimli tarım arazisi üzerinde oluşturulmaktadır. Hâlbuki yeni yerleşme mekânları ve okullar oluşturulurken mümkün olduğu kadar verimsiz arazilere yatırım yapılmalı, tarımsal üretim alanları korunmalıdır.

Sağlık müdürlüğünden aldığımız mahallelere ait nüfus verilerini incelediğimizde sanayi mahallesi, İzzetpaşa, Rüstempaşa, Kültür ve Yeni mahalle gibi mahallelerin çağ nüfuslarının diğerlerine göre bir hayli yüksek olduğu görülmektedir. Şehrin batısına düşen Abdullahpaşa, Cumhuriyet, sürsürü gibi mahallelerin çağ nüfusları incelendiğinde burada da öğrenim çağındaki nüfusun yoğun olduğu görülmektedir. Yeni oluşturulan okullar il milli eğitim Müdürlüğü ve İl Genel Meclisi kararları doğrultusunda öğretime açılmaktadır. Arsa tahsisinin ardından yapılan planlama ile okullar öğretime açılmaktadır. Hala hazırda şehrin batı kesimlerine yapılması planlanan toplam derslik sayısı 146'dır. Şehir merkezi olarak yapılması planlanan derslik sayısı 729'dur. İkili eğitime göre ise ihtiyaç 44 derslik olarak planlanmıştır. Planlanan bu derslikler genellikle okulların bahçesinde ek derslikler yapılması şeklindedir. Fakat şehrin batı kesiminde de ise yapılması planlanan derslikler müstakil okul şeklindedir. (Tablo 18)

Yapılan çalışmada görülmüştür ki şehrin batı kesimlerinde yeni yerleşim alanlarının oluşturulması burada çağ nüfuslarının artmasına paralel olarak yönetimin idari tasarrufu şehrin batı kesimine doğru okulları kaydırmaktır. Hâlbuki sınavla alınan okulların şehrin diğer coğrafi alanlarına yapılması, arsa temininin sağlanması gibi hususlar zor olmasa da psikolojik faktörler idari yönetimi de etkilemektedir.

Tablo 18: Normal Öğretime Geçiş ve 30 Kişilik Sınıfların Oluşturulması için Planlanan Mahallelere Göre Derslik Sayıları

Mahalle Adı	Derslik Sayısı	Mahalle Adı	Derslik Sayısı
Abdullahpaşa	40 Derslik	Kırklar	20 Derslik
Aksaray	20 Derslik	Kızılay	-
Akpınar	28 Derslik	Kültür	14 Derslik
Cumhuriyet	60 Derslik	Mustafapaşa	14 Derslik
Catalçeşme	6 Derslik	Olgunlar	16 Derslik
Çarşı	30 Derslik	Rizaiye	3 Derslik
Doğukent	32 Derslik	Rüstempaşa	32 Derslik
Esentepe	-	Sanayi	70 Derslik
Fevziçakmak	-	Salıbaba	12 Derslik
Gümüşkavak	-	Sarayatik	16 Derslik
Harput	-	Sürsürü	38 Derslik
Hilalkent	8 Derslik	Ulukent	24 Derslik
Hicret	-	Üniversite	36 Derslik
İzzetpaşa	31 Derslik	Yenimahalle	104 Derslik
İcadiye	60 Derslik	Yıldızbağları	4 Derslik
Karşıyaka	10 Derslik	Zafran	-

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

4.3.ELAZIĞ ŞEHİRİ VE ETKİ SAHASI

Harput'un fonksiyonlarını yitirmesi ve şehrin ovaya inmesi, 19.yy. sonlarında oldukça büyümüş olan şehre çeşitli hizmetlerin götürülmesi, kışın ulaşım yakacak, gıda maddeleri ve su temini gibi güçlükler giderek belirginlik kazanmış ve yollara daha uygun olan ovaya (mezra) iniş bir zorunluluk halini almıştır. Nitekim 1833 yılında Doğu illerindeki aşiretlerin ıslahı için bölgeye eyalet valisi olarak tayin edilen Mehmet Reşit paşa, Harput'un daha fazla gelişme için elverişsiz olduğunu görmüş, ova ile Harput arasındaki dikliğin hemen önündeki Hüseyin köyüne (Ulukent) bağlı Çöteli mezrasına karargâh kurdurmuş ve diğer resmî dairelerin imarını emretmiş, böylece Elazığ şehrinin ilk nüvesi oluşmuştur (Haylı 1998:299)

Şehirler, belirli sayıda insanların yaşadığı ve çok farklı fonksiyonların toplandığı yerleşim merkezleridir. Bir yerleşmenin şehir sayılmasında nüfus ölçütü olmasının yanı sıra şehrin kendine has bazı fonksiyonlarının baskın olması önemlidir. Fonksiyon kavramı her bilim dalında farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Genel olarak fonksiyon kavramı; iş, görev, ödev, rol, hizmet, vb. gibi anlamlara gelmektedir (Doğanay 1994 : 25). Şehir coğrafyası çalışmalarında fonksiyon kavramı ve kavramın pratikteki uzantısı üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Örneğin Denker, fonksiyon kavramını, bir yandan

Foto 10: Elazığ şehrinde Eğitim Fonksiyonunun Başlagıcını Sembolize eden Harput Mülkiye İdadisi

Şehirler, belirli sayıda insanların yaşadığı ve çok farklı fonksiyonların toplandığı yerleşim merkezleridir. Bir yerleşmenin şehir sayılmasında nüfus ölçütü olmasının yanı sıra şehrin kendine has bazı fonksiyonlarının baskın olması önemlidir. Fonksiyon kavramı her bilim dalında farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Genel olarak fonksiyon kavramı; iş, görev, ödev, rol, hizmet, vb. gibi anlamlara gelmektedir (Doğanay 1994 : 25). Şehir coğrafyası çalışmalarında fonksiyon kavramı ve kavramın pratikteki uzantısı üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Örneğin Denker, fonksiyon kavramını, bir yandan mekâna ihtiyaç gösteren faaliyet ve faydalanmaları, diğer yandan şehrin yakın ve uzak çevresi ile olan ilişkisi ve bağıntılarını ifade etmek şeklinde tanımlamaya çalışmıştır (Denker 1977:15). Böylece şehirler iş bölümünün yoğunlaştığı ve mesleki ihtisaslaşmanın gerçekleştiği yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Şehirselleşmenin gelişimi esnasında kuruluş yeri özellikleri, tarihi-kültürel gelişimi ve ekonomik faaliyet türlerinin yoğunluk derecesine göre farklılık göstermektedir.

Şehirlerin sahip olduğu fonksiyonlara göre bazı tiplere ayrılabilirler (Tümertekin 1973:85).

İnsan ile doğal çevre arasında sıkı bir ilişki vardır ve insan eliyle her türlü yerleşme az çok doğal çevreden izler taşır. Yine yerleşmeler her türlü insan ihtiyacına cevap verme amacıyla kurulur ve bütün yerleşmeler, fiziki ve sosyal faktörlere göre şekil alırlar. Zaman içerisindeki fiziki ve sosyal faktörler değiştikçe yerleşmeler tarihsel süreç içerisinde her türlü olaydan etkilenirler, varlıklarını koruyabilirler ya da kaybolabilirler (Tanoğlu 1969: 212).

Şehirler, tıpkı bir canlı organizma gibi uzun dönemler boyunca, devamlı gelişme ve değişme göstermişlerdir. Bu değişim ve gelişim nüfus açısından olduğu gibi mekânsal kullanılıştaki da kendini hissettirir.

Elazığ şehrinin etki sahası eğitim fonksiyonu bakımından düşünülürse, Elazığ Şehrinin kuruluşunda ve gelişmesinde temel fonksiyonlardan birisi gibi işlev görür. Şehrin kuruluş ve gelişmesi ile Eğitim fonksiyonunun başlangıcı ve gelişmesi, aynı paralelde olur. Harput şehrinin ovaya taşınması ile başlayan süreçte, ilk olarak inşa edilen kurumlar okullardır.

Elazığ şehri kentleşme ve okullaşma hızını ayrıntılı bir şekilde ortaya koyabilmek için şehir, günümüze kadar geçen sürede üç evrede incelenmeye çalışılmıştır.

1.Evre: Harput şehrinin mezraya inmesiyle 1970'e kadar olan evre. Bu evrede şehir nüfusu yaklaşık 10000'den 107364 kişiye yükselmiştir. Bu dönemde kurulan en eski okul Ulukent, Atatürk, Dumlupınar gibi okullardır. Bu okullar şehrin kuruluş yerine ve merkeze tekabül etmektedir. Daha sonra kurulan okullar ise merkeze yakın şehrin kuzey güney ve doğu kesimlerindedir. Bu dönemde kurulmuş olan bu okulların en önemli özelliği göçü kendine çekmesidir. Atıfta bulunduğumuz yıllar Türkiye'de köyden kente göçün her geçen gün hız kazandığı döneme tekabül etmektedir. Bu dönemde Elazığ şehri de göç olgusundan epeyce nasibini almış şehirlerimizden birisidir. Köyden kente göç sonucu özellikle ulaşımın daha rahat olduğu merkeze yakın coğrafi mekânlarda okullar kurulmuştur. Okulların kurulması ve akabinde göçle beraber artan nüfus şehrsel fonksiyonların gelişmesine neden olmuştur. Bu dönemde kurulmuş olan okulların mekânı şekillendirici fonksiyon içerdiği söylenebilir. Çünkü okulların kurulmasıyla şehrsel fonksiyonların geliştiği söylenebilir. Örneğin Atatürk ilkokulunun

kurulduğu yıllarda çevresinde yerleşmelerin yoğun olmadığı fakat kısa sürede şehrsel fonksiyonların hız kazandığını verilen iki resimde görülebilmektedir.

2. Evre: 1970 ile 2000 yılları arasında şehrin içine girdiği gelişim sürecinde özellikle şehirde hızla yükselen kooperatifleşme trendini gösterebiliriz.

Şehir özellikle mevrada, ilk önceleri Harput'a yakın yerlerde gelişme göstermiştir. Buna paralel kurulan eğitim kurumları özellikle şehrin kuzey kesimlerinde yapılmıştır. Örneğin Elazığ'da kurulan ilkokullar Cumhuriyet (1926), Ulukent (1926), Dumlupınar (1932), Atatürk (1937) gibi okullardır. Geçmişte kurulan okullar özellikle seçilen bu merkezlerde kuruluyor daha sonra ise etrafına kırdan ya da şehrin muhtelif yerlerinden insanlar gelerek yerleşiyordu. Dolayısıyla okulların kuruluş yerleri mekânı doğrudan etkiliyordu. Okullar daha fonksiyoneldi ve bulundukları yerleri merkezileştiriyorlardı. Bu dönemde ise nüfusun artışına paralel olarak şehirdeki çağ nüfusunun eğitim ihtiyacını karşılamak için okullar mekâna yerleştirilmektedir. Buda okulların fonksiyonelliğini azaltıcı bir etki oluşturmaktadır. Nitekim şehrin batı kısımları nüfusun artışı şehirleşmenin gelişimine bağlı olarak okullaşmanın yoğun olduğu coğrafi mekânlar arasındadır. Buradaki okullar coğrafi mekânı etkilemekten daha çok coğrafi mekândan etkilenmektedirler. Dolayısıyla okul çevresinde şehir merkezinde olduğu gibi coğrafi fonksiyon alanlarının oluşmadığını görülebilir.

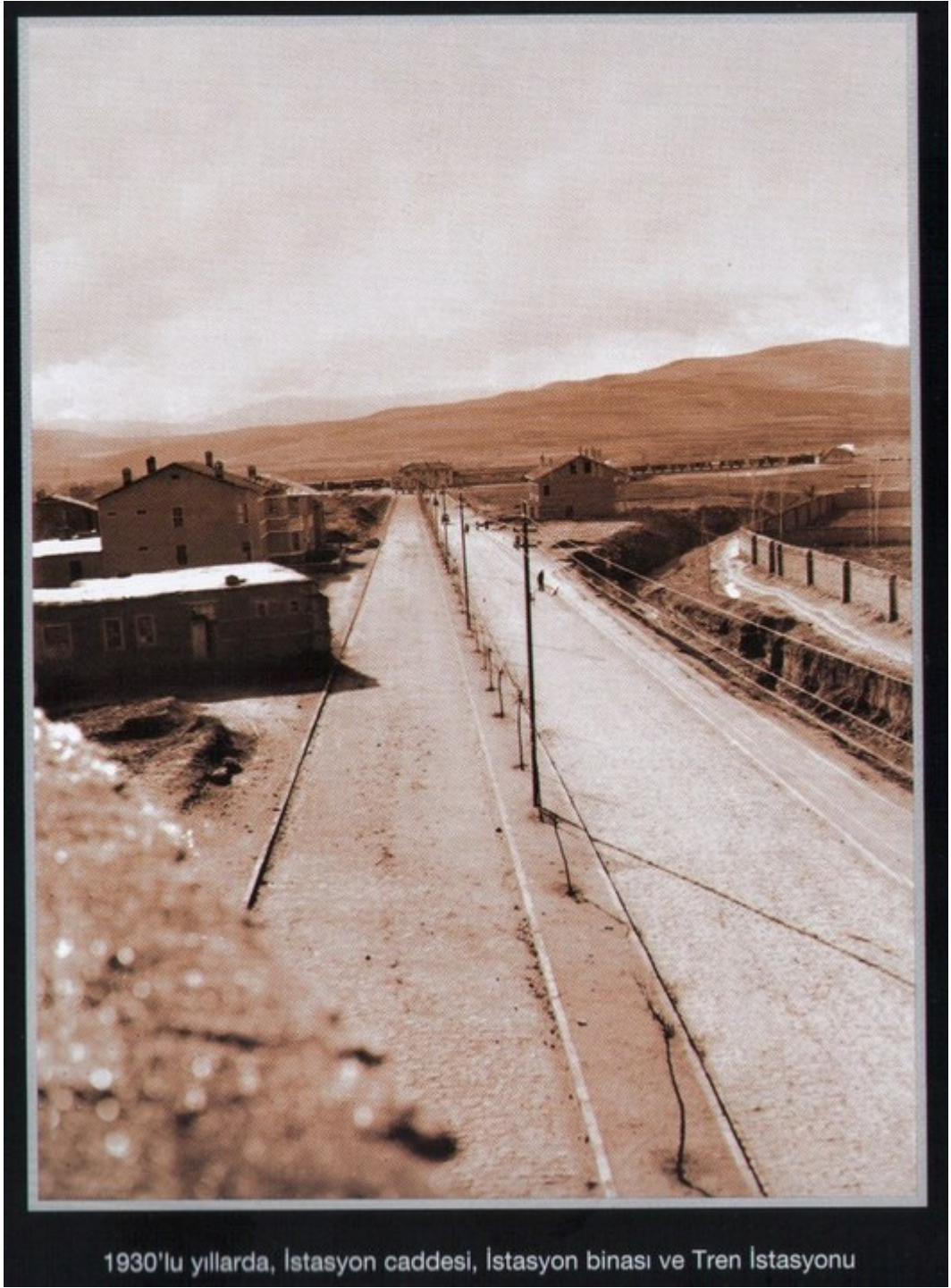

Foto 11: Atatürk ilkokulunun bulunduğu istasyon caddesi şehrin ilk nüvelerinin atıldığı dönemde henüz yerleşme dokusu tam teşekkül etmemiş.

Foto 12:1968'de Elazığ'ın havadan görünümü. Şehirleşme faaliyetlerinin hız kazandığı şehrin yerleşme dokusunun hızla genişlediğini gösteren güzel bir örnek.

Türkiye'de 1980 yılından itibaren hızlanan toplu konut uygulamalarında yer seçiminin, coğrafi çevre şartlarından ziyade arazi varlığına bağlı olarak ana ulaşım aksları ve çevre yollarının çevresinin seçildiğini görüyoruz. Elazığ'da da 1985 yılından itibaren toplu konut uygulamaları hız kazanmıştır. Şehirde bu konuda iki alan dikkati çeker. Bunlardan birincisi olan şehrin 3 km doğusunda 424 hektarlık bir alan üzerinde 16.500 konutluk Doğukent projesi 1990 yılında başlatılmıştır ve 1991 yılından itibaren de Ulukent ile Çatalçeşme mahalleleri arasındaki alanda Doğukent Mahallesi ortaya çıkmıştır. Toplu konut uygulamalarının yanı sıra şehrin diğer kesimlerindeki gelişimi de sürmüştür. Şehrin toplu konut uygulamalarının yoğunlaştığı ikinci saha şehrin batı kesiminde Elazığ-Malatya ve Elazığ- Keban karayolu üzerindeki kooperatif yapılaşmalarıdır. Elazığ- Malatya karayolu çevresindeki yapılaşmalar ile Abdullahpaşa Mahallesi, Elazığ- Keban yolu üzerindeki gelişmelerle de Cumhuriyet mahallesi daha da büyümüştür (Karakaş 1999: 132).

Foto 13: Abdullahpaşa Mahallesi çarşı okul ve caminin mahalle merkezinde kurulması ve etrafına imar edilen toplu konut yerleşmeleri.

Fakat bu dönemde dikkati çeken bir husus özellikle toplu konut alanları planlanırken planlama aşamasında merkeze okul, cami, çarşı, sağlık ocağı gibi üniteler yerleştiriliyor ve bu merkezlerin etrafında yerleşmeler oluşturulmaktadır (bkz.foto13). Toplu konut projelerinde okullar konutlara yön ve şekil veren bir fonksiyona sahiptir. Örneğin Abdullahpaşa Mahallesi ve Doğukent Mahallesi buna güzel örneklerdir. 1990 yılında açılan Nahit Ergene İlköğretim Okulu Doğukent Mahallesi'nin merkezinde yer alan bir konumda bulunmaktadır. Nitekim bu dönemde artan nüfusa bağlı olarak okullaşma oranlarının arttığını söyleyebiliriz. Bu dönem de kurulmuş olan okulların yeni mahallerin oluşturulmasıyla şehrin çevresine saçıldığını söyleyebiliriz. Okullar mekânı etkilememiş mekândan büyük oranda etkilenmişlerdir. Bu dönemde kurulmuş olan Abdullahpaşa, Doğukent, Cumhuriyet, Hilalkent mahalleleri bu kuşağa verilebilecek en güzel örneklerdir. Özellikle Abdullahpaşa ve Cumhuriyet mahallelerinin de nüfusun sürekli artması buralarda okulların da yoğunlaşmasına sebep olmaktadır. Birinci evrede okullar merkezde toplanmışken ikinci evrede ise okulların çevreye

saçıldığını önce mekândan etkilendiklerini sonra ise mekânı etkileyerek şehrsel fonksiyonları geliştirdiklerini söylenebilir. Yine bu dönemde kurulan Elazığ Anadolu Lisesi, Fatih Mehmet ilkokulu gibi okullar şehrin dışında iken sonraki dönemlerde şehrin ortasında kalmış okullardır.

Okulların, bilhassa örgün eğitim kurumlarının dağılışı etkileyen en önemli faktör, nüfustur. Nitekim Elazığ'da en fazla okulun şehir merkezinde olması nüfusun kalabalıklılığı ile ilgilidir. Özellikle Cumhuriyet Mahallesi, Abdullahpaşa Mahallesi, Sürsürü Mahallesi gibi sürekli gelişen mahallelerde okul sayısı da artmaktadır. Öyle ki, nüfusu fazla olan mahalleler genellikle pek çok okulun sahibi iken, az nüfuslu mahallelerde okul sayısı da paralel olarak azalmaktadır. Görüldüğü gibi Elazığ şehrinde okulların dağılışı birinci derecede nüfusun dağılışıyla ilgilidir.

Bu dönemde kurulan Fırat Üniversitesi şehir merkezinden uzakta iken 2000'li yıllarda şehrin içerisinde kalmış ve Elazığ şehrinin büyümesi, gelişmesi ve fonksiyonlarının çeşitlenmesinde büyük rol oynamıştır.

3. Evre: 2000 yılından sonraki dönem. Bu dönemin en belirgin özelliği şehrin batı kesimlerinin gelişme göstermesidir. Bu dönemde yapılan okulların toplulaştırılma, kam püsleşme şeklinde şehrimizin batı kesimlerinde yer aldığını görmekteyiz.

Akgün Alışveriş merkezinin kuzeyi ve Cumhuriyet mahallesinin Abdullahpaşayla sınır olduğu batı kesimi buna en güzel örnek olarak gösterilebilir. Dikkat çeken bir husus burada yoğunlaştırılan okulların Anadolu kapsamında sınavla öğrenci alan okullar olmasıdır. Buraların etki sahası Elazığ şehrinin tamamıdır. Okulların buraya kurulmasının temel sebepleri şehrin gelişim ve değişiminin bu alanlarda olması ve insanların psikolojik olarak şehrin batı kesimlerini tercih etmesi, okul arazilerinin hazineden karşılanması gibi unsurlardır. Anglo-sakson Kampüs sistemi özelliğinde yeni yapılmaya çalışılan bu okullarımızın kuruluş yeri incelendiğinde Akgün Alışveriş merkezinin kuzeyinde oluşturulan kampüsün zemin yapısının uygun koşullar içerdiğini söyleyebiliriz. Oluşturulmaya çalışılan kampus sisteminin en önemli işlevinden biri okulları toplulaştırılmasıdır. Eğitim kampüsü oluşturmada gözümüze çarpan özellikler şunlardır:

***Foto 14:** Akgün AVM'nin kuzeyinde oluşturulmaya çalışılan eğitim kampüsü sonucu üç okul aynı alanda toplanmıştır. Çevresindeki boş alanlar dikkati çekmektedir.*

1-Bu okulların yerleşmelerden uzak olması okullar ile yerleşmeler arasın da coğrafi mesafenin olması. Önceden kurulan okullar artan nüfusa paralel yerleşim yerlerinin merkezindeyken 2000'li yıllarda yapılan okullarda yerleşim alanlarından uzak kampüsleşme eğilimini görmekteyiz.

2-Yine bu dönemde yapılan okulların geçmiş dönemlerde yapılanlar gibi ulaşım ağı bakımından gerek toplu ulaşım gerekse diğer bakımdan uygun yerlere yapıldığını söyleyebiliriz.

3-Oluşturulan kampüs sistemlerinde çevresinde boş alanların oldukça fazla olduğu dikkat çekmektedir. Akgün AVM'nin kuzeyinde oluşturulan ve belki başka okulların da eklenebileceği eğitim kampüsü buna iyi bir örnek olabilir.(bkz.foto14)

4-Oluşturulmaya çalışılan eğitim kampüsü sisteminde eğitim alanlarının birbirine yardımcı ve destek olması yapılmış olan eğitim alt yapısından kampüs içindeki okulların faydalandırılması olabilir.

5-Oluşturulmaya çalışılan eğitim kampüslerinde özellikle sınavla öğrenci alan liselerin olması dikkat çekicidir.

6-Yapılmaya çalışılan eğitim kampüsü sisteminde ulaşım ağının oldukça rahat olduğu coğrafi alanlara yapılmasına dikkat edilirken doğal çevre faktörleri göz ardı edilmektedir. Şehirde bu sisteme devam edilecekse bundan sonra kurulacak olanlar Meryem Dağı'nın eteklerine yapılmasına özen gösterilmelidir. Nitekim bu alanlar hem doğal çevre hem de beşeri çevre açısından uygun bir konum oluşturmaktadır. Oluşturulacak eğitim kampüsleri burayı ve çevresini geliştirici rol oynayacaktır.

İlköğretim okullarının kuruluş yerleri ve etki sahasına baktığımızda son dönemlerde şehrin batı kesimlerindeki okulların etki sahalarının genişlediğini söyleyebiliriz. Özellikle bazı okullara olan talebin çok fazla olması nedeniyle adrese dayalı kayıt sistemi baz alınarak okulların etki sahası daraltılmaya çalışılsa da yine de ilgi çeken okullara bir şekilde kayıt yapma girişimleri devam etmektedir. Buna en güzel örnek Koç İlköğretim okulu ve Bahçelievler ilköğretim okulu, merkezde ise Mezre ilköğretim okulu verilebilir. Önceleri şehir merkezindeki okulların etki sahaları geniş iken bu gün nüfusun arştı ile beraber şehrin batı kesimlerindeki okulların etki sahalarının daha geniş olduğu söylenebilir..

4.4 ULAŞIM VE EĞİTİM ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Eğitim-öğretim kuruluşlarının dağılışını etkileyen faktörlerden en önemlisi nüfus bir diğeri de ulaşım olanaklarıdır. Ulaşım insanı ve onun ürettiği mal ve hizmetlerin bir sahadan başka bir sahaya taşınması işidir. Özellikle dersane ve özel kurslar, şehrin ulaşım imkânlarının olduğu yerlerde ve merkezde bulunmaktadır.

Modern toplumlarda gelişmişliğin göstergelerinden biri de erişilebilirlik olarak kabul edilmektedir. Günümüzde erişilebilirlik kavramı içinde yer alan birçok konu, coğrafyanın ilgi alanı içindedir. Ulaşım, “erişilebilirlik” kavramının önemli bir bileşeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulaşım faaliyeti çeşitli yerler, bölgeler arasında ilişkinin kurulabilmesi, bu ilişkinin ölçülebilmesinde ve coğrafi görünümün şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır (Tümertekin 1987: 1–2).

Batıdan gelen karayollarını, doğunun çeşitli illerine bir yelpaze gibi bağlayan Elazığ, bu bölgenin önemli bir ulaşım merkezidir. Kara, demir, hava ve kısmen de olsa su yolu trafiği oldukça yoğundur. Gelişmiş bir ulaşım ağına sahiptir. Aynı durumu şehir

içi ulaşımda da görmektedir. Şehir içi ulaşım tamamıyla karayolundan karşılanmaktadır. Henüz hafif raylı sisteme geçmek için önemli trafik sorunları oluşmamıştır. Aynı zamanda şehir nüfus kriterleri baz alındığında hafif raylı sisteme geçiş özellikleri taşımamaktadır. Şehir içi ulaşım her yere kolaylıkla sağlanabilmektedir. Okulların kuruluşunda şehir içi ulaşım ağının en uygun olduğu yerlerin seçildiği dikkat çekmektedir. Eski kurulmuş olan okulların tamamı ana caddeler üzerindedir. Bunu okulların dağılışının gösterildiği haritalarda görmek mümkündür.

Şehrin mezraya taşınmasıyla kurulan eğitim kurumlarının da o zamanki ana yol güzergâhlarında kurulmuştur. Elazığ Lisesi'nin temelleri Aslanpınarı mevkiinde 1890 yılında "Mamûra-tül Aziz İdadiye-i Hamidiye Mülkiye-i Şahane" adıyla kurulur ve ardından kapandıktan sonra Almanlar tarafından yapılmış olan bu günkü Verem Savaş Dispanseri'nin bulunduğu binaya taşınır. 1947-1948 yıllarında bu günkü Mustafa Kemal İlköğretim okulunun binasında faaliyetini sürdürür ve 1964'de bu günkü binasına taşınır. (<http://elaziglisesi.meb.k12.tr> 10.01.2009). Görüldüğü gibi okulun kuruluşunda ve faaliyetlerinin devam etmesinde seçilen yerler hep önemli ulaşım ağının olduğu yerlerdir. Şehrin en eski ilkokullarından biri olan Ulukent İlkokulu bu gün için şehrin dışında gibi görülse de o dönemde önemli yol güzergâhı üzerinde yer almaktaydı. Atatürk, Mezre, Dumlupınar, Mustafa Kemal İlköğretim okulları, Mehmet Akif Ersoy Lisesi gibi kuruluşu en eski olan okullar bu gün de şehrin merkezi caddeleri üzerinde bulunmaktadır (bkz.foto15-16).

2000'li yıllarla beraber oluşturulmaya çalışılan eğitim kampüsü sisteminin de şehrin ana yolları üzerinde olması, bu günde okul yer seçimi yapılırken ulaşım ağı kriterlerinin en uygun olduğu yerlerin seçildiğini göstermektedir. Yer seçiminde bu kriterlere dikkat edilirken diğer kriterlerin göz ardı edildiği söylenebilir. Ulaşım sisteminin en rahat olduğu, okul servis alışkanlıklarının arttığı bir dönemde, okul kuruluş yerleri seçilirken doğal çevre faktörlerine uyulması daha uygun olacaktır.

Foto 15: Cumhuriyet Lisesi ve Cumhuriyet İlköğretim Okulu, şehrin en işlek caddelerinden biri olan Namık Çiftçi Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Bu okulların karşısında yine öğrenci sayısı oldukça fazla olan okullarımızdan Mezre İlköğretim Okulu bulunmaktadır.

Foto 16: Mezre İlköğretim Okulu.

4.5. EKONOMİK ÖZELLİKLER İLE EĞİTİM ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Eğitim faaliyetlerinden beklenen yararın sağlanabilmesi için en önemli koşullardan birisi, yeterli sayıda okul binasının olması, bu binaların verimli ve planlı kullanımının sağlanmasıdır. Okuldaki eğitim-öğretim gören öğrenciler ve diğer personel tarafından kullanılmak üzere tahsis edilmiş, okula ait eğitsel, yönetsel ve servis birimlerinin tamamını içine alan fiziki mekâna okul binası denilmektedir (Gök, Gürol 2002:264)

Yatırım harcamalarında kullanılan kaynakların, eğitime ayrılan toplam kaynaklar içinde çok önemli bir paya sahip olması; okul binalarının yapımı amacıyla kullanılan kaynakların, toplam eğitim yatırımları için kullanılan kaynaklar içinde sahip olduğu payın büyüklüğü okul binalarını, ekonomik anlamada çok önemli bir kaynak türü olarak karşımıza çıkarmaktadır. Kaynağın mali değer olarak büyüklüğü, kullanımında gösterilmesi gereken titizliğin önemini daha da artırmaktadır. Eğitim alanında hizmetin yaygınlaştırılması gereksinimine karşılık kaynak kıtlığı şekline beliren çift boyutlu krizin çözümlenebilmesi için okul binalarının kapasite israfı ve nitelik kaybına neden olmayacak şekilde kullanımının sağlanması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Okul binalarının etkili kullanımını gerektiren tek neden bu binaların yapımında kullanılan kaynakların ekonomik olarak büyüklüğü ve önemliliği değildir. Okul binası; öğretmen öğrenci araç gereç ve donanım gibi eğitimin diğer girdi kaynaklarını bir araya getiren barındıran zorunlu mekânlar olarak, eğitim ortamının en klasik ve temel öğelerinden birisi olma özelliğini taşımaktadır. (Şimşek 2008:337-338)

Eğitimde her türlü kaynağın, özellikle gerek eğitim araçlarının en büyüğü ve ortamlar sisteminin klasik öğelerinden birisi olan, gerekse çok önemli harcamalar yapılarak edinilen bir ortam olan okul binalarının, eğitimde kalite düşüşüne neden olmayacak, fakat hizmetin yaygınlaştırılmasına katkı sağlayacak şekilde kullanım sorunu, eğitimin ekonomik sorunları arasındadır(Gürol, Gök 2002:264).

Eğitim programlarının başarıyla uygulanabilmesi, yetişmiş insan gücünün yanı sıra programların niteliğine uygun okul binalarını ve ders araç gereçlerini de gerektirmektedir. Yapılan araştırmalar, okul binaları ve öğrenme arasında ilişki bulunduğunu göstermektedir. Burden (1995), okul binası ve dersliklerin fiziksel görünümünün öncelikle öğrencilerin fizyolojik ihtiyaçlarına ve öğretim etkinliklerine uygun olması gerektiğini belirtmektedir. Edwards (1993) tarafından yapılan bir

araştırma da, okul yapısının koşullarının gelişmesiyle örgenci başarı düzeyinin arttığını göstermektedir. Chan(1988), okul yapısının estetik durumunun öğrenci başarısını artırıcı yönde etkisi olduğunu belirtirken, bir diğer çalışmasında da (1982) modern okul yapısında öğrenim gören öğrencilerin eski yapılarda öğrenim gören öğrencilere göre, okul yapılarına ilişkin daha olumlu tutuma sahip olduklarını gözlemiştir. 1998 yılında ABD’ de yapılan bir toplantıda, okulun öğrenciler, öğretmenler, veliler ve hatta çevrede yaşayanlar için de bir “Cazibe Merkezi konumunda olması gerektiği vurgulanmış ve okul binalarının rengi ve estetik görünümü üzerinde durulmuştur. Okul alanları çoklu kullanıma olanak tanımalı, gelecekte meydana gelecek yeniliklere de kolayca adapte olabilme esnekliğine sahip olmalıdır. Okul binaları teknolojinin hem yaratıcı hem de iyi entegre edilmiş biçimde kullanımına olanak tanıyacak biçimde olmalıdır. Eğitim ortamları renkli ve heyecan verici renklerde olmalıdır. Maliyet için rasyonel bir bütçe ayrılmalıdır. Okul binası zengin malzemelerin karışımıyla inşa edilmeli, estetik ve sağlam olmalı, renk tasarımına önem verilmelidir (Sadık , Akar 2007:2-3).

MEB çeşitli özellikleri ve pek çok yeniliği kapsayan, modern görünümlü ve çok amaçlı kullanılacak okul binaları yapma çalışması başlatmıştır. Yeni yapılan okullarda spor ve konferans salonları, tek kişilik sıralar, atölyeler, ışıklar, teknoloji sınıfları vb gibi pek çok okul ve eklentileri ile eğitimin kalitesini arttırmaya çalışmakta ve okullarımızı dünya standartlarına ulaştırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda şehrimizde de son dönemde yapılan okullar Bakanlığımızın hassasiyetlerine uygun yapılmaktadır. Örneğin yakın zamanda yapılan Ahmet kabaklı Anadolu öğretmen Lisesi, Koç İlköğretim Okulu, Koloğlu Anadolu Lisesi gibi okullar eski okullarımızla kıyaslanmayacak şekilde donanımlıdır (bkz.foto18). Bu okullardan Koç İlköğretim Okulu hariç diğerlerinde yeşil alan eksikliği dikkat çekmektedir (foto17).

Foto 17: Koç Vakfı tarafından yaptırılan tam donanımlı okullarımıza örnek teşkil eden bir İlköğretim Okulu Olma özelliği göstermektedir.

Foto 18: Ahmet Kabaklı Anadolu Öğretmen Lisesi yeni oluşturulan eğitim kampüsü içerisinde yer alan okulun , fiziki eklentileri olmasına karşılık yeşil alan ve çevre düzenlemesi eksikliği dikkat çekmektedir.

Okul binalarının, öğrenciler dışında toplumun diğer kesimleri tarafından, onların çeşitli ihtiyaçlarını karşılayacak düzenlemeler yapılarak kullanılması, bazı mekânların,

çeşitli okulların ortaklaşa kullanımına açık olması ve zaman olarak da kapalı olduğu sürelerde çeşitli şekillerde kullanılarak zaman, mekân ve maddi yararlar sağlanması bakımından önemlidir. Yapımında büyük ödenekler gerektiren okul bina ve eklentileri ergonomik bir şekilde kullanılmamaktadır. Son dönemde özellikle okulların bahçelerinin, otopark veya çay bahçesi gibi faaliyetlerle değerlendirilmeye çalışıldığı yaygın olarak bütün şehirlerde görülmektedir. Özellikle büyük şehirlerde arsa fiyatlarının yüksekliği, okul binalarının ve eklentilerinin yapım maliyetleri, okulların kapalı olduğu dönemlerde bu tarz faaliyetlerle okullar ekonomiye kazandırılmaya çalışılmaktadır. İlimizde de buna benzer etkinlikleri uygulamaya çalışan okullarımız olduğunu görmekteyiz.(örn. Atatürk Lisesi, Sıdika Avar Kız Meslek Lisesi vb.foto.19) Hâlbuki okullarımız eğitim yuvaları olarak öğrencilerin boş zamanlarını geçirebilecekleri, çeşitli aktivitelerin, spor karşılaşmalarının yapıldığı, bilişim sınıflarının, kütüphanelerin kullanıldığı, yaygın eğitimin yapıldığı, eğitim ve kültürel dokusuyla halk ve okulun bütünleştiği tatil zamanlarında atıl durumdan çıkarılan kurumlar haline getirilmelidir.

Foto 19: Son dönemlerde okul bahçesinin çeşitli aktivitelerle kullanma eğilimi sonucu Öğretmen. Sıdika Avar Kız Meslek Lisesi bahçesinde oluşan otopark görüntüsü.

5.EĞİTİM FONKSİYONUNU ALANLARI VE ÖZELLİKLERİ

Eğitim Fonksiyonunu dağılışı alanlarına bakıldığında benzerlikler ve zıtlıkların iç içe geçmiş olduğu fark edilir. Elazığ Şehri, Gazi Caddesinden ikiye bölünecek olursa Gazi caddesinin kuzeyi ile güneyi arasında Eğitim fonksiyonunda farklı karakterler göze çarpar. Ulaşım ve nüfusun belirleyici olduğu ayırırda Doğal çevre şartlarının pek de dikkate alınmadığı, Hatta Nüfus büyüklüğü ve dağılışı ile okulların kuruluş yerinin uyumlu olmadığı belirginleşir.

5.1. ÖRGÜN EĞİTİM HİZMETLERİ

5.1.1. Okul Öncesi

1997-1998 öğretim yılında Elazığ il genelinde okul öncesi eğitim çağında bulunan 5-6 yaşındaki toplam 24916 çocuktan 538'i okul öncesi eğitime devam etmekteydi bu tarih itibari ile Elazığ'da okul öncesi eğitimde okullaşma oranı %6,2'dir. (Elazığ Projesi (2000'li Yıllara Hazırlık Çalışması), 1998:11).

Elazığ merkezinde 1997-1998 Eğitim-öğretim yılı itibari ile hizmet vermekte olan 33 eğitim kurumunda toplam 1162 öğrenci 179 öğretmen bulunmaktadır.

1999-2000 yılında Elazığ şehrinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 39 adet okul öncesi eğitim kurumu bulunmaktadır bunlardan bazıları bağımsız anaokulu halindeyken çok büyük bir bölümü de ilköğretilere bağlı anasınıfları şeklindedir.

Tablo 19: Yıllar itibariyle Elazığ ili Okul Öncesi Okullaşma Oranları (%)

Eğitim Kademesi	Yaş Grubu	Y ı l l a r				
		2003 2004	2004-2005	2005 2006	2006 2007	2007 2008
Okul Öncesi	4 - 5	13,7	20,6	27,7	35,8	46,7

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

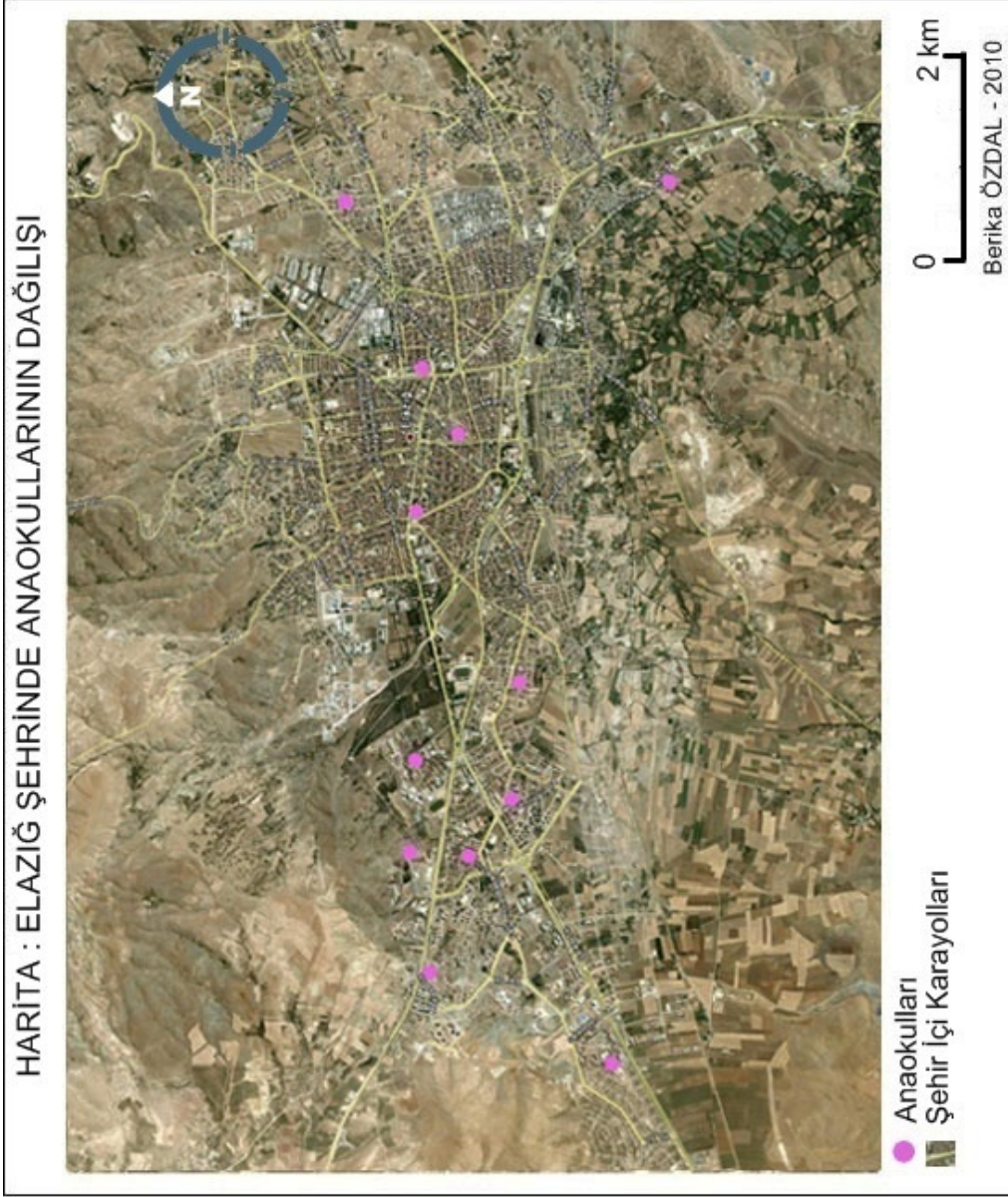
Tablo 20: Elazığ İli Çağ Nüfusu ve Okullaşma Oranı (2007- 2010)

Okulu Türü	2007 - 2008			2008 - 2009			2009 - 2010		
	Çağ Nüfusu	Sistemdeki Öğrenci	Okullaşma %	Çağ Nüfusu	Sistemdeki Öğrenci	Okullaşma %	Çağ Nüfusu	Sistemdeki Öğrenci	Okullaşma %
Okulu Öncesi (3-5 Yaş)	26474	8149	31	26369	7842	30	26369	8906	33,8
Okulu Öncesi (4-5 Yaş)	17463	7837	45	17722	7422	42	17722	8359	47,2

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

2009-2010 yılında Elazığ şehrinde 17265 öğrenci okul öncesi eğitim kurumlarına devam etmektedir. Elazığ şehrinde okul öncesi yaş grubu içerisindeki çağ nüfusu çağ nüfusu 44091'dir. Yani Elazığ şehrinde okul öncesi çağ nüfusunda 4-5 yaş grubunda okullaşma oranı %47,2'dir. Elazığ şehri, tablolardan da görüldüğü gibi okul öncesi okullaşma oranında yıllar itibariyle sürekli artış kaydetmektedir. Türkiye genelinde okul öncesinde, okullaşma oranı %33'dür. Elazığ şehrinde okul öncesi eğitimde okullaşma oranının yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Stratejik plan hedefine göre Türkiye geneli okulöncesi eğitimde okullaşma oranı, 2014 yılında %70'e çıkarılması hedeflenmektedir. İlimizde 10 adet bağımsız devlet anaokulu 2 adet de özel bağımsız anaokulu bulunmaktadır. Diğerleri ilköğretim okulları bünyesinde açılan anasınıflarıdır. Hemen hemen bütün ilköğretim okullarında vardır.

Müstakil anaokullarının kuruluş yerleri yine şehrimizin batı kısmına tekabül etmektedir. Tablo 21'de görüldüğü gibi 12 adet bağımsız anaokulunda 6 adedi şehrin muhtelif mahallelerine, diğer 6 adedi ise şehrin batı kısımlarında yer almaktadır. Buda gösteriyor ki anaokullarının kuruluş yerleri seçilirken şehrsel fonksiyonların hızla geliştiği alanlar göz önünde bulundurulmuştur. Şehrin en fazla nüfusa sahip olan Sürsürü mahallesinde 2 adet müstakil anaokulu bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi özel bir tanesi ise kamuya aittir. Haritadan da görüldüğü üzere Elazığ şehrinin büyük mahallerinden olan Sanayi, Yeni, Rızaiye ve Rüstempaşa gibi mahallerde okul öncesi kurumların olmadığı dikkat çekmektedir. Buradaki okul öncesi ihtiyaç anasınıflarından karşılanmaktadır. Anaokullarının özellikle şehrin batı kesimlerine yapılmasında o alanlarda yaşayanların talepleri ile orantılı olduğu söylenebilir.

Harita 2 : Elazığ Şehrinde Anaokulların Dağılışı. 2010

Tablo 21:Elazığ Şehrinde Yer Alan Bağımsız Anaokullarının Mahallere Göre Dağılışı

Mahalle Adı	Okul sayısı
Abdullahpaşa	1
Cumhuriyet	3
Kültür	1
Kırklar	1
Kızılay	1
Mustafapaşa (Ordu Evi İçi)	1
Sarayatik	1
Sürsürü	2
Üniversite	1
TOPLAM	12

Kaynak: Araştırma Sahası Envanterleri.

5.1.2. İlköğretim

İlköğretim, Elazığ şehrinde okul, öğretmen ve öğrenci sayısı bakımından okullaşma oranının en fazla olduğu örgün eğitim kademesidir.(bkz. tablo 23ve24)

Tablo 22: Yıllar İtibariyle Elazığ İli İlköğretim Okulları Okullaşma Oranları

Eğitim Kademesi	Yaş Gurubu	2003-2004 Öğretim Yılı	2004-2005 Öğretim Yılı	2005-2006 Öğretim Yılı	2006-2007 Öğretim Yılı	2007-2008 Öğretim Yılı
İlköğretim Okulu	6-13	94,5	95,9	97	98,5	100

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü 2010/2014 stratejik planı

Tablo 23: Elazığ İli İlköğretim Okulları Çağ Nüfusu Ve Okullaşma Oranları.

Eğitim Kademesi	2007 - 2008			2008 - 2009			2009 - 2010		
	Çağ Nüfusu	Sistemdeki Öğrenci	Okullaşma %	Çağ Nüfusu	Sistemdeki Öğrenci	Okullaşma %	Çağ Nüfusu	Sistemdeki Öğrenci	Okullaşma %
İlköğretim Okulu	82591	84970	100	80567	78527	97,5	80567	80342	99,7

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü 2010/2014 stratejik planı

Tablo 24: 2007-2008 Eğitim Öğretim Yılı İl Merkezi İlköğretim Okulları Öğrenci, Öğretmen Sayıları.

Erkek Öğr. Sayısı	30380
Kız Öğr. Sayısı	28488
Toplam Öğr. Sayısı	58868
Öğretmen Sayısı	2987

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü 2010/2014 stratejik planı

Tablolardan görüldüğü gibi Elazığ şehrinde ilköğretim okullarında 1999-2000 Eğitim- öğretim yılında okullaşma oranı kızlarda %91, erkeklerde ise %92'dir. 2009-2010 öğretim yılı itibarıyla ilköğretim okullarında okullaşma oranı %99,7 ile Türkiye ortalaması üzerinde yer almaktadır. Türkiye geneli ilköğretim okullaşma oranı, 2008-2009 öğretim yılında %98 olmuştur. Hedef %100 okullaşma oranını yakalamaktır. Elazığ bu hedefi yakalamıştır. Özellikle 8 yıllık kesintisiz eğitime geçişle beraber okullaşma oranı artış göstermiştir.

Elazığ şehrinde nüfusun yaklaşık 1/5'lik kısmı yani 58868 kişi ilköğretim öğrencisidir. Bu rakam ve oranlar şehir nüfusunun ne kadar genç olduğunun bir kanıtıdır.

Elazığ şehrinde 71 tane ilköğretim okulu bulunmaktadır. Bu sayıya özel okullar ve özel eğitim okulları dâhildir. Şehirde her bir ilköğretim okulun ortalama 689 öğrenci düşmektedir. Şehirde ilköğretim okullarının %95'i devlete, %5'i ise özel sektöre aittir. İlköğretimde görevli öğretmenlerin ise %96,5 devlete %3,5'i özel sektöre ait ilköğretim okullarında hizmet vermektedir. Özel ilköğretim okullarında okuyan öğrenciler %2,8'lik bir paya sahipken devlete ait ilköğretim okullarında okuyan öğrenciler ise %97,2'lik bir paya sahiptir.

Tablo 25: Elazığ Şehri 2000 ve 2007 Yılı Nüfusun Mahallelere Göre Bölünüşü

Mahalleler	Nüfus 2000	Nüfus 2007	Mahalleler	Nüfus 2000	Nüfus 2007
İzzetpaşa	12957	14295	Akpınar	5028	5607
Yenimahalle	17028	20380	Sürsürü	18827	27888
Sanayi	16903	19103	Doğukent	8266	9757
Çarşı	1741	2040	Aksaray	9704	10279
Rizaiye	12521	15833	Sarayatik	5408	6680
Nailbey	8870	11381	Cumhuriyet	7259	14174
Mustafapaşa	15048	17298	Karşıyaka	3933	4446
Feyzi Çakmak	5639	5673	Kızılay	4327	4826
İcadiye	3846	3890	Ulukent	5955	8561
Abdullahpaşa	18021	19302	Hicret	4192	4557
Kültür	10442	12190	Safran	202	194
Rüstempaşa	11943	13968	Gümüşkavak	2278	1999
Üniversite	14286	18725	Esentepe	2105	1902
Yıldızbağlar	5780	5315	Salıbaşı	4394	4629
Kırklar	10053	13541	Çatalçeşme	3327	4100
Olgunlar	8894	11640	Hilalkent	-	4227

Kaynak: Elazığ İl Nüfus Müdürlüğü

Tablo 26: 2008-2009 Öğretim Yılı Elazığ Şehir Merkezi İlköğretim Okulları Öğrenci Ve Öğretmen Sayıları

Öğrenci Sayıları			Öğretmen sayıları		
E	K	T	E	K	T
25351	23603	48954	1475	1083	2558

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü 2010/2014 stratejik planı

Tablo 27: Elazığ Şehrinde İlköğretim Okullarının Mahallelere Göre Dağılımı (2008-2009 Öğretim Yılı Baz alınarak Hazırlanmıştır).

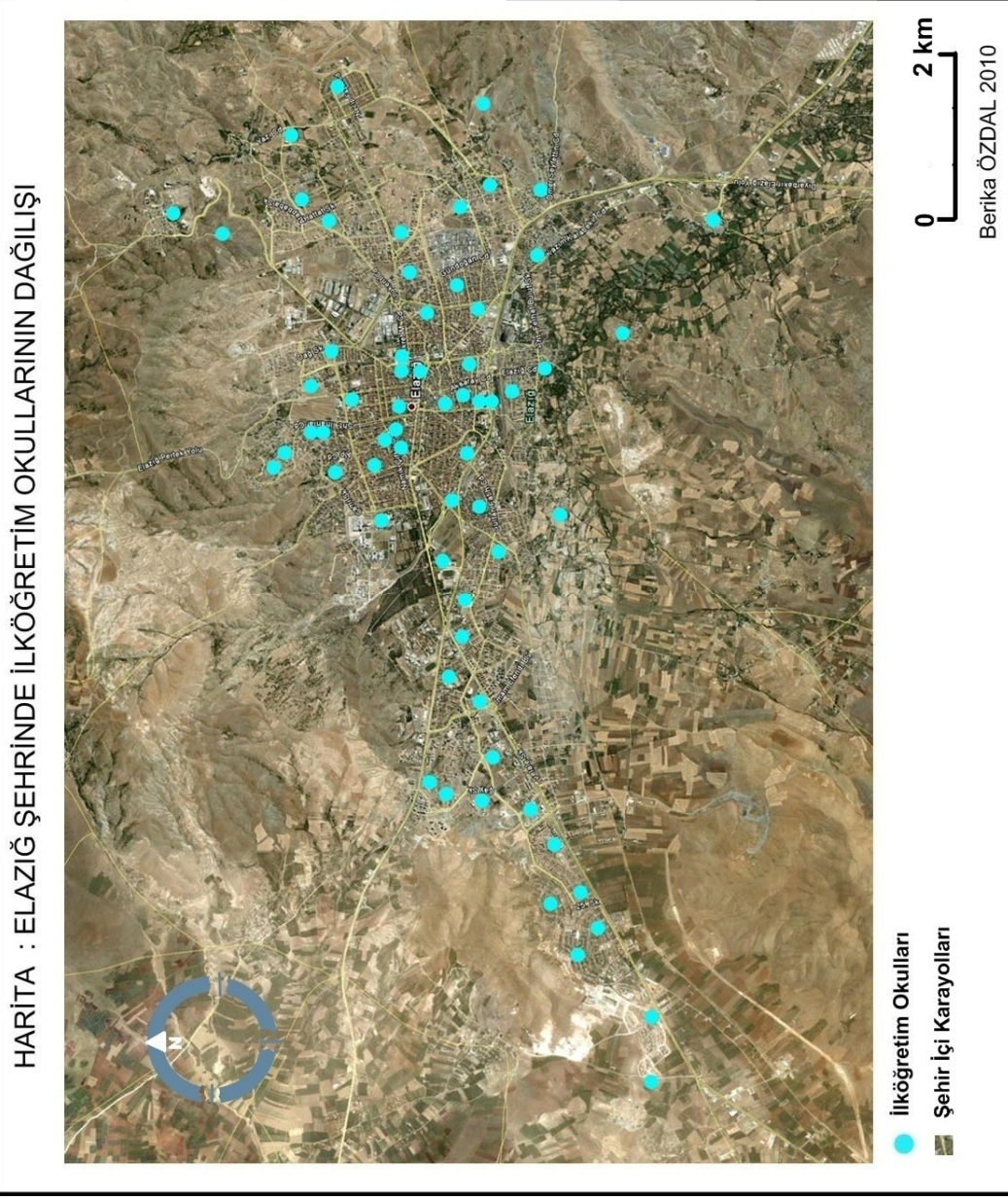
Mahalle Adı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen sayısı
Akpınar	1	1371	55
Aksaray	3	2067	108
Abdullahpaşa	8	3446	244
Cumhuriyet	6	2567	142
Çarşı	1	1411	55
Çatalçeşme	2	1137	60
Doğukent	2	1446	111
Esentepe	2	275	25
Fevziçakmak	2	505	42
Gümüşkavak	2	248	22
Harput	2	569	27
Hicret	1	149	13
Hilalkent	1	618	38
İcadiye	2	2978	115
İzzetpaşa	1	1682	73
Karşıyaka	1	708	32
Kızılay	2	702	44
Kırklar	1	1055	38
Kültür	1	743	31
Mustafapaşa	1	892	41
Olgunlar	1	928	39
Rızaiye	1	335	24
Rüstempaşa	1	1808	84
Sarayatik	3	1447	90
Salıbaba	1	638	25
Sanayi	2	3533	139
Sürsürü	3	3061	152
Ulukent	3	1964	86
Üniversite	2	2085	93
Yeni Mahalle	5	5661	263
Yıldızbağları	2	559	38
TOPLAM	66	46588	2349

Kaynak: Araştırma Sahası Envanterleri.

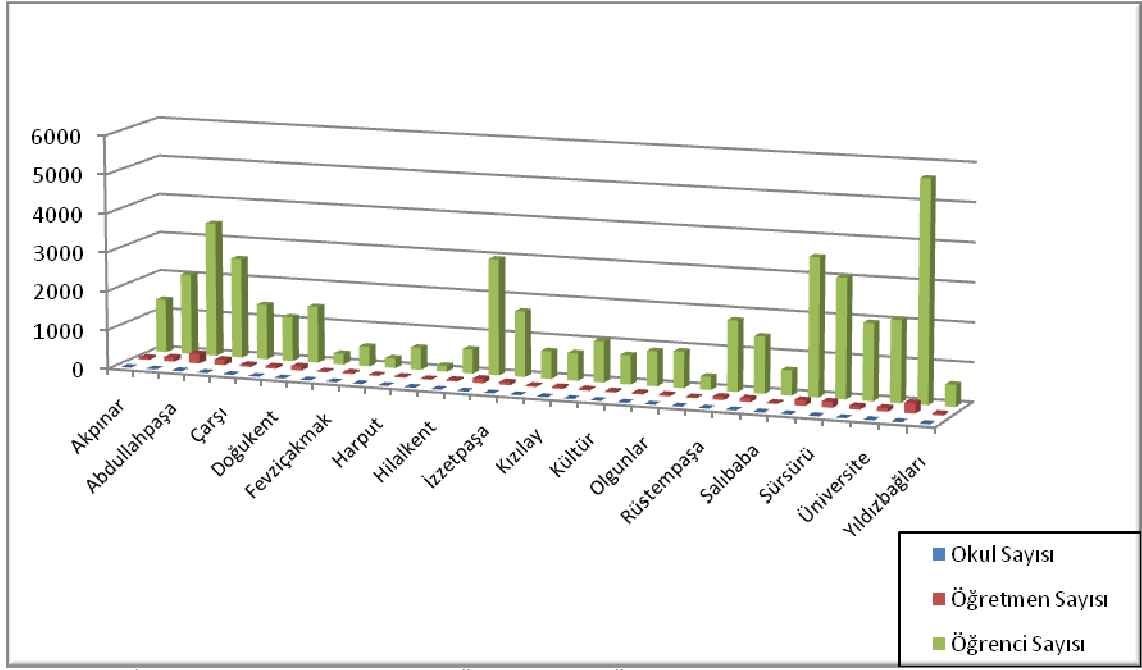
Elazığ şehrinde mahallelerin hemen hepsinde ilköğretim okulu bulunmaktadır. Şehre yeni katılan ve nüfusu az olan mahallelerde İlköğretim Okulu bulunmamakta, buralarda taşınmalı eğitim yapılmaktadır. Nüfusun fazla olduğu yerlerde ve özellikle merkezde ilköğretim okulu sayısı ve öğretmen sayısının fazla olduğunu söyleyebiliriz buna yeni gelişmekte olan şehrin batı kısmını ekleyebiliriz. Örneğin Abdullahpaşa mahallesinde 2'si özel,6'sı kamuya ait toplam 8, Cumhuriyet mahallesinde 6 adet, Sürsürü Mahallesinde 3 adet ilköğretim okulu bulunmaktadır.

Şehirdeki ilköğretim okullarında öğretmen ve öğrenci sayısına baktığımızda İcadiye, İzzet paşa ve Yeni Mahallenin toplam ilköğretim öğrencilerinin %22'ni, öğretmenlerinde %19'unu barındırdığını görürüz. Öğrenci yoğunluğunun burada fazla olmasının sebebi bu mahallelerin merkezde yer alması, eski ve köklü okulların burada bulunması gibi etkenlerdir.

Gümüşkavak, Harput, Hicret Mahalleleri (bkz.tablo 25ve27) gibi nüfusu az olan mahallerde okul, öğrenci ve öğretmen sayılarının düştüğünü görürüz. Harput'taki öğrenci yoğunluğunun sebebi ilköğretim çağ nüfusunun fazla olması değil Harput'ta bulunan özel Mustafa sabuncu ilköğretim Okulu nedeniyledir. Harput'ta öğrenim gören öğrencilerin %82,95'i özel, %17,05'i kamuya ait ilköğretim okullarında öğrenim görmektedir. Elazığ şehrinde İlköğretim kurumlarında öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ortalama 22'dir.Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı bakımından en fazla öğrenci, 32 öğrenci ile Abdullahpaşa'dadır. Gümüşkavak ve Hicret Mahalleleri'nde ise öğretmen başın düşen öğrenci sayısı 11 'dir. Okul başına düşen öğrenci sayısına baktığımızda, Rüstempaşa Mahallesi 1808 öğrenci ile en yoğun mahalledir. Öğretmen başına düşen öğrenci yoğunluğu ise 21'dir. 158833nüfuslu Rızaiye mahallesinde öğrenci azlığı dikkat çekmektedir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 14, okul başına düşen öğrenci sayısı ise 335'dir. Merkezde yer alan bu mahallede ki öğrencilerin daha çok Dumlupınar İlköğretim Okulu, Cumhuriyet İlköğretim okulu ve Mezre İlköğretim okulu gibi okulları tercih etmesinden kaynaklanmaktadır.

Harita 3: Elazığ Şehrinde İlköğretim Okullarının Dağılışı (2010).

Grafik 2 : İlköğretim Kurumları Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayılarının Mahallelere Dağılışı

5.1.3. Ortaöğretim

Elazığ şehrinde bulunan ilköğretim okulları, şehrin etki alanını genişletici bir özelliğe sahiptir. Özellikle merkeze bağlı köylerden ilçelerden ve yakın civar illerden pek çok öğrenci lise eğitimi almak için Elazığ şehrine gelmektedir. Yaptığımız anketler sonucunda Elazığ'a lise eğitimi almak için gelen öğrencilerin en fazla Palu, Karakoçan, Bingöl ve Tunceli'den geldikleri görülmektedir.

Elazığ şehrinde 38 adet ortaöğretim okulu bulunmaktadır. Bunlardan 27'si yani % 72'si genel liselerden, 11'i yani %28'i ise mesleki ve teknik liselerden meydana gelmektedir. Ortaöğretim kurumlarının sadece %11'lik kısmı özel iken %89'u devlete ait okullardır.

Şehirdeki 29238 ortaöğretim öğrencisinin %69'u genel liselerden %31'lik kısmı ise mesleki ve teknik liselerde öğrenim görmektedir. Tablo 28 ve 29 de görüldüğü gibi Elazığ'da orta öğretim okullaşma oranı yıllar itibariyle artış göstermektedir. 2009/2010 öğretim yılında orta öğretimde okullaşma oranı %80,8 e çıkmıştır. Orta öğretim kurumlarında okullaşma oranının en yüksek olduğu eğitim kurumları genel liselerdir. 2009/2010 öğretim yılında genel liselerin okullaşma oranı %55 mesleki ve teknik liselerin ise %25,8 olduğunu görmekteyiz. Elazığ'da Üniversiteye yerleşen öğrenci sayısının azlığı dikkate alınırsa mesleki ve teknik liseleri tercih eden öğrencilerin sayılarının artırılması için gereken tedbirlerin alınması gerekliliği ortaya

çıkılmaktadır. Fakat sadece mesleki ve teknik liselerden mezun olmak sorunu çözemeyeceğinden mezun öğrencilere istihdam imkânları hazırlanarak öğrenciler takip edilmelidir. Açılmış olan bu mesleki ve teknik liselerin kaynak israfının önüne geçebilmek için amaca ne kadar hizmet ettiği ortaya koyulabilmelidir

Orta öğretim kurumlarının mahallere dağılımına baktığımızda okulların genelde şehrin batı kesimlerinde toplandığını görürüz.38 adet orta öğretim kurumunun 19 âdeti Cumhuriyet, Abdullahpaşa, Sürsürü ve Üniversite mahallelerinde yer almıştır. Geriye kalan 19 adet orta öğretim kurumu ise özellikle şehrin merkezi mahallelerinde yer almaktadır. Harput mahallesinde yer alan 2 adet orta öğretim kurumu, özel okul olması nedeniyle yer seçiminde bu alan tercih edilmiştir. Bu okullardan biri düz Lise diğeri ise Fen Lisesidir (Tablo30).

2007/2008 öğretim yılı itibariyle Elazığ'da derslik başına düşen öğrenci sayısı 33,2'dir. Türkiye ortalaması ise 29'dur. Aynı öğretim yılı itibariyle öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Elazığ'da14,5'dir. Türkiye ortalaması ise 15'dir (tablo 31-32). Sayıların bu kadar düşük olmasında özellikle mesleki ve teknik liselerde öğrenci sayılarının az, öğretmen sayılarının ise fazla olması etkindir. Yine yeni açılan Anadolu Liseleri de bu sayıların düşmesine neden olmaktadır.

Tablo 28: Yıllar İtibari İle Elazığ İli Ortaöğretim Okullaşma Oranları

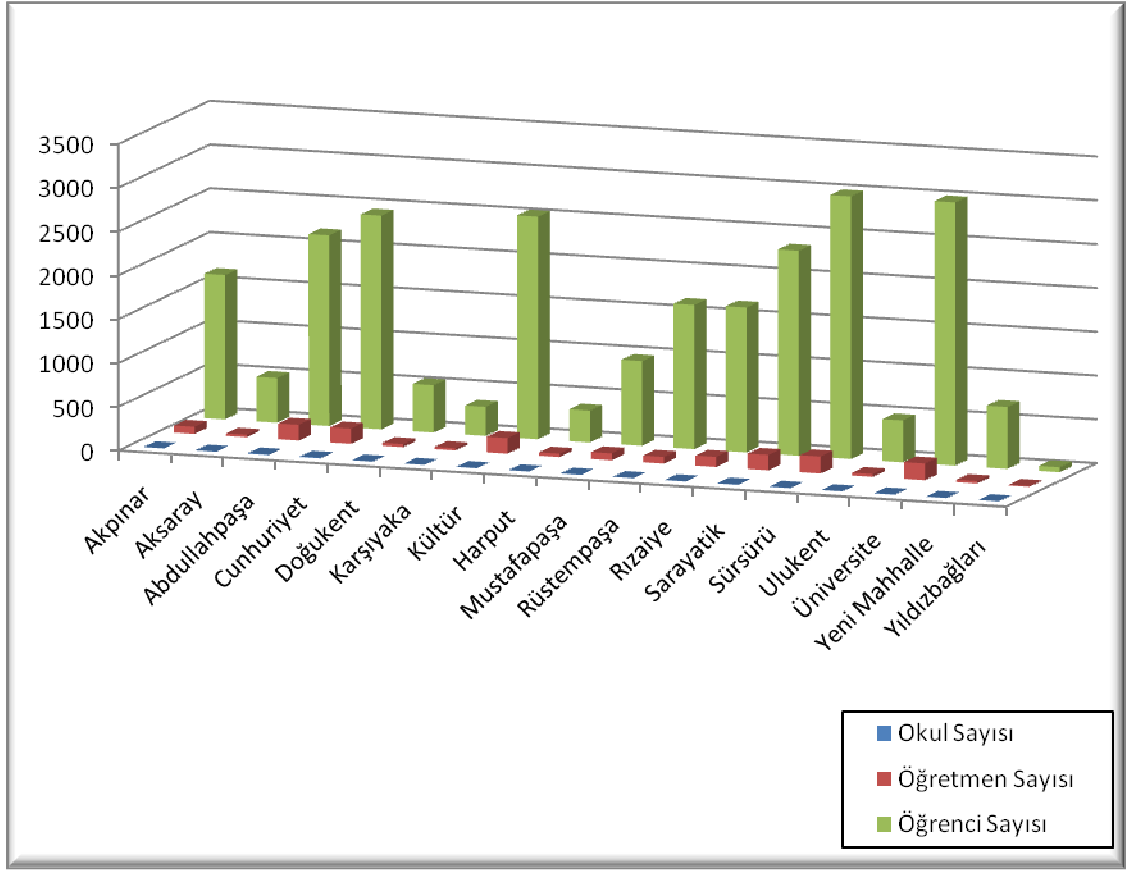
Eğitim Kademesi	Yaş Grubu	2003-2004 Öğretim Yılı %	2004-2005 Öğretim Yılı %	2005-2006 Öğretim Yılı %	2006-2007 Öğretim Yılı %	2007-2008 Öğretim Yılı %
Orta Öğretim	14-16	49,6	50,1	55,3	56,8	63,3

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları.

Tablo 29: Elazığ Şehri Ortaöğretim Çağ nüfusu ve Okullaşma Oranları

Okul Türü	2007 - 2008			2008 - 2009			2009 - 2010		
	Çağ Nüfusu	Sistemdeki Öğrenci	Okullaşma %	Çağ Nüfusu	Sistemdeki Öğrenci	Okullaşma %	Çağ Nüfusu	Sistemdeki Öğrenci	Okullaşma %
Orta Öğretim	30190	25812	85,5	40927	25886	63,2	40927	33081	80,8

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları.

Grafik 3: Ortaöğretim Kurumları Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayılarının Mahallelere Dağılışı

Tablo 30: Elazığ Şehrinde Ortaöğretim Kurumlarının Mahallelere Dağılımı.

Mahalle Adı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı
		E	K	T	
Akpınar	1	763	887	1650	81
Aksaray	1	294	240	510	28
Abdullahpaşa	7	1341	837	2178	180
Cunhuriyet	6	1304	1137	2441	174
Doğukent	1	329	213	542	34
Karşıyaka	1	226	106	332	26
Kültür	3	678	1864	2542	179
Harput	2	235	129	364	38
Mustafapaşa	2	445	523	968	79
Rüstempaşa	1	838	808	1646	77
Rızaiye	2	1211	443	1654	115
Sarayatık	2	1900	440	2340	175
Sürsürü	3	2048	950	2998	195
Ulukent	1	141	337	478	32
Üniversite	3	1395	1609	3004	190
Yeni Mahalle	1	323	384	707	27
Yıldızbağları	1	45	12	57	9
TOPLAM	38	13516	10919	24435	1639

Kaynak: Araştırma Sahası Envanterleri.

Tablo 31: 2007 – 2008 Öğretim Yılı Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları

Eğitim Kademesi	Elazığ	Türkiye
Ortaöğreti	33,2	29

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

Tablo 32: 2007 – 2008 Öğretim Yılı Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayıları

Eğitim Kademesi	Elazığ	Türkiye
Ortaöğretim	14,5	15

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

Tablo 33: Yatılı ve Pansiyonlu Okullar ve Kapasite Kullanım Durumu (Merkez)

Yatılı Pansiyonlu Okulun Adı	Yatak Kapasitesi	Yatılı Pansiyon Öğrenci Sayısı	Kapasite Kullanımı %
Elazığ Anadolu Lisesi	144	144	100
Mehmet Koloğlu And. Lisesi	120	66	55
Elazığ Lisesi	120	120	100
Hıdır Sever Lisesi	240	240	100
Ahmet Kabaklı And. Öğrt. Lisesi	240	107	77,9
Kaya Karakaya Fen Lisesi	168	99	58,9
And. İmam Hat. Lis.	250	250	100
Öğrt. S.Avar Kız Meslek Lisesi	150	150	100

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

Tablo 34: 2007-2008 Öğretim Yılı Ortaöğretim Özel Öğrenci Yurtları ve Öğrenci Sayıları

No	Yurdun Adı	Hizmet Türü	Kalan Öğrn. Sayısı
1	Özl. Altınçevre Kız Öğrenci Yurdu	Ortaöğretim	19
2	Özl. Aksaray Erkek Öğrenci Yurdu	Ortaöğretim	38
3	Özl. Erkan Fırat Kız Öğrenci Yurdu	Ortaöğretim	35
4	Özl. Bahçelievler Öğrenci Yurdu	Ortaöğretim	152

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

5.1.4. Genel Liseler

Genel Liseler temel eğitimden sonra en az 4 yıllık eğitim-öğretim hizmeti veren öğrencileri hayata ve yükseköğretime hazırlayan okullardır.

Elazığ şehrinde toplam 26 adet genel lise bulunmaktadır. Bu okullarda 15440 öğrenci öğrenim görmektedir. Öğrencilerin %99'u devlete ait liselerde, %1'i ise özel liselerde öğrenim görmektedir. Elazığ şehrinde 26 adet genel lisenin %85'i devlete %15'i ise özel sektöre aittir.

Genel liselere devam eden öğrencilerin yarısından fazlasını erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Kız öğrenciler ise %44'lük kısmı oluşturmaktadır.

Tablo 35: Elazığ Şehri Genel Liseler Okullaşma Oranları (%)

Eğitim Kademesi	Yaş Grubu	2003-2004 Öğretim Yılı	2004-2005 Öğretim Yılı	2005-2006 Öğretim Yılı	2006-2007 Öğretim Yılı	2007-2008 Öğretim Yılı
Genel Lise	14-16	49,6	50,1	55,3	56,8	63,3

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

Tablo 36: Elazığ Şehri Genel Liseler Çağ Nüfusu ve Okullaşma Oranları

Okul Türü	2007-2008			2008- 2009			2009-2010		
	Çağ Nüfusu	Sistemdeki Öğrenci	Okullaşma %	Çağ Nüfusu	Sistemdeki Öğrenci	Okullaşma %	Çağ Nüfusu	Sistemdeki Öğrenci	Okullaşma %
Genel Lise	30190	19109	63,3	40927	18356	44,9	40927	22547	55,1

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

Tablo 37: Elazığ Şehrinde Genel Liselerin Mahallelere Dağılımı

Mahhale Adı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı
		E	K	T	
Akpınar	1	763	887	1650	81
Aksaray	1	294	240	510	28
Abdullahpaşa	5	755	475	1230	119
Cunhuriyet	6	1304	1137	2441	174
Doğukent	1	329	213	542	34
Karşıyaka	1	226	106	332	26
Kültür	2	678	1864	2542	179
Harput	2	235	129	364	38
Mustafapaşa	1	49	63	112	10
Rüstempaşa	1	838	808	1646	77
Rızaiye	1	404	298	702	46
Sarayatik	1	839	427	1260	66
Sürsürü	1	727	620	1347	61
Üniversite	2	1395	1609	3004	190
Yeni Mahhalle	1	323	384	707	27
TOPLAM	27	9159	9260	18389	1156

Kaynak: Araştırma Sahası Envanterleri.

Tablodan görüldüğü gibi Elazığ şehrinde genel liselerin en fazla olduğu mahalle Cumhuriyet ve Abdullahpaşa Mahalleleridir. Özellikle yeni açılan sınavla öğrenci alan okullar burada toplanma eğilimindedir. Bakanlığın uygulamaya koyduğu Eğitim vadisi oluşumu, Elazığ'da şehrin batı kemsinde oluşturulmaya çalışılmaktadır. Önceden okullaşmada bir saçılma hâkimken bugün toplulaşma eğilimi gözlenmektedir. Fakat yapılan bu toplulaşma çalışmalarında da okul eklentilerine önem verilmediği

gözlenmektedir. Hâlbuki öğrenci ve öğretmenlerin büyük çoğunluğu özellikle liselerin kampüs şeklinde fakat her türlü ihtiyaca cevap verebilecek eklentilerinin olmasını istemektedirler. Okulların özellikle şehrin batı kesimlerinde toplulaştırılması eğilimine, nüfusun buralarda yoğun olmasına paralel psikolojik etkilerde katkı sağlamaktadır.

Elazığ şehrinde ilköğretim okulları yoğunlukla okulun bulunduğu yerin yakın çevresinde oturan çocuklara eğitim hizmeti verirken liselerde durum böyle değildir. Birçok lise okulun bulunduğu yakın yerin, yakın çevresi dışında etraftaki veya daha uzak mahallelerden gelen gençlerde eğitim hizmeti sunmaktadır. Yani öğrenciler lise eğitimi almak için kendisine uzak olan liselere de gidebilmektedir. Bu durumun ilköğretimden çok ortaöğretimde ortaya çıkması veya başka bir deyişle; insanların ilköğretim için çocuklarını genellikle ikamet ettikleri mahallelerde bulunan okullara verirken lise eğitimi için daha uzaktaki okullara göndermesi öncelikle yüksek öğretime veya meslek hayatına daha iyi hazırlayabilme kaygısıyla ilgilidir. Çünkü lise çağındaki bireyler artık gelecekleri için önemli kararlar almak zorunda olduklarından, planlarında yer alan yüksek öğretimi ya da mesleği düşünerek kendilerine en uygun liseyi seçmekte ve ona devam etmektedirler. Bu durum da şehirde trafik sorununu artırmaktadır.

Genel liselerin dağılışı haritasına baktığımızda liselerin şehre homojen bir şekilde dağılmadığını söyleyebiliriz. Özellikle Yunus Emre Bulvarı ve onun üst kesimlerinde hiç lise olmadığı görülmektedir. Atatürk Lisesi baz alındığında Yeni mahalle, İzzetpaşa, Rızaiye, Fevziçakmak, Mustafapaşa, Yıldızbağları, Esentepe, İcadiye ve Kırklar mahallelerine kadar olan hatta sadece yeni açılan Cumhuriyet Lisesi, Mustafapaşa mahallesindeki Cumhuriyet Anadolu Lisesi, Rızaiye mahallesindeki Elazığ Anadolu Lisesinden başka lise yoktur. Cumhuriyet Lisesinin yeni açıldığı dikkate alınırsa buradaki öğrenciler Atatürk Lisesi veya Mehmet Akif Ersoy Lisesine gitmekteydiler. Bu coğrafi alanda saydığımız liselerden iki tanesi sınavla öğrenci aldığından burada yaşayan büyük nüfus, şehrin muhtelif yerlerindeki Liselere gitmektedir. Yine bu coğrafi alanda lise düzeyinde kurulmuş olan engelli bireyler için Hazar İş Okulu bulunmaktadır. Yine Büyük bir nüfusu barındıran Aksaray ve çevresin de bir tane genel lisenin olması yetersizdir. Doğukent ve Karşıyaka mahalleri arasındaki coğrafi mesafenin büyüklüğü dikkate alınırsa bu alanda da iki adet lisenin ihtiyacı karşılamadığını söyleyebiliriz. Öğrenci başına düşen okul ve öğretmen başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında, Abdullahpaşa mahallesinin öğretmen başına düşen

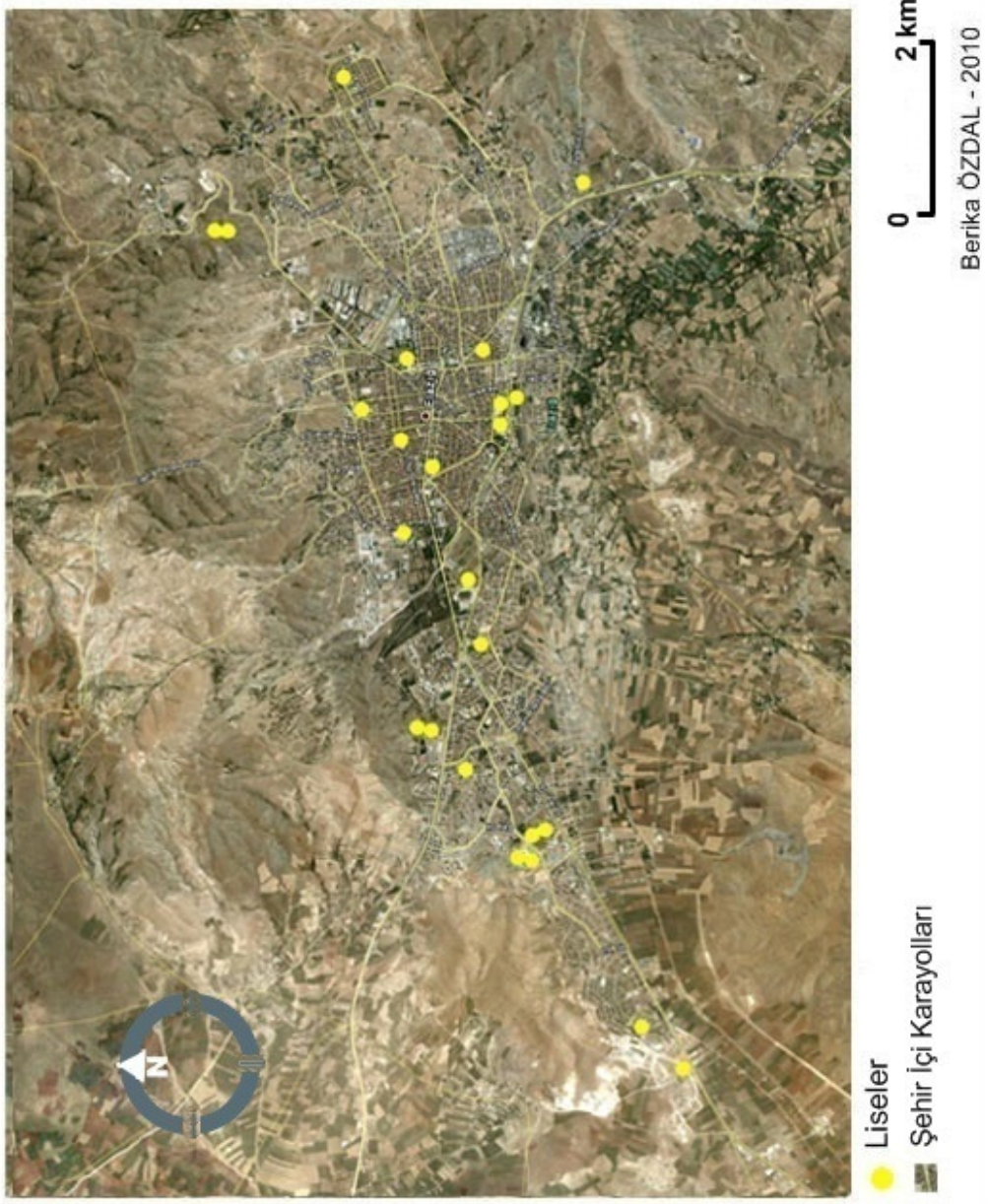
öğrenci sayısının10, okul başına düşen öğrenci sayısının ise 246 olduğunu görülür. Cumhuriyet mahallesinde bu oran okul başına 406 öğrenci, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise14 olarak karşımıza çıkar. Burada öğretmen ve öğrenci sayılarının düşmesinin temel sebebi okul ve öğretmen sayılarının fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Okul başına düşen öğrenci sayısının en yoğun olduğu mahalle Akpınar, Rüstempaşa, Üniversite, Kültür, Sürsürü ve Sarayatık mahalleleridir. Bu mahallerde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı yoğunluğu diğer mahallelere göre fazladır. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ortalama 20 öğrencidir. Öğretmen başına düşen öğrenci yoğunluğunun en fazla olduğu mahalle 26 öğrenci ile Yeni mahalledir. Yine öğrenci yoğunluğunun en az olduğu mahallerden bir tanesi ise Karşıyaka mahallesidir. Haritaya baktığımızda liselerin şehre homojen bir şekilde dağılmadığını ve etki sahasının ilköğretim okullarından farklı olduğunu söyleyebiliriz. Bunun nedenlerini şöyle açıklanabilir.

1-Genel lise sayılarının ilköğretim okullarına kıyasla daha az olması. Bu nedenle Şehrin muhtelif yerlerinde bulunan okullarda öğrenci ve öğretmen sayıları artmaktadır.

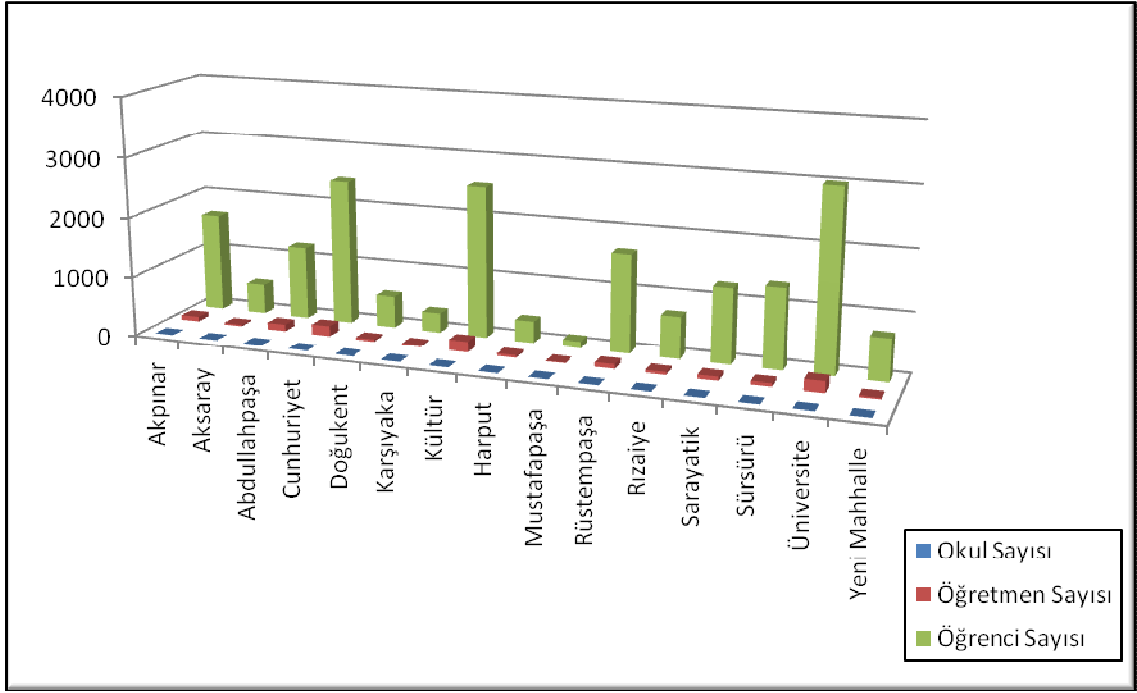
2-Özellikle sınavla öğrenci alan yeni okulların şehrin batı kesimlerinde kurulması bu alanlarda öğrenci ve öğretmen sayılarının olması gerekenden daha fazla görülmesine neden olmaktadır.

3-Liselerin kuruluşunda şehrin nüfusu ve yerleşme dokusu, öğrenci sayıları dikkate alınmamış bazı noktalar seçilerek okullar kurulmuş dolayısıyla bu alanlarda yine öğrenci ve öğretmen sayılarının artmasına neden olmuştur.

HARİTA : ELAZIĞ ŞEHİRİNDE GENEL LİSELERİN DAĞILIŞI

Harita 4 : Elazığ Şehrinde Genel Liselerin Dağılışı (2010).

Grafik 4 : Genel Liseler Okul Öğretmen ve Öğrenci Sayılarının Mahallelere Dağılışı.

5.1.5. Mesleki ve Teknik Liseler

Sekiz yıllık temel eğitimin ardından en az dört yıllık eğitim- öğretim programı uygulayan öğrencileri belli bir meslek veya teknik alanda iş hayatına ya da yüksek öğretime hazırlayan lise dengi okullardır.

Özellikle bizim ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde liseden mezun olup iş ve meslek hayatına atılmış gençlerin olması ülkenin ekonomisi açısından daha önemlidir. Fakat son yıllarda ülkemizde mesleki ve teknik liselere gereken önemin verilmemesi sonucu bu okullar öğrenci kaybetmektedir.

Elazığ şehrinde bulunan 11 adet mesleki ve teknik lisenin tamamı devlete aittir. Bu liselerde açılan Anadolu kısmı ve iki yıllık sınavsız yükseköğretime geçiş öğrenci sayılarını bir nebze artırmıştır.

Tablo 38: Elazığ Şehrinde Mesleki ve Teknik Lise Okullaşma Oranları (%)

Eğitim Kademesi	Yaş Grubu	2003-2004 Öğr. Yılı	2004-2005 Öğr. Yılı	2005-2006 Öğr. Yılı	2006-2007 Öğr. Yılı	2007-2008 Öğr. Yılı
Mesleki ve Tek. Lise	14-16	11,3	13,3	14,3	15,5	22,2

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

Tablo 39: Elazığ Şehri Mesleki ve Teknik Lise Çağ Nüfusu ve Okullaşma Oranları

Okul Türü	2007-2008 Öğr. Yılı			2008-2009 Öğr. Yılı			2009-2010 Öğr. Yılı		
	Çağ Nüfusu	Sistemdeki Öğrenci	Okullaşma %	Çağ Nüfusu	Sistemdeki Öğrenci	Okullaşma %	Çağ Nüfusu	Sistemdeki Öğrenci	Okullaşma %
Mesleki ve Tek. Lise	30190	6703	22,2	40927	7530	18,4	40927	10544	25,8

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

Son yıllarda kız öğrencilerinde mesleki ve teknik liseleri seçtiklerini söyleyebiliriz. Tablo 39 de görüldüğü gibi Mesleki ve Teknik Liselerde okullaşma oranı 2007/2008 öğretim yılında %22,2 iken bu oran 2008/2009 yılında katsayı tereddütleri ile azalmış fakat bu tereddütlerin giderilmesiyle az da olsa öğrenci sayısı artarak 2009/2010 öğretim yılında %25,8 e çıkmıştır. Sarayatik mahallesinde kız öğrencilerin sayısı oldukça düşüktür. Bunun sebebi buradaki meslek lisesinin endüstri meslek lisesi olmasıdır. Özellikle teknik ve Endüstri Meslek Liseleri dışındaki tüm mesleki ve teknik liselerde kız öğrenciler yoğun olarak bulunmaktadır.

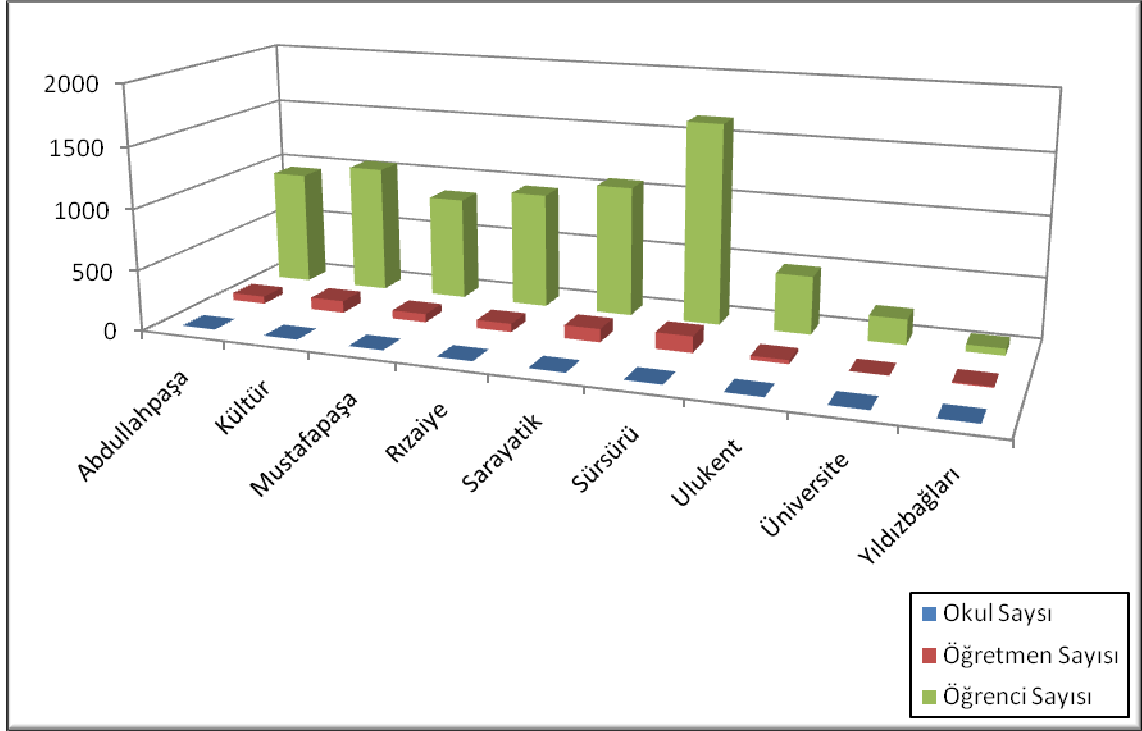
Tablo 40: Elazığ Şehrinde Mesleki ve Teknik Liselerin Mahallelere Dağılımı

Mahhale Adı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı
		E	K	T	
Abdullahpaşa	2	708	418	1126	78
Kültür	1	0	1056	1056	99
Mustafapaşa	1	390	460	850	69
Rızaiye	1	807	145	952	69
Sarayatik	1	1061	13	1074	109
Sürsürü	2	1321	330	1651	134
Ulukent	1	141	337	478	32
Üniversite	1	94	115	209	1
Yıldızbağları	1	45	12	57	9
TOPLAM	11	4567	2886	7453	600

Kaynak: Araştırma Sahası Envanterleri.

Mahallelere göre mesleki ve teknik liselerin dağılımına baktığımızda bu okulların şehir merkezindeki mahallelerde toplandığını söyleyebiliriz. 11 adet mesleki ve teknik lisenin 4 adedi Sürsürü ve Abdullahpaşa mahallelerinde bulunmaktadır(bkz.tablo 40). İMKB And.Meslek Lisesi, Necip Güngör Kısaparmak Ticaret Meslek Lisesi ve Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi dışındaki tüm mesleki ve teknik liseler kuruluş tarihi eski olan liselerdir.Mesleki ve teknik liselerde okul başına düşen öğrenci yoğunluğunun en fazla

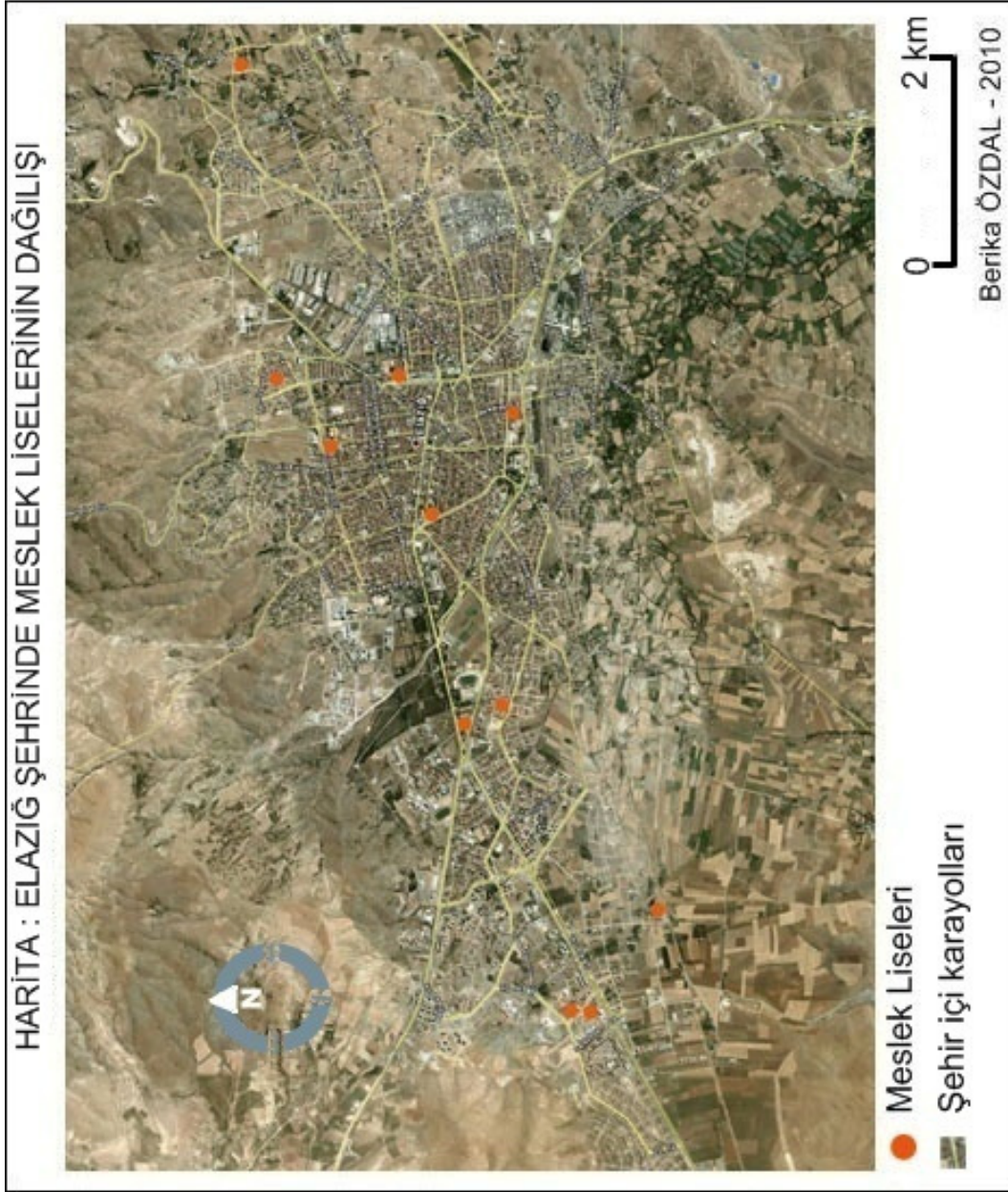
olduğu mahalleler 1074 ile Sarayatık mahallesi, 1056 ile Kültür mahallesi, 952 öğrenci ile Rızaiye mahallesidir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ortalama 12'dir. Diğer eğitim kurumlarıyla kıyasladığımızda öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en az olduğu eğitim kurumlarıdır. Üniversite mahallesinde bulunan Necip Güngör Kısaparmak And. İletişim Meslek Lisesinin Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının 209 olması bu okulun yeni açılması ve 2007/2008 öğretim yılında kadrolu öğretmen sayısının 1 adet olması nedeniyledir. Okul, öğretmen ihtiyacını diğer okullardan görevlendirme ile karşılamaktadır.

Grafik 5 : Mesleki ve Teknik Liseler Okul Öğretmen ve Öğrenci Sayılarının Mahallelere Dağılışı.

Mesleki ve teknik liseler şehir merkezine yakın nüfus yoğunluklarının çok olduğu yerlerde kurulmuşlardır. Mesleki ve teknik liselerin Elazığ şehrinde dağılışı haritasına baktığımızda Meslek liselerinin şehrin merkezinin batı, kuzey ve güney kesimlerinde bulunan mahallelerde kurulduğu, şehrin doğu kesimine özellikle Sanayi, Salıbaba, Kızılay, Karşıyaka, Yazıkonak, Aksaray gibi şehrin doğusuna hitap edebilecek mesleki ve teknik lisenin olmadığı dikkat çekmektedir. Şehirde kurulmuş olan iki adet Ticaret Meslek Lisesi'de şehrin batı kesimlerinde bulunmaktadır. Özellikle şehrin doğu kesimlerindeki yakın ilçe ve beldelerden mesleki eğitim almak için öğrenciler yoğun olarak Elazığ'a gelmektedir. Şehirde bulunan üç adet endüstri meslek lisesi merkezde ama şehre homojen dağılmıştır. Fakat yine Ticaret meslek lisesinde olduğu gibi Endüstri meslek lisesi de şehrin doğu kesimlerinde yerini almamıştır.

Organize sanayi bölgesinin ve sanayi kuruluşlarının şehrin doğu kesiminde olduğu düşünülecek olursa buradaki eksiklik daha da fazla hissedilir. Ayrıca şehrin bu coğrafi alanında yer alan işletmelerin ihtiyaç duyduğu teknik elemanı yetiştirecek Meslek Liselerinin ilgili bölüm ve dallarının açılmasıyla Okul-İşletme işbirliği ile öğrencilerin gerekli yeterliliği aratacağı gibi öğrendiği kavramları günlük ve iş yaşamında kullanabilmesi için öğrenilen kavramlar ile bu kavramların kullanılacağı ortamlar arasında ilişki kurulması sağlanacaktır. Başka bir deyişle öğrenci yeni bilgilerini, bildiği ve koşullarını anladığı bir çevre ile ilişki kurarak öğrenecektir. Üretimde önemli bir yeri olan özel makine ve cihazların, okullara alınma koşullarının zor olması, bazı makine ve cihazların çok pahalı olup, çok kısa zamanda değerini yitirmesi ve bu makine cihazları okullarda kullanacak eleman yetersizliği göz önüne alınırsa okul-işletme işbirliğinin ne denli önemli ve zorunlu hale geldiği çağımızda bu tür okulların kurulma aşamasında yer seçiminde işletmelere yakın yerlerin tercih edilmesi daha uygun olacaktır.

Harita 5: Elazığ Şehrinde Meslek Liselerinin Dağılışı (2010).

5.1.6. Yükseköğretim

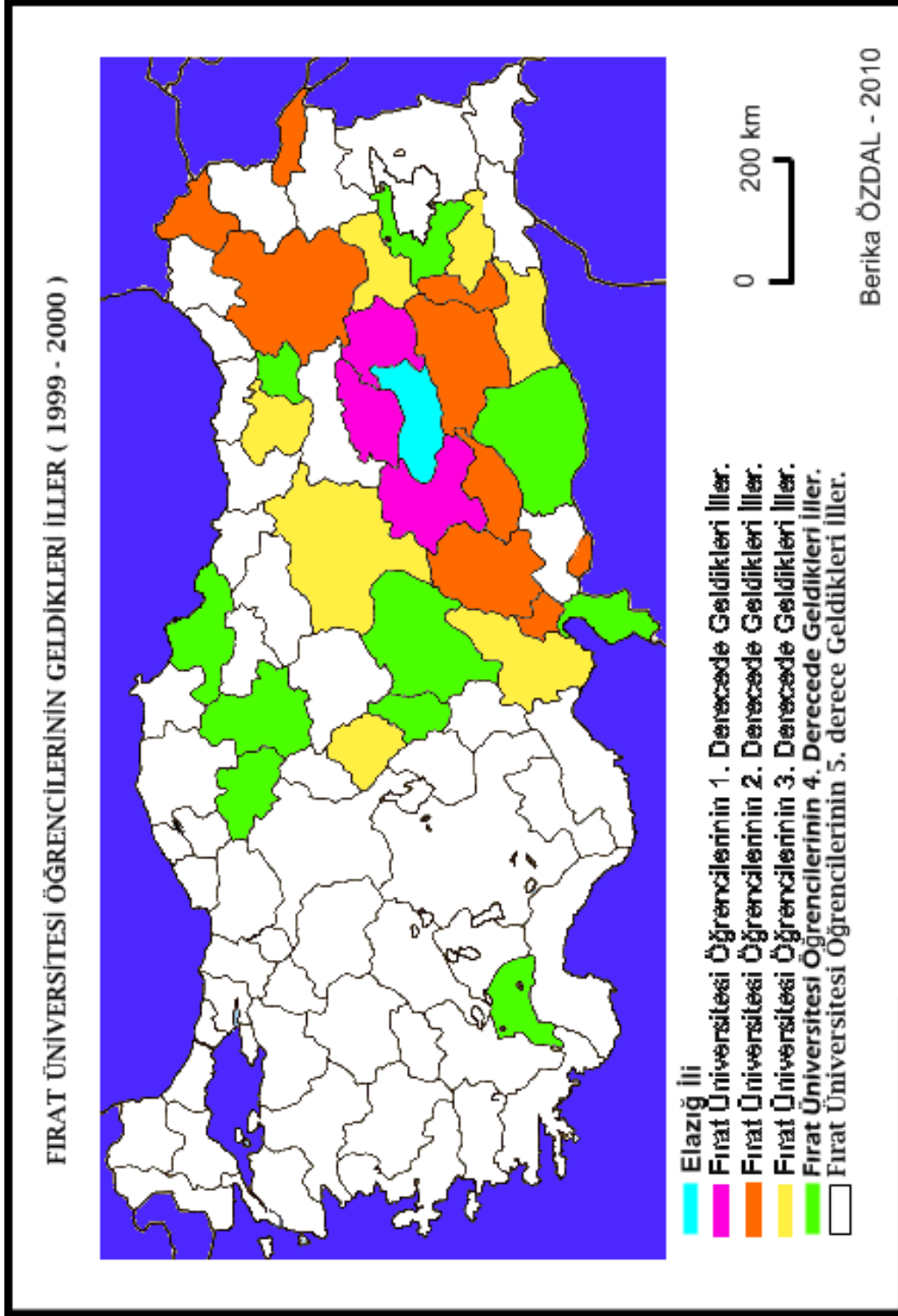
Orta dereceli okullara Türkiye’de hemen her şehirde tesadüf edilmektedir. Hâlbuki yüksek okullar ve üniversiteler nisbeten büyük merkezlerde mevcuttur.(Göney1995:97). Bugün, ülkemizin tüm il merkezlerinde bir tane üniversite bulunmaktadır. Fakat bu üniversiteler öğretim açısından eşit kalitede değildir. Kimi üniversitelerde eğitim, yeterli öğretim elemanı ve teknik donanım ile sağlıklı bir şekilde verilirken kimilerinde ise, bu durum söz konusu olmamaktadır.

Elazığ’da kurulan ve 2547,2809 ve 3389 sayılı kanunlar ile bugünkü hüviyetini kazanan Fırat üniversitesinin kuruluşu 1975 yılına dayanmaktadır. Kuruluşu 01.04.1975 tarih ve 1873 sayılı kanunla gerçekleştirilen üniversitenin ilk fakültesi olan Veteriner Fakültesi, 1970 yılında Ankara Üniversitesi’ne bağlı olarak açılmıştır. Daha sonra, Fen ve Edebiyat Fakültesinin ilavesiyle 1975 öğretim yılına üç fakülte ile başlamıştır.(Elazığ Projesi 1999:128) Halen on fakülte, on bir yüksekokul(Veteriner, Mühendislik, Fen-Edebiyat, Su Ürünleri, Teknik Eğitim, Tıp, İlahiyat, İletişim, Eğitim, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi) 11 Yüksekokul (Beden Eğitimi ve Spor, Elazığ Sağlık, Sağlık hizmetleri, Teknik Bilimler, Sosyal Bilimler, Keban, Sivrice, Maden Yüksekokulu) Üç enstitü ve Araştırma Merkezi ile eğitim vermektedir. Halen üniversitede 1523 akademik personel,(214 profesör, 163 doçent, 345 yardımcı doçent, 85 öğretim görevlisi, 30 uzman, 636 araştırma görevlisi ve 50 okutman) görev yapmaktadır. Toplam öğrenci sayısı ise 237382’dir.

Ülkemizde ve dünyanın birçok ülkesinde yükseköğretim talebi tümüyle karşılanamamaktadır. Ülkemizde yükseköğretimde okullaşma oranı, Örgün Eğitim dikkate alındığında %9,6, Açık öğretim ile beraber %15,3’dür. Bu rakam, gelişmiş ülkelerde %25-30 civarındadır(Elazığ Projesi 1999:132).Özellikle Fırat Üniversitesinin artan bu talebe cevap verebilecek şekilde yapılandırılması gerekmektedir.

Elazığ şehrinde eğitim fonksiyonu tatil zamanlarında ortaya çıkmaktadır. Özellikle üniversiteye yakın alanlardaki kafe, lokanta, oyun alanları gibi yerler tatil zamanlarında kapanma noktasına gelmekte, okulun açılmasıyla beraber buralar yeniden canlanmaktadır.

Elazığ şehrindeki Fakülte ve Yüksekokullarda toplam 23738 öğrenci öğrenim görmektedir.

Harita 6: 1999- 2000 Yılı Fırat Üniversitesi Öğrencilerinin Geldiklerini İller Yoğunluğu.

Tablo 41: Fırat Üniversitesi Öğrencilerinin Geldikleri İllere Göre Dağılımları.

İller	2000	Öğrenci Öğrenci. Sayısı	İl Nüfusuna Oranı	İller	2000	Gelen Öğrenci Sayısı	İl Nüfusuna Oranı
Adana	1 880 398	302	0,16	Konya	2 208 563	133	0,06
Adıyaman	654 178	195	0,30	Kütahya	660 756	31	0,05
Afyon	819 414	66	0,08	Malatya	884 118	845	0,96
Ağrı	538 272	38	0,07	Manisa	1 246 050	84	0,07
Amasya	367 278	35	0,10	K.Maraş	1 035 089	254	0,25
Ankara	3 887 844	119	0,03	Mardin	713 874	123	0,17
Antalya	1 524 142	51	0,03	Muğla	664 228	23	0,03
Artvin	210 032	16	0,08	Muş	458 256	87	0,19
Aydın	924 889	58	0,06	Nevşehir	310 239	34	0,11
Balıkesir	1 090 252	57	0,05	Niğde	356 185	31	0,09
Bilecik	185 493	8	0,04	Ordu	922 222	58	0,06
Bingöl	257 158	191	0,74	Rize	389 357	28	0,07
Bitlis	381 983	41	0,11	Sakarya	755 980	24	0,03
Bolu	265 875	13	0,05	Samsun	1 279 064	129	0,10
Burdur	258 627	25	0,10	Siirt	260 794	49	0,19
Bursa	2 130 744	57	0,03	Sinop	241 175	10	0,04
Çanakkale	449 261	15	0,03	Sivas	779 054	148	0,19
Çankırı	263 393	29	0,11	Tekirdağ	604 689	9	0,01
Çorum	631 993	65	0,10	Tokat	852 132	68	0,08
Denizli	858 676	68	0,08	Trabzon	1 009 041	84	0,08
Diyarbakır	1 386 394	364	0,26	Tunceli	94 415	467	4,95
Edirne	384 950	7	0,02	Şanlıurfa	1 455 261	206	0,14
Elazığ	586 361	4917	8,39	Uşak	335 276	24	0,07
Erzincan	307 734	83	0,27	Van	892 072	84	0,09
Erzurum	934 266	112	0,12	Yozgat	710 605	63	0,09
Eskişehir	696 215	45	0,06	Zonguldak	662 174	38	0,06
Gaziantep	1 298 806	234	0,18	Aksaray	413 441	31	0,07
Giresun	551 150	48	0,09	Bayburt	100 681	10	0,10
Gümüşhane	190 580	29	0,15	Karaman	251 060	33	0,13
Hakkari	216 790	7	0,03	Kırıkkale	383 882	28	0,07
Hatay	1 293 835	232	0,18	Batman	467 799	94	0,20
Isparta	483 502	44	0,09	Şırnak	328 833	23	0,07
İçel	1 658 145	223	0,13	Bartın	202 902	14	0,07
İstanbul	9 822 210	36	0,00	Ardahan	141 335	39	0,28
İzmir	3 304 379	65	0,02	Iğdır	173 554	20	0,12
Kars	333 054	44	0,13	Yalova	162 232	4	0,02
Kastamonu	398 253	24	0,06	Karabük	234 123	18	0,08
Kayseri	1 095 693	126	0,11	Kilis	114 837	35	0,30
Kırklareli	315 211	8	0,03	Osmaniye	468 450	105	0,22
Kırşehir	266 897	45	0,17	Düzce	299 837	13	0,04
Kocaeli	1 181 086	10	0,01	TÜRKİYE	67 809 048	11753	0,17

Kaynak:1999-2000 Öğretim Yılı F.Ü. Öğrenci İşleri Verileri Kullanılmıştır.

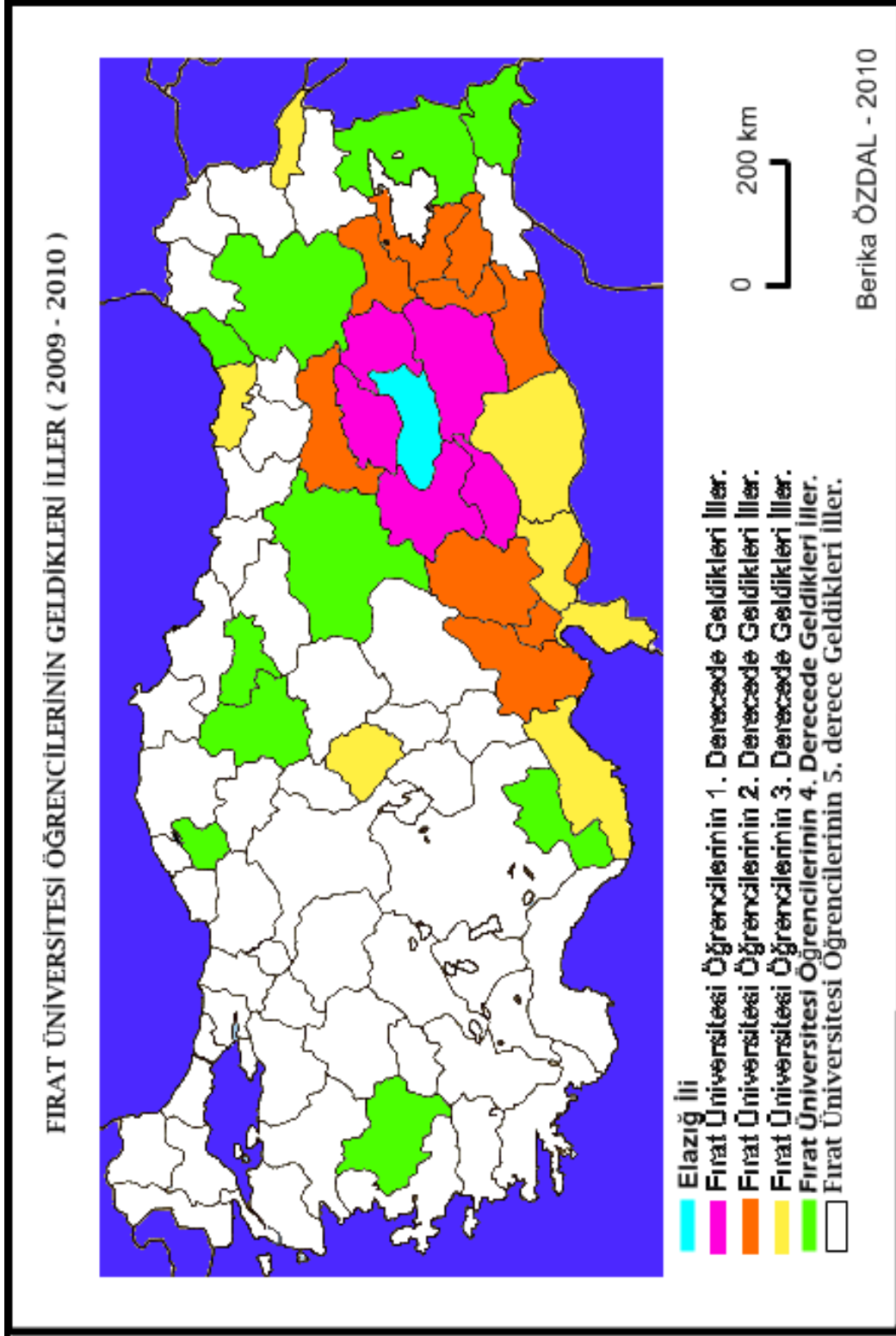
Tablo 42: Fırat Üniversitesi Öğrencilerinin Geldikleri illere Göre Dağılımları.

İller	2009	Gelen Öğrenci Sayısı	İl Nüfusuna Oranı	İller	2009	Gelen Öğrenci Sayısı	İl Nüfusuna Oranı
Adana	2.062.226	658	0,32	Konya	1.992.675	192	0,10
Adıyaman	588.475	391	0,66	Kütahya	571.804	47	0,08
Afyon	701.326	45	0,06	Malatya	736.884	1385	1,88
Ağrı	537.665	52	0,10	Manisa	1.331.957	219	0,16
Amasya	324.268	62	0,19	K.Maraş	1.037.491	443	0,43
Ankara	4.650.802	425	0,09	Mardin	737.852	219	0,30
Antalya	1.919.729	119	0,06	Muğla	802.381	61	0,08
Artvin	165.580	10	0,06	Muş	404.484	192	0,47
Aydın	979.155	93	0,09	Nevşehir	284.025	35	0,12
Bahçeşehir	1.140.085	87	0,08	Niğde	339.921	40	0,12
Bilecik	202.061	12	0,06	Ordu	723.507	94	0,13
Bingöl	255.745	308	1,20	Rize	319.569	59	0,18
Bitlis	328.489	104	0,32	Sakarya	861.570	72	0,08
Bolu	271.545	31	0,11	Samsun	1.250.076	151	0,12
Burdur	251.550	25	0,10	Siirt	303.622	112	0,37
Bursa	2.550.645	321	0,13	Sinop	201.134	11	0,05
Çanakkale	477.735	31	0,06	Sivas	633.347	117	0,18
Çankırı	185.019	14	0,08	Tekirdağ	783.310	43	0,05
Çorum	540.704	80	0,15	Tokat	624.439	19	0,03
Denizli	926.362	85	0,09	Trabzon	765.127	193	0,25
Diyarbakır	1.515.011	1261	0,83	Tunceli	83.061	130	1,57
Edirne	395.463	20	0,05	Şanlıurfa	1.613.737	344	0,21
Elazığ	550.667	7906	14,36	Uşak	335.860	30	0,09
Erzincan	213.288	90	0,42	Van	1.022.310	157	0,15
Erzurum	774.207	115	0,15	Yozgat	487.365	59	0,12
Eskişehir	755.427	61	0,08	Zonguldak	619.812	55	0,09
Gaziantep	1.653.670	474	0,29	Aksaray	376.907	42	0,11
Giresun	421.860	55	0,13	Bayburt	74.710	8	0,11
Gümüşhane	130.976	6	0,05	Karaman	231.872	38	0,16
Hakkari	256.761	44	0,17	Kırıkkale	280.834	35	0,12
Hatay	1.448.418	363	0,25	Batman	497.998	228	0,46
Isparta	420.796	33	0,08	Şırnak	430.424	11	0,03
İçel	1.640.888	418	0,25	Bartın	188.449	17	0,09
İstanbul	12.915.158	994	0,08	Ardahan	108.169	9	0,08
İzmir	3.868.308	263	0,07	Iğdır	183.486	44	0,24
Kars	306.536	33	0,11	Yalova	202.531	25	0,12
Kastamonu	359.823	22	0,06	Karabük	218.564	34	0,16
Kayseri	1.205.872	214	0,18	Kilis	122.104	39	0,32
Kırklareli	333.179	16	0,05	Osmaniye	471.804	175	0,37
Kırşehir	223.102	62	0,28	Düzce	335.156	7	0,02
Kocaeli	1.522.408	140	0,09	TÜRKİYE	72.561.312	20734	0,30

Kaynak:2009 – 2010 Öğretim Yılı F.Ü. Öğrenci İşleri Verileri Kullanılmıştır.

Fırat Üniversitesi'nin Elazığ kampüsündeki öğrencilerin 7906'sı Elazığlı öğrencilerden oluşmaktadır. Üniversiteye Türkiye'nin bütün illerinden öğrenci gelmektedir. Hatta 82 tane yabancı uyruklu öğrenci vardır. Öğrencilerin yoğun olarak geldiği iller arasında, 1385 öğrenci ile Malatya, 1261 öğrenci ile Diyarbakır, 994 öğrenci ile İstanbul, 658 öğrenci ile Adana, 443 öğrenci ile Kahramanmaraş, 425 öğrenci ile Ankara ve 391 öğrenci ile Adıyaman illeri yer almaktadır (bkz. harita 7).

Elazığlı öğrencilerin toplam öğrenciler içerisindeki payı %38,3'dür. Elazığ dışındaki Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerinden gelen öğrencilerin toplam öğrenciler içerisindeki payı %38,3'dür. Diğer bölgelerden gelen öğrencilerde %23,4'lük paya sahiptir. Böylece Fırat Üniversitesi %77'lik pay ile Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesine hizmet eden bir üniversite konumuna sahiptir. 2000 yılındaki verilere göre Fırat Üniversitesine yoğun olarak gelen öğrenciler sırasıyla Elazığ, Tunceli, Malatya ve Bingöl illeri iken 2009-2010 öğretim yılında Elazığ, Malatya, Tunceli, Bingöl, Diyarbakır, Adıyaman ve Batman illeri şeklinde sıralanmıştır. Fırat üniversitesini tercih eden öğrenciler arasında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin oranının, komşu illerden sonra ilk sırada olduğunu söyleyebiliriz. Haritada görüldüğü gibi Güneydoğu Anadolu Bölgesinden sonra en fazla öğrenci Akdeniz Bölgesinden Adana, Osmaniye ve Mersin olarak sıralanmaktadır. 1999-2000 öğretim yılında yaptığımız çalışma ile (harita 6) 2009-2010 öğretim yılını karşılaştırdığımızda Fırat üniversitesinde belirgin bir şekilde Güney Doğu Anadolu Bölgesinden öğrencilerin geldiğini söyleyebiliriz. Diyarbakır, Bingöl, Batman, Muş, Mardin ve Siirt illerinin Öğrenci sayılarında artış olduğu görülmektedir. (bkz.tablo41ve42) Erzincanlı öğrencilerin Fırat Üniversitesini ikinci derecede tercih etmeleri dikkat çekicidir. Hâlbuki Erzincan ilinin Elazığ'a yakın olması üniversitenin Erzincan Üniversitesi için kurucu bir rol üstlenmesi, Erzincan'da üniversite kurulmadan önce Fırat Üniversitesine bağlı meslek yüksek okullarının kurulmuş olması gibi organik bir bağının olması neticesinde Erzincan ili Fırat Üniversitesi'nin etki sahası içerisinde birinci derecede olabilirdi. Haritalar (harita 6 ve 7) ve tablolardan anlaşıldığı gibi coğrafi mesafe artıkça Fırat Üniversitesini tercih eden öğrenci sayısının azaldığını söyleyebiliriz. Düzce, Tokat, Edirne, Sinop gibi illerden gelen öğrenci sayılarının azaldığını görmekteyiz. Üniversitenin öğrenci kapasitesi 2000 yılından günümüze iki katından fazla artış göstermiştir. Buda Elazığ şehrine üniversite eğitimi için gelen öğrenci sayısının yoğunluğunu arttırmaktadır. Şehrsel fonksiyonların

Harita 7: 2009- 2010 Yılı Fırat Üniversitesi Öğrencilerinin Geldikleri İller Yoğunluğu.

gelişimi ve değişimi açısından öğrenci sayısındaki artış Elazığ şehri için önemli bir avantajdır.

Üniversitedeki öğrencilerin cinsiyet yapısına baktığımızda, Fırat Üniversitesinde öğrenim gören kız öğrencilerin sayısının erkeklerden bir hayli az olduğu dikkat çekmektedir. 8033 kız öğrencinin toplam öğrenciler içerisindeki payı %34, 15705 erkek öğrencinin toplam öğrenciler içerisindeki payı %66'dır.

Elazığ'da kurulan Fırat Üniversitesi bulunduğu mekân itibarıyla Elazığ şehrini çok fazla etkilemektedir. Kuruluş aşamasında seçilmiş olan coğrafi mekân merkeze oldukça yakın bir konumdayken bugün Elazığ şehrinin ortasında kalmıştır. Üniversitenin seçilen bu coğrafi mekânı sayesinde Elazığ şehrinin gelişimi hız kazanmıştır. Üniversite çevresiyle etkileşmenin yüksek olduğu bir kurumdur. Elazığ şehrinden üniversiteyi çıkaracak olursak Elazığ'ın şehirleşme hızının bu düzeyde olmayacağı aşikârdır. Üniversitenin coğrafi mekâna etkisi sayesinde Elazığ'da şehrsel fonksiyonlar çeşitlenmiş ve aynı zamanda Elazığ şehri çevresine hizmet eden merkezi yer özelliği kazanmıştır.

5.2. YAYGIN EĞİTİM

5.2.1. Kamuya Ait Yaygın Eğitim Kurumları

Elazığ şehrinde Milli eğitim Bakanlığına bağlı 3 adet yaygın eğitim kurumu bulunmaktadır. Bunlar Kız Meslek Lisesi bünyesinde Pratik Kız Sanat Okulu, Halk Eğitim Merkezi ve Çıraklık Eğitim Merkezidir.

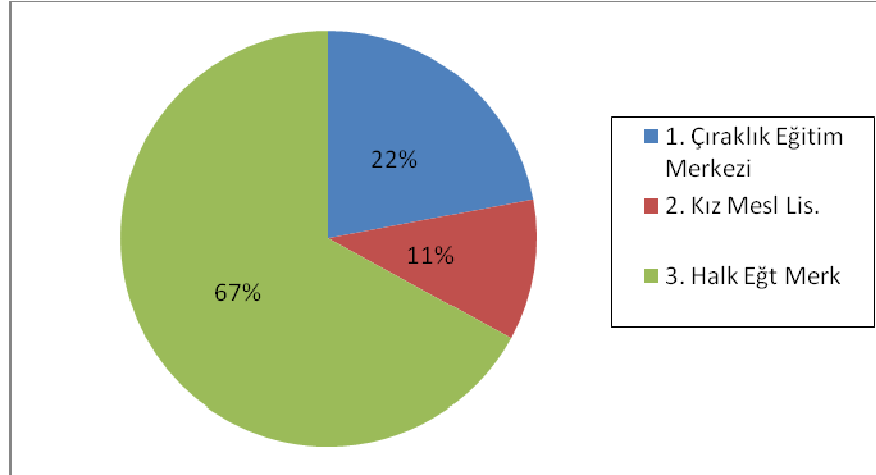
Elazığ şehrinde devlete ait yaygın eğitim okullarında toplam 157 öğretmen görev yapmaktadır.

Tablo 43: Elazığ Şehrinde Açılan Kamuya Ait Yaygın Eğitim Kursları (2008-2009)

Yaygın Eğitim Kurumu	Kurs Sayısı	Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı
		T	E	K	
Kız Meslek Lis. Bünyesinde Açılan Yaygın Eğitim Kursları	36	682	-	682	45
Halk Eğt. Mrk. Bünyesinde Açılan Yaygın Eğitim Kursları	157	4150	2162	1988	63
Çıraklık Eğt. Mrk. Bünyesinde Açılan Yaygın Eğitim Kursları	52	1371	1371		49
Toplam	245	6203	3533	2670	157

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

Kamuya ait yaygın eğitim kurumlarına baktığımızda en fazla öğrencinin 4150 ile Halk Eğitim Merkezinde toplandığı görülmektedir. Toplam öğrenci içerisinde Çıraklık Eğitim Merkezi %22, Kız Meslek Lisesi %11, Halk Eğitim Merkezi %67 paya sahiptir (grafik6).

Grafik 6: Kamuya Ait Yaygın Eğitim Kurumlarının Oransal Dağılışı

Şehirdeki toplam 6203 yaygın eğitim öğrencisinin büyük bir bölümü erkeklerden oluşmaktadır. Toplam öğrenciler içerisinde erkeklerin oranı %57 kadınların ise %43'dür.

5.2.2. Özel Yaygın Eğitim Kurumları

Elazığ Şehri özel yaygın eğitim kurumları itibariyle dershaneleri ve özel kursları iki ayrı kategoride inceleyebiliriz.

5.2.3. Özel Dershaneler

Öğrencileri yetiştirmek bir üst okulun giriş sınavlarına hazırlamak, belli alanlarda ilerlemek için inceleme ve araştırma yapmak isteyenlere imkân ve ortam hazırlamak maksadıyla açılan eğitim kurumlarıdır.

Elazığ şehri dershaneler bakımından iyi bir yerdedir. Gün geçtikçe dersane sayılarında bir artış görülmektedir. 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Elazığ'da 29 adet özel dersane bulunmaktadır. Türkiye'de üniversite sınavlarına giren öğrenci sayısının fazlalığı nedeniyle sınavları kazanma olasılığı gün geçtikçe azalmaktadır. Bu durumu avantaj bilen dershaneler sayılarını hızla artırmaktadır.

Özellikle Elazığ'a dershane için yakın çevreden öğrenciler gelmektedir. Elazığ şehrindeki dershanelerin daha köklü ve çeşitli alternatiflerinin olması yakın çevredeki öğrencileri buraya çekmektedir.

Elazığ'da ki dershanelerin şehirdeki dağılışına baktığımızda büyük çoğunluğunun şehir merkezine toplandığını görürüz. Özellikle Gazi Caddesi, Hürriyet Caddesi ve bu caddelerin kuzey ve güney çevrelerinde toplanmıştır. Elazığ şehrinde 326 öğretmenin görev yaptığı dershanelerde toplam 10362 öğrenci öğrenim görmektedir.

Son dönemlerde özellikle şehrin batı kısımlarında dershanelerin şubelerinin açıldığını görmekteyiz. Malatya Caddesinde 3 adet özel dershane hizmet vermektedir. Genellikle yakın çevresine hizmet veren bu dershaneler şehir merkezinin yavaş yavaş yer değiştirmeye yüz tuttuğunun bir kanıtı olabilir (bkz.foto20).

Foto 20: Son zamanlarda okullar gibi dershaneler de şehrin gelişmekte olan batı kesimine kaymaktadır. Malatya caddesinde açılan İstanbul Dershanesi

5.2.4. Özel Kurslar ve Özel Eğitim

Özel kurslar, yaygın eğitim kurumu olarak faaliyet gösteren gençlere olduğu kadar yetişkinlere de hitap eden, belli alanlarda meslek ve beceri edindirmeyi gaye edinen kurumlardır.

Elazığ şehri özel kurs bakımından çok zengin değildir. Şehirde toplam 28 adet özel kurs bulunmaktadır. Bu kursların hepsi şehir merkezinde, Gazi caddesinin muhtelif yerlerinde yer almaktadır.

Tablo 44: 2006-2007 Yılı ilimizde Bulunan Özel Kurs ve Öğrenci Sayıları.

Kurum Türü	Kurs Sayısı	Öğrenci Sayıları
Özel Dershaneler	13	3007
Özel Muhtelif Kurslar (Bilgisayar, Muhasebe vb.)	4	411
Özel Motorlu Taşıt Sürücü Kursları	11	8115

Kaynak: Elazığ İl Milli Eğitim Müdürlüğü Raporları

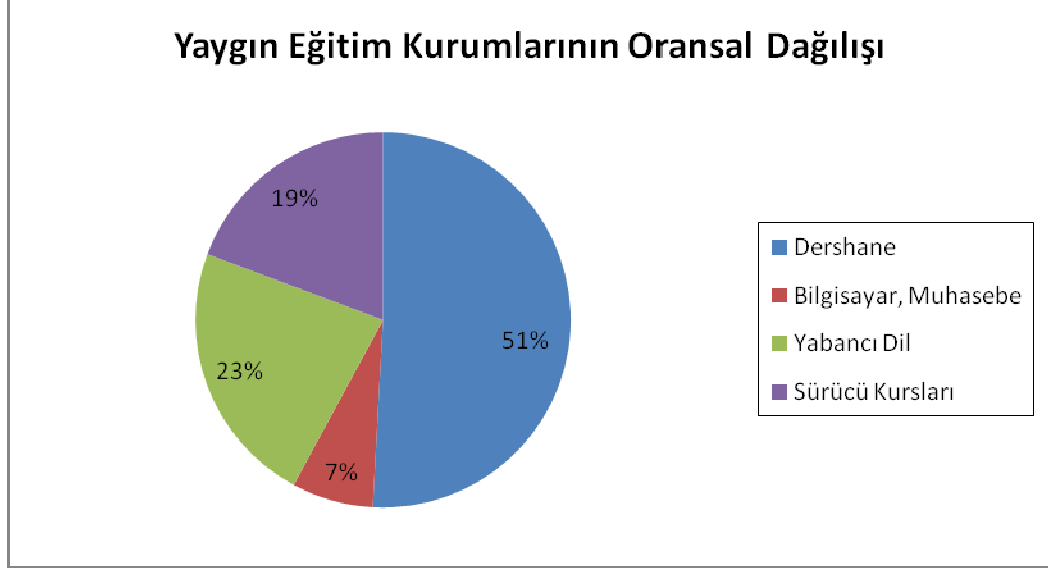
Bunların hemen hemen yarısını bilgisayar kursları oluşturmaktadır. Öğrenci sayısı bakımından en fazla öğrenci 8115 ile sürücü kurslarında bulunmaktadır. Bunu 3007 öğrenci ile muhtelif türlerdeki kurslar (Bilgisayar, muhasebe vb.) takip etmektedir (tablo44).

212 öğretmenin görev yaptığı özel kurslarda 11533 öğrenci öğrenim görmektedir. Bunların %69'unu erkek, %31'ini kız öğrenciler oluşturmaktadır. En fazla öğretmen %56,3 ile sürücü kurslarında bulunmaktadır. En az öğrenci ve öğretmen ise %2,8 öğrenci, %0,6 öğretmen ile muhasebe kurslarına düşmektedir.

Son dönemlerde sayısı her geçen gün artan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri de Elazığ'da hızlı bir şekilde açılmaktadır. Şehirde engelli bireylerin eğitimi için açılmış olan 10 adet Özel eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi faaliyet göstermektedir. Özel eğitim okullarından sadece 3 adedi şehrin doğu kısmında (Ulukent ve Doğukent) geri kalan 7 adedi ise şehrin batı kısmında yer alan Sürsürü ve Cumhuriyet mahallelerinde bulunmaktadır. Şehrin muhtelif yerlerinden toplanan öğrenciler özellikle şehrin batısında yer alan bu okullara servislerle getirilmektedir.

Şehirde açılmış olan yaygın eğitim kurslarının %50,87 sini özel dersane ve etüt merkezleri oluşturmaktadır. Açılan yaygın eğitim kurslarından, bilgisayar ve muhasebe

kursları %7,02 ile en az orana tekabül etmektedir. Yabancı dil kursları %22,80 sürücü kursları ise %19,29'luk paya sahiptir.

Grafik 7: Yaygın Eğitim Kurumlarının Oransal Dağılışı

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Şehir özellikle mezrada, ilk önceleri Harput'a yakın yerlerde gelişme göstermiştir. Buna paralel kurulan eğitim kurumları özellikle şehrin kuzey kesimlerinde yapılmıştır. Örneğin Elazığ'da kurulan ilkokullar Cumhuriyet (1926), Ulukent (1926), Dumlupınar (1932), Atatürk (1937) gibi okullardır. Geçmişte kurulan okullar özellikle seçilen bu merkezlerde kuruluyor daha sonra ise etrafına kırdan ya da şehrin muhtelif yerlerinden insanlar gelerek yerleşiyordu. Dolayısıyla okulların kuruluş yerleri mekânı doğrudan etkiliyordu. Okullar daha fonksiyoneldi ve bulundukları yerleri merkezileştiriyorlardı. Günümüzde ise nüfusun artışına paralel olarak şehirdeki çağ nüfusunun eğitim ihtiyacını karşılamak için okullar mekâna yerleştirilmektedir. Buda okulların fonksiyonelliğini azaltıcı bir etki oluşturmaktadır. Nitekim şehrin batı kısımları nüfusun artışı şehirleşmenin gelişimine bağlı olarak okullaşmanın yoğun olduğu coğrafi mekânlar arasındadır. Buradaki okullar coğrafi mekânı etkilemekten daha çok coğrafi mekândan etkilenmektedirler. Elazığ şehrinin bu kısımlarında oluşturulması planlanan eğitim vadileri yerleşmeleri sınırlandırmaktadır. Dolayısıyla okul çevresinde şehir merkezinde olduğu gibi coğrafi fonksiyon alanlarının oluşmadığını görebilmekteyiz.

Okullar inşa edilirken yapı ile ilgili pek çok detay planlanırken, kurulduğu coğrafi ortam, coğrafi çevre dikkate alınmadığından deprem büyütme etkisi gibi, oldukça önemli temel unsurlar, Eğitim fonksiyonunun icrasında karar verme pozisyonundaki MEB yöneticilerinin, inşaat dairelerinin, bu tarz riskleri düşünmediği anlaşılmaktadır. Deprem olduktan sonra kamu binaları ve okullarda yaşanan, görece fazla hasar, jeolojik elemanların düşünülmediğinin güzel bir kanıtıdır. Son dönemlerde oluşturulan eğitim vadileri yeşil alan eksikliklerine rağmen olumlu uygulamalardır. Gelecekte artan nüfusun eğitim ihtiyaçlarının karşılanması için eğitim kampüsleri özellikle Meryem dağı eteklerinde, Safran'da. Gümüşkavak ve Karşıyaka mahallesinin üst kesimlerinde uygun fiziki ve beşeri şartlar sebebiyle oluşturulabilir.

Elazığ'daki eğitim fonksiyon alanları Gazi Caddesi'nin kuzeyindeki ve güneyindeki okullar olarak ikiye ayırarak olursak, Gazi Caddesinin güneyinde yer alan ve oldukça fazla sayıda öğrenci barındıran okulların, olası bir deprem riskinde ne kadar büyük bir tehlike içinde olabilecekleri daha iyi anlaşılabilir. Özellikle Pleistosen yaşlı alüvyonlar üzerinde inşa edilmiş olan okulların hem zemin sıvılaşması, hem de Deprem

büyütme katsayısı nedeni ile çok daha büyük bir sıkıntıyı yaşama ihtimalleri oldukça yüksektir. Bu nedenle Elazığ'da eğitim fonksiyon alanları projelendirilirken jeolojik parametreler, temel öncüllerden birisi olmalıdır.

Zeminin sağlamlığı ve suyun daha fazla bulunması okulların yer seçiminde etkilidir. Günümüzde de Harput Ekrem Uzel ilköğretim okulu ve Elazığ'a bakan aşınım yüzeyi üzerinde kurulmuş, Yavuz selim Koleji ve İlköğretim okulu kuruluş yeri ve günümüz okul anlayışına güzel bir örnek teşkil etmektedir. Çünkü tıpkı 19.yüzyılda olduğu gibi, günümüzde de okullar isabetli bir karar ile Elazığ şehrinin çevresinde, çevre sorunlarının az yaşandığı, zemin güvenliği ve sağlamlığı ön planda olan alanlara inşa edilmektedir.

Eğitim fonksiyonu açısından uygun yer olan yamaçların, fazla kullanılmadığını söyleyebiliriz., Abdullah paşa mahallesi dışında, okulların yoğunlaştığı bir alan yoktur. Oysa jeolojik, jeomorfolojik ve iklimik açıdan uygun olan sahalarda, eğitim kurumlarının fazla olmaması, okulların kuruluş yeri seçiminde, doğal çevre koşullarının, hesaba katılmadığının güzel bir göstergesidir. Fırat Üniversitesi'nin Su Ürünleri Fakültesi, İletişim Fakültesi ve Hayvan Hastanesi gibi birimleri Yeni inşa edilen ve etek düzlüğü ile yamaç arasında kurulan fakültelerdir. Oysa Fırat Üniversitesinin pek çok bölümü, doğal çevre faktörleri açısından avantajlı olan bu bölgeye kurulabilirdi.

Gazi caddesinin kuzeyi okulların, öğrenci nüfusunun fazla olduğu alana karşılık gelirken, Caddenin güneyi daha eski olmasına rağmen eğitim kurumlarının seyrek dokulu bir yapı sergilediği sahadır. Okul sayısının yoğunluğu nüfus ile ters orantılı olarak Ovanın güneyine düşmektedir. Oysa 2007 Nüfus sayımına göre 27888 Nüfusa sahip Sürsürü Mahallesi Elazığ'ın en büyük nüfuslu mahallesidir. Fakat okulların dağılışında bu büyüklüğe göre pay almamıştır.

Şehrin kuzeyinin, özellikle kuzeybatısının daha gelişmiş olması kuruluş yeri seçiminde temel etken olarak belirlemektedir. Şehrin okullarının yayılış gösterdiği ova tabanı ve piedmont kuşağı, ulaşım açısından rahat, fakat jeolojik ve jeomorfolojik olarak riskli bir bölgedir.

Elazığ şehrinde eğitim ve öğretim kuruluşları şehre homojen bir şekilde dağılmamıştır. Bir takım faktörlerin etkisiyle, eğitim kuruluşlarının dağılışı kimi yerlerde çok yoğun iken kimi yerlerde de çok az yoğunluktadır. Okulların, bilhassa örgün eğitim kurumlarının dağılışını etkileyen en önemli faktör, nüfustur. Nitekim Elazığ'da en fazla okulun şehir merkezinde olması nüfusun kalabalıklılığı ile ilgilidir. Özellikle Cumhuriyet Mahallesi, Abdullahpaşa Mahallesi, Üniversite Mahallesi gibi sürekli gelişen mahallelerde okul sayısı da artmaktadır. Öyle ki, nüfusu fazla olan mahalleler genellikle pek çok okulun sahibi iken, az nüfuslu mahallelerde okul sayısı da paralel olarak azalmaktadır.

Görüldüğü gibi Elazığ şehrinde okulların dağılışı birinci derecede nüfusun dağılışıyla ilgilidir. Fakat nüfustan başka faktörler de eğitim-öğretim kuruluşlarının dağılışını etkilemektedir. Bunlardan biri de ulaşım olanaklarıdır. Özellikle dersane ve özel kurslar, şehrin ulaşım imkânlarının olduğu yerlerde ve merkezde bulunmaktadır. Son dönemde şehrin gelişen batı kesimlerine dersanelerin şubelerinin açıldığını görmekteyiz.

Elazığ şehrinde istatistikî verilere baktığımız zaman (öğretmen eksiği, derslik sayısı vb.) ülke genelinde kötü bir yerde olmamasına hatta bazılarında Türkiye genelinde daha iyi bir yerde olmasına rağmen eğitimin kalitesi istenilen seviyenin altındadır bunu da özellikle yapılan SBS, ÖSS sınav sonuçlarından anlıyoruz. Elazığ şehir nüfusu her geçen gün artmakta özellikle kırsal çevreden şehre göç olayları çok fazla yaşanmaktadır. Elazığ şehrine göç edenlerin büyük bir kısmı kırsal kökenli olduğu için şehrin eğitim düzeyinin düşmesine neden olmaktadır. Elazığ şehrinde erkek öğrencilerin kız öğrencilerden okullaşma oranının daha fazla olduğu izlenmektedir. Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitimle kız öğrencilerin okullaşma oranının artmasına rağmen yinede kırsal kesimlerde kız öğrencileri, aileler 5. sınıfı bitirdikten sonra okula göndermeme eğilimindedirler.

Elazığ şehrinde eğitim kurumlarının dağılım dengesizliği de çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Öğrenci sayısının fazla buna karşılık okul ve öğretmen sayılarının az olduğu mahallelerde sınıflar kalabalıklaşmakta ve buna bağlı olarak eğitimin kalitesi düşmektedir. Özellikle yerleşimin yoğun olduğu bölgelerde okullaşma için arsaların olmaması, imar planında okul alanı olarak ayrılan arsaların kamulaştırma ödeneğinin yetersizliği nedeniyle okul temini gerçekleştirilememektedir (Elazığ Projesi 1998:120).

Günümüzde hızlı nüfus artışının beraberinde getirdiği eğitim ihtiyaçları, fiziki altyapının eksikliği, kaynakların kısıtlılığı gibi sebeplerden dolayı karşılanamaz duruma gelmiştir. Bir tarafta bunlar yaşanırken diğer bir tarafta öğrenci sayısının az olduğu okullarda çok az sayıda öğrenciyle ders yapılmakta bir yandan da derse girmeden boş oturan öğretmenler bulunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından *uygulanan norm* kadro uygulaması sayesinde şehirdeki öğretmen dağılışındaki dengesizlik giderilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca özellikle şehrin çevresinde bulunan kenar mahallelerdeki okullara gereken önemin verilmemesi nedeniyle, buralardaki okullarda eğitimde istenilen sonuca genellikle ulaşamamaktadır. Çünkü bu mahallelerde yer alan okullarda dersler, araç-gereç yetersizliği, okulun fiziki kapasitesinin sınırlılığı ve öğretmen yetersizliği gerçeğiyle yürütülmektedir. Sonuçta; bu tür okullardan mezun olan öğrenciler ortaöğretimde, arzu edilen başarıya ulaşamadıklarından, üniversite sınavlarında başarısız olmaktadır.

Elazığ şehrinde eğitimde görülen sorunlar arasında ailelerin sosyo-ekonomik yetersizliği, okullarda öğrencilerin yeterli şekilde motive edilememeleri gibi unsurlar vardır. Aynı zamanda genellikle ortaöğretimde öğrencilerin isteksizce zorunlu olarak derslere girmeleri öğrencilerin dört yıllık gibi uzun sürelerinin boşu boşuna heba olmasına sebep olmaktadır. Burada anlatılmak istenen öğrencilerin okula gönderilmemeleri değildir. Adı meslek okulu veya başka bir okul olabilir. Adı ne olursa olsun sistemdeki bu, yığılan öğrenciyi donanımlı bir şekilde yetiştirerek Üniversiteye gitme hayali kurmadan ekonomiye kazandırmak gerekmektedir. Elazığ şehrinde 2006/2007 öğretim yılında orta öğretimden mezun olan 6985 öğrencinin 2007 yılında sadece %11'inin Üniversiteye yerleştiğini (yüksekokullar ve açık öğretim dâhil) düşünecek olursak sistemdeki atıl durumda olan öğrencileri daha iyi görülebilir.

Üniversitenin problemlerine baktığımızda en önemli sorunlardan biri üniversiteye ayrılan kaynakların yetersizliği ve buna bağlı olarak yatırımların aksamasıdır. Yine üniversite öğrenci kapasitelerinin artışı nedeni ile derslik, atölye, laboratuvar, sosyal tesis ve yönetim binaları sınırlı sayıda kalmaktadır. Kütüphanenin yetersizliği her alanla ilgili yayınların Elazığ'da izlenememesi üniversitenin problemleri arasındadır. Mesire yerinin Fırat Üniversitesine devredilememesi, üniversite-sanayi işbirliğine gereken önemin verilmemesi öğretim üyeleri ve öğrencilerin sorunları da problemler arasında yer almaktadır. Üniversitenin, ülkemizin önemli üniversiteler

seviyesine gelmesi Elazığ şehrinde açılacak bir özel üniversite Elazığ şehrinin cazibesini artıracak ve tarihteki misyonuna yeniden kavuşacaktır.

2000’li yılları geride bıraktığımız zaman zarfında Elazığ’da eğitim problemlerinin hala çözülmediğini ve geçmişine yakışır kültür şehri olabilmesi için bir hayli zamana ihtiyacı vardır. 2000’li yıllar kavramı sanayi çağından bilgi çağına geçişin tarifidir. Eğitim- Öğretim toplumların gelişme düzeylerinin bir göstergesidir.

Elazığ şehri sahip olduğu 85738 öğrencisiyle aslında tam bir eğitim ve kültür merkezidir. 2009 nüfusunu baz aldığımızda 323400 merkez nüfusa sahip Elazığ şehrinde yaygın eğitim kurumları dahil olmak üzere nüfusun %35’i öğretim faaliyetlerine katılmaktadır. Yani nüfusun hemen hemen 1/3’i öğrencidir. Bu Elazığ şehri için önemle üzerinde durulması gereken bir rakamdır.

Elazığ şehrinde eğitimin niteliğini artırmak için, eğitim kurumları sayı, çeşit ve kapasiteye çoğaltılmalıdır. Nüfusun yoğun olduğu her mahalleye, yeterli sayıda ilk ve ortaöğretim okullarının yapılması gerekmektedir. Böylece eğitim hizmetleri şehre dengeli bir şekilde dağılacığından, belli okullara olan öğrenci yığılmalarının önüne geçilmiş olacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin büyük bir kısmının personel ve cari harcamalara ayrılması, takip edilen personel politikası ve yapılanmadan kaynaklanan pek çok sorun, Elazığ şehrinde de kendini göstermektedir. Elazığ şehrinde kaynak yetersizliği, yönetim ve yapılanmadan kaynaklanan problemler, arzu edilen eğitime ulaşmayı engellemektedir. Böylece pek çok insan eğitim dışına itilmekte ve vasıfsız insan gücü her geçen gün artmaktadır. Sınıfların kalabalık olduğu okullarda bu kalabalık, en iyi formasyona sahip öğretmenin bile yetenek ve motivasyon sınırını zorlamaktadır. Çağın değişen ve gelişen teknolojisindeki yeniliklerin eğitim teknolojisine yansımaları, hemen okullara aktarılmamakta, geçte olsa aktarılanlar etkili şekilde kullanılmamaktadır.

Elazığ Şehrinde Eğitim kalitesini artırmak öğrencileri okullara teşvik etmek için okulların cazip kurumlar haline getirilmesi gerekmektedir. Okular sadece sınıfta eğitim yapılan yerler olmaktan çıkarılmalı fonksiyonellik kazandırılmalıdır. Özellikle Elazığ’da genel eğitim seviyesinin düşük olması, okul sonrasında öğrencilerin, boş zamanlarını geçirecekleri yerlerin olmaması öğrencileri başıboşluğa itmektedir. Günümüz toplumunda zaten öğrencilerimiz ve gençlerimizde her şeyimiz olsun ama

yorulmadan olsun mantığı Elazığ'da da kendini göstermektedir. Özellikle okullar merkezden uzak ama tüm donanımlara sahip okul ve eklentilerinin olduğu kurumlar haline getirilmelidir. Öğrenciler okullarında istedikleri her şeye ulaşabilmelidirler. Okulların tatillerde atıl durumdan çıkarılıp fonksiyonelliklerinin artırılması gerekmektedir. Dileyen öğrenciler okullarına istedikleri zaman gidip orada çeşitli aktivitelere katılabilmelidirler. Böylelikle öğrencilerimiz ve gençlerimiz kontrollü bir şekilde aktif olarak hayatın içinde olacaklarından yanlış sapma eğilimleri azalacaktır.

Özellikle okullar kurulurken şehrin sadece bir tarafına yığılmaktan ziyade şehrin muhtelif yerlerine homojen bir şekilde dağılımlarını yaparak okulların hepsinin birer cazibe merkezi haline gelebilecek donanımlara sahip olması şehirde eğitim kalitesini yükseltecektir.

Eğitimde kalitenin artması Elazığ'da istihdam alanlarının genişlemesiyle de orantılıdır. Şehrin gelişimi, yeni istihdam alanlarının açılması şehir kültürünün oturmasını sağlayacak, Elazığ şehrinden şehirli nüfusun daha büyük şehirlere göçü belki önlenmiş olacak ve şehrsel kültürün gelişimiyle eğitim seviyesi yükselecektir.

Elazığ şehir merkezi okul sayısı ve çeşidi bakımından zengindir. Bunun nedeni şehir merkezinin eski yerleşim yeri olmasından kaynaklanmaktadır. Merkezden uzaklaştıkça sayısı ve çeşidi azalmaktadır. Fakat zaman içerisinde yaşanacak gelişmelerle, şehir sınırı genişleyecek ve buna paralel olarak okul sayısı artacaktır. Nitekim sürekli gelişmekte olan şehrin batı kısmı buna güzel bir örnektir.

Elazığ şehri yapılacak atılımlar ile tarihten günümüze taşıdığı kültür şehri olma özelliğini sürdürecektir potansiyeli bulunmaktadır fakat bu potansiyeli işlemede problemler görülmektedir.

Ülkemiz insanının kitap okuma oranı gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında oldukça düşük olduğu bilinmektedir. İşte okuma alışkanlığını geliştirmek amacıyla 15 Mart 2007 günü startı verilen “Elazığ Okuyor” kampanyası ile asıl amaç, özelde daha çok okuyan bir Elazığ ve genelde de daha çok okuyan bir Türkiye hedefine ulaşmaktır.

Kampanya süresince başta yüz temel eser olmak üzere 200 bin adet kitap her okulun kütüphanesine ve vatandaşlara dağıtılmıştır. Bilinen önemli yazarlardan bir kısmı ilimize davet edilerek okumanın önemi konulu paneller düzenlenmiş, kitap sohbetleri düzenlenmiş, il merkezindeki 20 kahvehaneye kitap desteği sağlanarak

okuma köşeleri oluşturulmuştur. Eğitime yüzde yüz destek kampanyası çerçevesinde 1 adet Genel Lise iki adet Anadolu Lisesi, 1 adet Anadolu Öğretmen Lisesi, 1 adet Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi yapılarak 120 adet derslik yapılarak şehrimize kazandırılmıştır. (M.E. M Stratejik Plan 2010-2014)

Elazığ şehri pek çok fonksiyona sahip bir şehirdir. Çalışan nüfusun çeşitli faaliyet kollarına dağılmış olması, buralarda fonksiyonların çeşitlenmesine yol açmıştır. (Yiğit, Hayli, Karakaş 1995:345) Aynı anda birden fazla fonksiyona sahip olmasından dolayı şehir, resmi ve özel kurum ve kuruluşu bünyesinde bulundurmaktadır. Karayolları Devlet Su İşleri, Orman Bölge Müdürlükleri gibi resmi Bölge Müdürlüklerinin yanı sıra birçok özel kurumunda bölge müdürlüklerini bünyesinde toplamaktadır.

Elazığ şehrinde sektörel dağılıma baktığımızda hizmet sektörünün ön planda olduğu görülmektedir. Eğitim fonksiyonu da hizmet sektörü içinde yer aldığından Elazığ Eğitim Fonksiyonu açısından iyi bir yerdedir diyebiliriz. Nitekim eğitim hizmetleri çok farklı coğrafi sonuçları doğurmaktadır. Bunlardan biri de, okulların şehir görünümüne yaptıkları etkilerdir. Özellikle şehir merkezinde öğrencilerin ihtiyaçları için açılmış olan kırtasiye, fotokopi ve tez yazım yerleri internet kafeler, pastane, lokanta gibi yerler eğitim hizmetlerinin coğrafi bir sonucudur. Üniversite çevresinde buna benzer alanların yoğunlukta olduğu dikkat çekmektedir. Yine liselerin etrafında da bu tür yerler görülmektedir. Eğitim hizmetlerinin artışıyla beraber eğitim fonksiyonu da artış kaydedecektir.

Sonuç olarak ülkemizin gelişmesinin ön koşulunun insanlarımızı eğitmek olduğunu düşünürsek, eğitimin ne denli önemli olduğunu ortaya koymuş oluruz. Ekonomik ve kültürel kalkınmışlık göstergesinin başında “ beşeri sermaye” de denilen yetişmiş, eğitilmiş insan gücünün gelmesi, eğitimin önemini bir kat daha artırmaktadır. İster kültürel ister ekonomik ve isterse sosyal açıdan düşünelim eğitimle elde edilen faydalar ne kadar çoksa, eğitim eksikliğinden kaynaklanan zararlarda o oranda az ve telafisi mümkün olacaktır. Eğitim, yapılan yatırımların en iyisi ve en değerlisidir.

BİBLİYOGRAFYA

- AÇIKSES E.,-DOĞANAY R., 2001;** 1298 (1881 M) Tarihli Ma'muretü'l - Aziz Vilayet Salnamesi (İl Yıllığı) Elazığ Valiliği Elazığ, Eğitim, Sanat, kültür Araştırma, Tanıtma ve Hizmet Vakfı (ELESKAV) Yayını No: 16, ELAZIĞ.
- AÇIKSES E., 1985;** Salnamelere Göre Ma'muratül-Aziz Vilayetinde Maârif (1298- 1325/1882-1910), Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- AÇIKSES E., 1999;** *"Amerika'dan Harput'a Harput'tan Amerika'ya Göç"*, Dünyü ve Bugünüyle Harput C:1, Sf:145-168, Elazığ,
- AÇIKSES E., 2003;** Amerikalıların Harput'taki Misyonerlik Faaliyetleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları XVI.Dizi-Sayı 93, ANKARA
- AKKAN E., 1972;** *"Elazığ ve Keban Barajı Çevresinde Coğrafya Araştırmaları"*, A.Ü. Coğrafya Arş. Derg.Sayı: 5-6, s.175-214, ANKARA.
- AKSIN A., 1998;** *"Osmanlı Döneminde Harput Şehrinin Demografik Yapısı"*. TDV. Dünyü ve bugünüyle Harput Sempozyumu Cilt II , Sa: 77-92 , ELAZIĞ.
- AKYÜZ Y., 1989;** Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1988'e), Ankara.
- ATAKLI A., 1992;** *"Eğitim ve Mesleki Başarı"*, Verimlilik Derg. Milli Produktivite merkezi Yay. S:1 Sf:63-80, Ankara.
- ATALAY İ., 1994;** Türkiye Coğrafyası (Genişletilmiş 4. baskı) Ege Üniv. Basımevi, İZMİR
- AYIŞIĞI M., 1999;** *"Amerikan Yardım Heyetlerinin Elazığ ve Çevresindeki Faaliyetleri"*, Dünyü ve Bugünüyle Harput. C:1, Sf:249-262, Elazığ.
- AYTEKİN H.-YAVUZ N., 1999;** *"İkinci Meşrutiyet Döneminde Elazığ İli Eğitim Sistemi"*, Dünyü ve bu Gününüyle Harput 1, TDV Yay., Sf:193- 216, Elazığ.
- BEYGO, 5., 1968,** Türkiye'de Beşeri Çevre ve Şehirleşmenin Demografik Analizi Üzerine bir Deneme, İ.T.Ü. Mimarlık Fak. İstanbul.
- CİCİOĞLU H., 1982;** Türkiye Cumhuriyetinde ilk ve Ortaöğretim, A.Ü.D.T.C.F.Yay.,No:334,Ankara
- ÇAĞDAR T., 1965;** Türkiye' de Şehirleşme Hareketleri,D.P.T. Yay., Ankara. .
- DARKOT B., 1943;** *" Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri Arasında Yukarı Fırat Bölgesi"*, III.Üniv.Haftası İ.Ü.Yay., No:196, Sf:1-15, İstanbul.
- DEMİREL Ö., 1996;** Genel Öğretim Yöntemleri, Usem Yayınları., Ankara.
- DENKER B.T., 1976;** Şehir içi Arazi Kullanılışı, İ.Ü. Edebiyat Fak. Coğrafya Enstitüsü Yay., İstanbul.
- DENKER T. B., 1977;** Yerleşme Coğrafyası, İst. Üniv. Yay. No: 2275, İstanbul.

- DOĞANAY H., 1994 ;** *Türkiye Beşeri Coğrafyası, Gazi Büro Kitapevi, Ankara*
- DOĞANAY R., 2000;** "1930-1945 dönemi Doğu Anadolu'da Uygulanan Sanayi Politikaları" F.Ü. sos.Bil. Der. C:10,S:2,sf.223-230,Elazığ.
- DURUHAN K., 2004;** "Türkiye de Okulda Geleneksel Anlayış ve Yöntemlerle İnsan Yetiştirmenin Olumsuz Etkileri", XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı,sf:1-13, Malatya.
- ELİBÜYÜK M., 1995;** Matematik Coğrafya, İstanbul.
- EMİROĞLU M., 1981;** "Türkiye' de Son Sayımlar ve Kentleşme Olayının Boyutları", A.Ü. D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sf:43-82, Ankara.
- EMİROĞLU, M., 1990,** Elazığ İlinin Nüfus Özellikleri, F.Ü.Coğrafya Sempozyumu. 14-15 Nisan 1986.s. 63-87, ELAZIĞ.
- ERDÖNMEZ M.E.,AKI A., 2005;** "Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri", YTÜ Mim. Fak. e – Dergisi C:1,S:1,sf:67-87 ,İstanbul
- ERGİN O., 1977;** Türk Maârif Tarihi, C: 1-5. İstanbul.
- ERİNÇ S., 1973;** " Türkiye: İnsan ve Ortam" İstanbul Üniv. Coğrafya Enst Dergisi, Sayı:18-19, sf:1-33 İstanbul.
- GOÇGON Ö., 1983,** "Atatürk ve Mii Eğitimin Hedefleri" Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Derg., S:237, s.7-14, Ankara.
- GÖNEY, S., (1984);** Şehir Coğrafyası I, İ.Ü. Edb. Fak. Yay. No:2274,Coğ. Ens.Yay., No:91, İstanbul
- GÖNEY, S., (1995);** Şehir Coğrafyası I, İ.Ü. Edb. Fak. Coğ. Ens.Yay., No:91, İstanbul
- GÜLBAY F., 1995;** Harput'da Dini Turizm, F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Semineri. Elazığ.
- GÜLBAY F., 1998;** "Harput'un Turistik Potansiyel Alanları ve Turizmin Geliştirilebilmesi İçin Öneriler." TDV. Dünyü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu Cilt II , Sf:419-424 , Elazığ.
- GÜNEK H., 1998;** "Harput ve Elazığ Şehrinin İklim Elemanlarının Karşılaştırılması ve İklim Koşullarının Çevresel Etkileri" , TDV. Dünyü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu Cilt II , Sa: 365-380 , Elazığ.
- GÜNEK H.,-KARADOĞAN S., 1998;** "Harput'ta Rekreatif Amaçlı Fiziki Mekan Düzenlemeleri Çevre Planlanması". TDV. Dünyü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu Cilt II , Sa: 357-364 , Elazığ.
- GÜROL M., GÖK H., 2002;** "Zaman ve Ergonomik Açından İlköğretim Binalarının Kullanım Durumu" , F.Ü.,Sos.Bil. Derg., C:12, S:2, Sf.263-273, Elazığ.
- HAYLİ S., 1998;** "Tarihi Coğrafya Açısından Harput Şehrinin Fonksiyonları ve Etki Sahası" , Dünyü ve Bugünü ile Harput Sempozyumu, C:2, Sf:287-305, Elazığ.

- İNCEÖZ M., 1994;** Harput (Elazığ) Yakın Kuzeyi ve Doğusunun Jeolojik Özellikleri: F.Ü. Fen Bilimleri Enst. Jeoloji Müh. Anabilim Dalı Doktora Tezi(Yayınlanmamış)112 Sa., ELAZIĞ
- KARABORAN H. H., 1983;** “ *Bölge Planlaması Bakımından Şehir Tabirinin Türkiye’de Gösterdiği Değişiklikler*”, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, S:237, Sf:48-54, Ankara.
- KARABORAN H. H., 1987;** “*İslahiye ve Hassa’da Şehrsel Fonksiyonlar Açısından Nüfusun Gelişmesi Dağılışı ve Şehirleşme Hareketleri*” “ F.U. Sos. Bil. Der. C:1, S:1, Sf:95-129, Elazığ.
- KARABORAN H. H., 1989;** “*Şehir Coğrafyası ve Şehrsel Fonksiyonlar* “ F.Ü. Sos. Bil. Der. C:3, S:1, Sf:81-119, Elazığ.
- KARABORAN H. H., 1990;** “*Merkezi Yer Olarak İslahiye ve Hassa*” F.Ü. Sos. Bil. Derg. C:4, S:2, Sf:145-158, Elazığ.
- KARAKAŞ E., 1999;** “*Elazığ Şehrinin Gelişmesi,*” F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, C:9, S:1, Sf:129-154, Elazığ.
- KARAKAŞ E., 2004;** “*Kemaliye’nin Kuruluşu Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri,*” F.Ü. Sosyal Bilimler Derg., C:14, S:2, Sf:19-48, Elazığ.
- KARDAŞ R., 1983;**“*Eğitim ve Kültür Bağlantısı*”, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Derg., S:237, Sf:1-6, Ankara.
- KAZGAN G.,1960;** “*Şehirlere Akın ve İktisadi Değişme*” İ.Ü.İktisat Fak.Derg.,C: 19,Sf:1-4, İstanbul.
- KELEŞ R., 1961;** Şehir ve Bölge Planlaması Bakımından Şehirleşme Hareketleri Ajans Türk Matbaası, Ankara.
- KELEŞ R., 1972;** Şehirciliğin Kuramsal Temelleri, S.B.K. Yay., Ankara.
- KELEŞ R., 1984;** Kentleşme ve Konut Politikası,A.Ü.Siy.Bil. Fak. Yay.No:540, Ankara.
- KILIÇ O, 1989;** “*19. Yüzyılda Har put’ta Misyoner Faaliyetleri*”, F.U.Sos. Bil. Enst. C:3, S:1, Sf:119-138, Elazığ.
- KILIÇ O., 1989;** “*19.yy.’da Harput’ta Misyoner Faaliyetleri*”, F.Ü Sosyal Bilimler Enst. Derg., C:3, S:1, Sf:119-139, Elazığ.
- KOCABAŞOĞLU U., 1989;** Kendi Belgeleriyle Anadoludaki Amerika-19.yy’da Osmanlı İmparatorluğundaki Amerikan Misyoner Okulları-, Arba Yayınları 29, Tarih-Anı Dizisi, İstanbul.
- KOÇER H.Â. 1974;** Türkiye’de Modern Eğitiminin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923). Ankara.
- OKAN K., 1971;** Türkiye’deki Yabancı Okullar Üzerinde Bir İnceleme, Basılmamış bir inceleme, Milli Kütüphane, No. 1971. AD. 4339. Ankara.
- ONAT E., DİNÇ P., 2002;** “*Bir İlköğretim Yapısının Bina Programı Ve Tasarımı Bağlamında Değerlendirilmesi,*” G.Ü.Mim.Müh.Fak.,C:17, No:3,Sf:35-55,Ankara.

- ÖZDEMİR, M.A., KARADOĞAN, S., 1996 (b),** *Türkiye’de İl Merkezlerinin Coğrafi Mekanla İlişkileri* Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi Cilt 8, Sayı 2, sf. 209-222,
- ÖZGÜNER H., ÇUKUR D., 2008;** *”Kentsel Alanlarda Çocuklara Doğa Bilinci Kazandırma Oyun Mekânı Tasarımının Rolü”*, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri: A, S:2, Sf:177-187, Isparta.
- ÖZTURK S 2001;** *“Okullarımızın Enerji Tüketimleri Ve Enerji Tasarrufu Potansiyeli”* Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü Ulusal Enerji Tasarruf Merkezi Ankara.
- PALUTOĞLU M., TANYOLU E., 2006;** *“Elazığ İl Merkezi Yerleşim Alanının Depremselliği”*, F.Ü. Fen ve Mühendislik Bilimleri Derg., C:18, S:4, Sf:577-588, Elazığ.
- SADIK F.,-AKAR R., 2003;** *“İlköğretim okul binalarının fiziksel açıdan değerlendirilmesi”*, Eğitim ve Bilim Dergisi, C:28, S:130, Sf:16-23, Ankara.
- SENCER M., 1975;** *“Türkiye de Eğitim Sisteminin Yapısal Nitelikleri ve Temel Sorunları”*, Amme İdaresi Derg., S:1, C:8, Sf:9-36, Ankara.
- SERGÜN Ü., 1975;** *Beşeri Coğrafya Açısından Bir Araştırma*; Uluova. İst. Üniv. Coğ. Enst. Yayını, No: 82, İstanbul.
- SUHER H., 1966;** *Yerleşmeler ve Özel Fonksiyon İlişkileri*, İ.T.Ü.Matbaası, İstanbul.
- SUNGUROĞLU İ., 1 959,** Harput Yollarında, İstanbul.
- ŞENGÜN T., 2007;** *Harput Platosunda Doğal Ortam-İnsan İlişkileri Ve Doğal Çevre Planlaması*, F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ.
- ŞİMŞEK N., (1997);** *“Eğitsel fizik mekan kullanımında verim ve etkililiğin sağlanması”*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 28, (2), Sf:329-347. Ankara
- TANOĞLU A., 1969;** *Nüfus ve Yerleşme* İst. Üniv. Yay. No: 1183, Edb. Fakültesi Coğrafya Neşriyatı No:45, İstanbul.
- TONBUL S., KARADOĞAN S., 1998;** *“Harput’un kuruluş Yeri ve Şehrin Fonksiyonunu Yitirmesi Üzerinde etkili olan Doğal çevre Faktörleri,”* TDV. Dünyü ve Bugünü ile Harput Semp. C:II, Sf:303-324, Elazığ.
- TONBUL S., 1987 (a);** *“Elazığ Batısının Bitki Örtüsü Özellikleri”* Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Derg. C:1, S:1, Sf:209-224, Elazığ.
- TONBUL S., 1987 (b);** *“Elazığ Batısının Genel Jeomorfolojik Özellikleri ve Gelişimi”* Jeomorfoloji Derg. S:15, Sf: 37-52 Elazığ.
- TONBUL S., 1990;** *“Elazığ ve Çevresinin İklim Özellikleri ve Keban Barajının Yöre İklimi Üzerine Olan Etkileri”* Fırat Üniv. Coğrafya Sempozyumu 14-15 Nisan 1986, Sf:275-293, Elazığ.
- TONBUL S., ALTAY Y., 1989;** *Elazığ Yöresinde Halkın Çeşitli Amaçlar İçin Yararlandığı Bazı Bitkiler* Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Derg. C:3, S:2, Sf: 267-278, Elazığ.

- TONBUL, S., 1989;** “*Elazığ Batısının Toprak Coğrafyası*” Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Derg. C:3, S:1, Sf:211-233, Elazığ.
- TONKA N. B., 1999;** “*Har put’ta Amerikan Misyoner Okulları*”, Dünü ve Bugünüyle Har put TDV Yay., S:185-192, Elazığ.
- TUNA K., 1987;** Şehirlerin Ortaya Çıkış ve Yaygınlaşması Uzerine Sosyolojik Bir Deneme, İ.Ü. Edeb.Fak. Yay. No:3232 (Doçentlik Tezi), İstanbul.
- TUNCEL M., 1977;** “*Türkiye’de Yer Değiştiren Şehirler Hakkında İlk Not*”, İ.Ü. Coğ. Enst.Der. S:20-21, Sf:119-128, İstanbul.
- TUNCEL M., 1980;** “*Türkiye’de Kent Yerleşmelerinin Tarihçesine Toplu Bir Bakış*” İ.Ü.Coğ. Enst.Der., S:22, Sf:93-97, İstanbul.
- TUNCEL M., 1980;** “*Türkiye’de Kent Yerleşmelerinin Tarihçesine Toplu Bir Bakış*” , İ.Ü. Coğ. Enst. Yay.S:23, Sf:123-160, İstanbul.
- TUNCEL M., 1979;** “*Şehir Yerleşmelerinde Kuruluş Yerinin Fonksiyonel Sürekliliğe Etkisi Üzerine Bir Deneme*”, İ.Ü Coğ.Enst.Der., S:22. Sf:93-97, İstanbul.
- TUNÇDİLEK N., 1985;** Türkiye’de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı, İst. Üniv. Coğrafya Enst. Yay., İstanbul.
- TÜMERTEKİN E., 1965;** Türkiye’deki Şehirlerin Fonksiyonel sınıflandırılması, İ.Ü Coğ. Enst.Yay.No:43, İstanbul
- TÜMERTEKİN E., 1973;** “*Yerleşme Planlaması Şehir-Köy İlişkileri*” İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Derg. C:10, S:19, Sf:71-85, İstanbul.
- TÜMERTEKİN E., 1973;** Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirselleşme Fonksiyonlar, İst. Üniv., Coğ. Enst. Yay. No: 1840, İstanbul.
- TÜMERTEKİN E., 1987;** Ulaşım Coğrafyası. İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enst. Yay. İstanbul.
- TÜMERTEKİN E., ÖZGÜÇ N., 1998;** Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekan, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- VAHAPOĞLU M.H., 1990;** Osmanlı’dan Günümüze Azınlık ve yabancı Okulları denetim Açısından, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- VARIŞ F., 1994;** Eğitim Bilimine Giriş, A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No:176, Ankara.
- YAVUZ F., 1956;** Şehirciliğimiz Hakkında Mukayeseli Raporlar, A.U.Siy.Bil. Fak. Yay., Ankara.
- YAVUZ F., 1962;** Şehircilik , S.B.F.Yay.No:143, Ankara.
- YAVUZ F., 1960;** Şehirde Aranan Vasıflar, S.B.F.Yay. Ankara.
- YİĞİT A., - HAYLİ S., – KARAKAŞ E., 1995;** “*Doğu Anadolu Bölgesindeki İl ve İlçe Merkezlerinin Fonksiyonel Özellikleri*”, F.Ü. Sosyal Bilimler Derg., C:7, S:1-2, Sf:345-363, Elazığ.

YİĞİT A., - KARAKAŞ E., 1994; “*Sivricenin Kuruluşu, Gelişmesi ve Şehirsel Fonksiyonları*” 1. Hazar Gölü ve Çevresi Sempozyumu, Sivrice Kaymakamlığı Yay. No:2, Sf:167-182 Elazığ.

YÜCEL T., 1960; “*Türkiye’de Şehirleşme Hareketleri ve Şehirler*”, Türk Coğ. Derg., S:20-21, Sf:23-35, İstanbul.

Raporlar, Bültenler ve İstatistikler

Elazığ İl Yıllığı 1967

Elazığ İl Yıllığı 1973

Elazığ İl Yıllığı 1992

D.İ.E.1935-2000; Nüfus Sayımları

D.İ.E. 1935-2000; Nüfus Sayımları, Nüfusun İdari Bölünüşü, Nitelikleri DİE Yay., Ankara.

D.İ.E. 1935-2000; Nüfus Sayımları, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, DİE Yay., Ankara.

D.İ.E. 1970; Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim ,T.C. Başbakanlık DİE Yay. Ankara.

EKİNCİ C.E., OZAN S.S., 2006; “4. Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilisim Günleri”, 13 – 16 Eylül 2006 , Fatih Üniversitesi, İstanbul

Ö.S.Y.M 2009; Yüksek Öğretim İstatistikleri,. ÖSYM Yay. Ankara.

TUİK Nüfus Sayımları 2000-2009

Yurt Ansiklopedisi, Elazığ Maddesi

Elazığ Milli Eğitim Müdürlüğü 2010-2014 Stratejik Planı

www.jmo.org.tr/resimler/ekler/30-10-2009

<http://www.elazig.gov.tr>

<http://elaziglisesi.meb.k12.tr>

www.tuik.gov.tr

www.tuik.gov.tr 03.01.2010

ÖZGEÇMİŞ

İskenderun'da doğdum ilk,orta ve lise öğrenimimi İskenderun'da tamamladım. 1994 yılında Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünden mezun oldum. Halen Necip Güngör Kısaparmak Anadolu İletişim Meslek Lisesinde Coğrafya öğretmeni olarak görev yapmaktayım. Evliyim 3 çocuk annesiyim.

Berika ÖZDAL